Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De stichtingen en het ontwerp tot herziening van het burgerlijk wetboek

https://hdl.handle.net/1874/240313

Aqu 192
Jur. 23/91

DE STICHTINGEN EN HET ONTWERP

TOT HERZIENING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK

DOOR

L. CH. BESIER

14.
2

DE STICHTINGEN

EN HET ONTWERP TOT HERZIENING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT
3146 755 2

DE STICHTINGEN

EN HET ONTWERP TOT HERZIENING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. J. H. GALLÉE

Hoogleeraar in de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Dinsdag den 23sten Juni 1891, des namiddags te 2 uur

DOOR

LOUIS CHRISTIAAN BESIER

GEBOREN TE UTRECHT

UNIVERSITEITS BIBLIOTHEEK UTRECHT

UTRECHT — J. L. BEIJERS — 1891

SNELPERSDRUK VAN H. C. A. THIEME TE NIJMEGEN.

Aan mijne Ouders

Bij het verlaten der Hoogeschool is het mij een aangename taak aan U, Hoogleeraren der Juridische Faculteit, mijn dank te brengen voor het genoten onderwijs en den steun, dien ik bij mijne studiën van U mocht ontvangen.

Aan U, Hooggeleerde HAMAKER, mijn bijzonderen dank voor de hulp, mij bij het schrijven van dit proefschrift verleend.

En niet minder aan U, Hooggeleerde MOLENGRAAFF, komt mijne erkentelijkheid toe voor het vele, dat ik als oud-lid van het Collegium Themis aan zijnen Eere-Voorzitter verschuldigd ben. De groote bereidwilligheid, waarmede Gij mij steeds in mijne werkzaamheden ter zijde stondt, zal niet licht door mij vergeten worden.

Aan mijne Academische vrienden eindelijk, met wie ik in dezelfde stad blijf verkeeren, een afscheidsgroet, doch „sans adieu".

INHOUD.

Bladz.

Inleiding 1

I. De stichtingen van een algemeen dogmatisch en positief-rechtelijk Nederlandsch standpunt. 3

§ 1. Over personen in het algemeen en over rechtspersonen en stichtingen in het bijzonder 3

§ 2. Regeling der stichtingen in onze wet . 18

§ 3. Vereischten voor het ontstaan van rechtspersonen. — Rechtsvatbaarheid en rechtsbevoegdheid. 31

§ 4. Verleening der rechtsbevoegdheid aan stichtingen in ons recht 42

§ 5. Het subject der rechten, die aan stichtingen toekomen 53

§ 6. Noodzakelijkheid van vermogen en bestuur voor stichtingen 66

§ 7. Definitie van stichtingen 73

§ 8. Bevoegdheden, uit de rechtspersoonlijkheid van stichtingen voortvloeiende. — Gelijktijdige stichting en erfstelling . . 82

§ 9. Tenietgaan van stichtingen 94

Bladz.

II. De stichtingen in het ontwerp tot herziening van het B. W. 101
Art. 3 103
Art. 556 104
Art. 557 113
Art. 558 116
Artt. 559—563 118
Artt. 564—569 123
Art. 570 134
Artt. 571 en 572 136
Overgangsbepalingen 142
Bijlage A. Ontwerp tot herziening van het B. W. 147
Bijlage B. Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich 156
Stellingen 161

INLEIDING.

„Parum est ius nosse, si personae, quarum causa statutum est, ignorentur." Deze woorden uit de Instituten hebben eene door den schrijver hoogstwaarschijnlijk niet bedoelde beteekenis gekregen, sinds de opkomst van tal van door het recht erkende personen buiten den mensch. Deze *rechtspersonen*, bij de bestudeering waarvan het Romeinsche recht ons schier geheel in den steek laat, hebben, misschien juist om die reden, vaak aanleiding gegeven tot fellen strijd tusschen de latere juristen, en dit is ten onzent niet het minst het geval voor eene categorie daarvan, de z. g. n. *stichtingen*, bij de regeling waarvan onze wetgever zich slechts tot enkele voorschriften bepaalde. Zij schenen mij daarom toe voor een proefschrift een geschikt onderwerp te zijn, dat ook van actueel belang geworden is, sinds de Staatscommissie tot herziening van het B. W. in haar ontwerp van het eerste boek, nu 5 jaren geleden den Koning aangeboden, daaraan een titel gewijd heeft. Dit ter verontschuldiging van de keuze van een onderwerp, dat reeds van verschillende kanten beschouwd is, zoodat het den nieuweling op het veld der rechtswetenschap moeilijk zal vallen, daarop nieuw licht te laten vallen.

De verdeeling der stof ligt voor de hand. In de eerste plaats hoop ik na te gaan, wat van een algemeen dogmatisch en van een positief-rechtelijk Nederlandsch standpunt, welke beide bij het stilzwijgen van onzen wetgever over dit onderwerp vrij wel samenvallen, van stichtingen gelden moet, om daarna de bepalingen van het ontwerp nader te beschouwen. Het tweede deel kan korter zijn, daar veel wat omtrent de voorschriften van de ontwerpers zou kunnen opgemerkt worden, zal blijken reeds in het eerste gezegd te zijn. Bij deze taak, die ik mij gesteld heb, roep ik de toegevendheid in van meer ervaren juristen, die het resultaat van mijn arbeid onder de oogen mochten krijgen. Waar vaak de krachten te kort zullen schieten, hoop ik, dat de goede wil in aanmerking genomen zal worden.

I.

De stichtingen van een algemeen dogmatisch en positief-rechtelijk Nederlandsch standpunt.

---

§ 1.

OVER PERSONEN IN HET ALGEMEEN EN OVER RECHTSPERSONEN EN STICHTINGEN IN HET BIJZONDER.

Wanneer over personen gesproken zal worden, past in de eerste plaats de vraag, waarin persoonlijkheid, uit een juridisch oogpunt beschouwd, eigenlijk bestaat. De meeste schrijvers stellen persoonlijkheid gelijk met rechtsbevoegdheid en noemen persoon een wezen, dat bevoegd is, rechten te bezitten. Dit is echter de kwestie slechts van ééne zijde bezien; een persoon zal ook reeds daar zijn, waar het vaststaat, dat het wezen, waaraan men de persoonlijkheid wil toekennen, verplichtingen hebben kan. Persoonlijkheid kan dus dan alleen met rechtsbevoegdheid gelijkgesteld worden, wanneer men daaronder verstaat zoowel de mogelijkheid, dat het wezen, dat er voor in aanmerking komt, rechten als die, dat het verplichtingen hebben zal. En de actieve èn de passieve zijde van het begrip komen zoo tot hun recht, en in dezen zin zullen wij het woord gebruiken. In

overeenstemming daarmede zegt § 41 van het „Entwurf eines bürgerlichen Gezetzbuches für das Deutsche Reich" (1888): „Personenvereine und Stiftungen können die Fähigkeit haben als solche selbständig Vermögensrechte und Vermögenspflichte zu haben (juristische Persönlichkeit)" en art. 545 van het Chileensche Burgerlijk Wetboek, dat ik vermeld vond in de vaak door mij aan te halen dissertatie van den Hr. VAN TRICHT [1]): „Se elama persona juridica una persona ficticia capaz de ejercer de rechos i contraer obligaciones civiles i de ser representada judicial i estrajudicialmente."

Zonder rechtsbevoegdheid (in ruimeren zin) dus geen persoonlijkheid, zoo nemen wij aan. Het is echter volstrekt geen ongerijmdheid, zoo een ander zich een persoon weet voor te stellen, die geen rechtsbevoegdheid bezit, en dus het kenmerk der persoonlijkheid in iets anders stelt, zoodat het begrip meer omvat. De slaaf is, volgens ons criterium geen persoon, doch niets verhindert ons, mits lettende op de veranderde beteekenis van het woord, hem wel zoo te noemen, omdat hij zelfbewustheid en het vermogen om te willen heeft. Zoo zegt UNGER [2]): „Die Persönlichkeit ist die Eigenschaft eines Wesens einen Willen zu haben," maar daarentegen: „Die Persönlichkeit ist *auf dem Rechtsgebiete* die Fähigkeit einen rechtlichen Willen zu haben," d. i. rechtsbevoegdheid, want: „die Rechtsfähigkeit ist nichts anders als die vom Recht anerkannte Willensfähigkeit, Persönlichkeit eines Wesens." Ook de Hr.

---

[1]) „De rechtstoestand der stichtingen," door F. J. G. VAN TRICHT, Leiden 1884.

[2]) „Zur Lehre der juristischen Personen," Kritische Ueberschau VI, blz. 157.

VAN TRICHT (t. a. p. blz. 41) stelt zich den persoon voor, als niet noodzakelijk rechtsbevoegd, doch meent reeds daarvan te kunnen spreken, wanneer *rechtsvatbaarheid* bij een wezen aangetoond kan worden, hetgeen, zooals hij het verder omschrijft, dan het geval is, wanneer de persoon door de mogelijkheid een wil te uiten, een willend wezen kan genoemd worden. [1])

Op dit verschil in beteekenis van het woord „persoon" zal dus moeten gelet worden. *Wij* nemen het steeds in den zin van rechtsbevoegd wezen.

Onder de personen nu wordt de voornaamste plaats ingenomen door den mensch (art. 2 B. W.) Naast den mensch echter bestaan nog tal van andere rechtsbevoegde wezens. Met voordacht stellen wij deze tegenover den *natuurlijken* en niet met DIEPHUIS tegenover den *enkelen* mensch, op het verschil van welke beide opvattingen door Mr. HINGST gewezen is [2]). Kan men zich al eene vereeniging voorstellen als tegenstelling tot den *enkelen* mensch, met eene stichting is dit onmogelijk.

Deze personen, die buiten den mensch bestaan, pleegt men aan te duiden met den naam „rechtspersonen." Zeer juist is die benaming niet, want er is geen reden, waarom zij haar eerder zouden verdienen dan de mensch, die toch ook voor het recht een persoon is. „Onlichamelijke persoon" ware dus stellig beter, doch daar de uitdrukking nu een-

---

[1]) Ten onrechte meent Mr. KOKER in zijn beoordeeling van de dissertatie van Mr. v. TRICHT (Rechtsgel. Mag. 1885 IV blz. 496). dat de schrijver rechtsvatbaarheid + rechtsbevoegdheid noodig oordeelt, om van een persoon te kunnen spreken. Zie uitdrukkelijk het tegendeel op blz. 41 der dissertatie.

[2]) Mr. S. J. HINGST „Stichtingen," R. Bijbl. 1885 A. blz. 102.

maal burgerrecht verkregen heeft, zullen wij wel doen haar te behouden. Zij is trouwens niet geheel van zin ontbloot, daar de rechtspersoonlijkheid alleen eene juridische en meer in het bijzonder vermogensrechtelijke beteekenis heeft, terwijl de juridische zijde bij natuurlijke personen slechts eene der vele zijden van hun wezen is. Andere namen voor het begrip „rechtspersoon" zijn „gefingeerde persoon" en „zedelijk lichaam." Waarom wij ons met den eersten niet vereenigen kunnen, zal nader blijken. De tweede is die, welken onze wetgever bezigde, nu eens voor rechtspersonen in het algemeen, dan weer — gelijk wij mede nader hopen aan te toonen — voor eene bepaalde categorie van deze. Hij herinnert aan den Romeinschen van „pia corpora", doch het specifiek zedelijke der hedendaagsche rechtspersonen is vaak ver te zoeken, reden waarom wij ook deze benaming verwerpen.

Wij zullen nu hebben na te gaan, in welke verschillende vormen die rechtspersonen zich voordoen. Men onderscheidt vereenigingen van personen en stichtingen. Terwijl bij de eersten natuurlijke personen als leden op den voorgrond treden, staan bij de stichtingen de er mede verbonden natuurlijke personen niet in eene betrekking van lidmaatschap tot den rechtspersoon, al zijn zij leden van zijn bestuur. Tusschen beide in, schoon de meeste verwantschap vertoonende met de vereenigingen, staan lichamen als de staat, de provinciën, de gemeenten en de waterschappen. Immers zij hebben wel de gedaante van vereenigingen van personen, maar toch bepaalt art. 1699 B. W., dat een dergelijk „op openbaar gezag ingesteld zedelijk lichaam" niet wordt vernietigd door den dood of den afstand van het

lidmaatschap van alle leden. Deze bepaling voor een zeker uiterst zelden voorkomend geval doet ze weer naderen tot de stichtingen. Het is daarom ook onze meening, dat ons B. W. in den 10den titel van boek III ze niet heeft willen regelen. Wel zijn zij bedoeld in art. 1690, dat vereenigingen van personen als zedelijke lichamen erkent, wanneer zij op openbaar gezag uitdrukkelijk als zoodanig zijn ingesteld, of, reeds vroeger bestaande, stilzwijgend zijn erkend, doch daar zij geen eigenlijke vereenigingen van personen zijn, kunnen de verdere bepalingen van dezen titel uit haren aard niet op hen toepasselijk zijn. Dit blijkt ook uit art. 1697, dat na vastgesteld te hebben, dat de rechten en verplichtingen van de leden eener vereeniging worden geregeld naar de verordeningen, waarop zij door het openbaar gezag zijn ingesteld of erkend, of naar hare eigene instellingen, overeenkomsten of reglementen, bepaalt, dat alleen voorzoover de laatste ontbreken, dus alleen bij de eigenlijke vereenigingen, die rechten en verplichtingen zullen geregeld worden „naar de bepalingen van dezen titel."

Wij kunnen deze soort van rechtspersonen nu verder laten rusten [1]) om nader het verschil tusschen ver-

---

[1]) Ten opzichte van eene der genoemde categorieën, de waterschappen, zou twijfel kunnen bestaan, of zij wel tot de rechtspersonen behooren. Immers in de artt. 12, 19 en 20 van de wet van 12 Juli 1855, Stbl. no. 102, wordt bepaald, dat de executie van vonnissen tegen waterschapsbesturen gewezen tot op het bedrag van de eigendommen der ingelanden, in de betrokken waterschappen gelegen, tegen hen kan plaats hebben. Het schijnt dus, dat niet het waterschap verplichtingen heeft, doch de individueele leden. Echter is dit niets anders dan eene *subsidiaire* aansprakelijkheid der ingelanden, die evenmin als die van de leden der coöperatieve vereeniging (art. 19 der wet van 17 Nov. 1876, Stbl. no. 227) aan de rechtspersoonlijkheid van het lichaam afbreuk doet.

eenigingen van personen of corporaties en stichtingen te gaan onderzoeken. Wij zagen reeds, dat de vereeniging leden had, doch dat bij stichtingen de er mede verbonden natuurlijke personen wel leden waren van het bestuur, doch niet van het lichaam, dat zij besturen. Vaak zal het dus moeilijk zijn uit te maken, of men te doen heeft met de leden eener vereeniging of met het bestuur eener stichting.

Om deze moeilijkheden op te lossen, zal men moeten nagaan, in welke verhouding die personen staan tot het vermogen. Hebben zij daarover de vrije beschikking, kunnen zij het doel, waarmede dit samengebracht is, ieder oogenblik veranderen, en zijn zij bevoegd na een op wettige wijze genomen besluit, hetzij dan dat daarvoor eenstemmigheid of meerderheid van stemmen noodig is, het b.v. niet meer als vroeger te besteden voor heideontginning, maar voor de veredeling van volksvermaken, dan heeft men eene vereeniging voor zich. Zijn zij echter gebonden aan bepalingen, hun van buiten af (in den stichtingsbrief) opgelegd, en mogen zij dus in de bestemming van het vermogen geen verandering brengen, dan heeft men met eene stichting te doen. Bij de vereeniging trekken de leden genot van het vermogen, al bestaat dat genot ook soms, zooals bij de Maatschappij van Weldadigheid, alleen in het doen van uitkeeringen aan derden. De bestuurders eener stichting daarentegen trekken van haar vermogen geen genot, en de uitkeeringen, die zij aan derden doen, kunnen ook niet als zoodanig beschouwd worden, omdat zij ze niet doen uit gunst, maar omdat de stichtingsbrief hen daartoe verplicht.

Het geval kan zich echter voordoen, dat van die verhouding tot het vermogen niets met zekerheid

blijkt. Want uit het feit, dat die personen steeds vrijelijk over het vermogen beschikt hebben, volgt nog niet, dat ze daartoe ook het recht hadden. Dan zullen dus andere criteria moeten gezocht worden. — Blijkt dan duidelijk, dat het lichaam is tot stand gekomen door eene overeenkomst tusschen verschillende personen, dan zal men eene vereeniging voor zich hebben. Stichtingen daarentegen ontstaan uit eene of meer eenzijdige handelingen, hetzij bij uitersten wil of bij beschikking onder de levenden. Ziet men de er mede verbonden personen eene vaste jaarlijksche of maandelijksche contributie betalen, dan zal er weer reden zijn, om te vermoeden, dat men met eene vereeniging te doen heeft. Weliswaar is eene vereeniging denkbaar zonder dat de leden contributie betalen, doch dan zal zij ook in de meeste gevallen geen vermogen hebben, en dus van weinig belang zijn voor het burgerlijk recht. Want wanneer het vermogen niet samengebracht wordt uit de bijdragen der leden, zal het in de meeste gevallen aan het lichaam ten deel gevallen zijn door de eenzijdige handeling van den oprichter, en dan heeft men eene stichting. Met vrij groote zekerheid eindelijk zal men van eene vereeniging kunnen spreken, wanneer de betrekking van het lichaam tot de personen, die het besturen of namens wie het bestuurd wordt, zoo nauw is, dat de statuten bepalen, dat bij te niet gaan van het lichaam zijn vermogen aan die personen zal vervallen. Al deze omstandigheden zijn echter niet meer dan aanwijzingen. Een criterium, waarnaar in alle gevallen de betrekking der instelling tot de er mede verbonden personen en dus de aard der instelling zou kunnen beoordeeld worden, bestaat niet, wanneer de ver-

houding der er mede verbonden personen tot het vermogen in het duister ligt.

Na aldus de plaats der verschillende rechtspersonen in het systeem van het recht, zoo nauwkeurig als dit mogelijk was, bepaald te hebben, zullen wij verder onze aandacht uitsluitend te bepalen hebben bij ééne species er van, de stichtingen. Dit rechtsinstituut is van zeer ouden datum. Het zou ons te ver voeren, wanneer wij zijne geschiedenis in extenso wilden nagaan. Dit onderwerp op zich zelf zou reeds te groot zijn voor een proefschrift. Enkele punten willen wij echter aanstippen. Het Romeinsche recht kende de z. g. n. pia corpora. Zij hadden hun opkomst aan het Christendom te danken. De Christelijke liefde toch, die zich het lot van armen en verlatenen aantrok en JULIANUS deed getuigen: „τρέφουσι δὲ οἱ δυσσεβεῖς Γαλλιλαῖοι πρὸς τοῖς ἑαυτῶν καὶ τοὺς ἡμετέρους", deed de behoefte ontstaan aan allerlei instellingen, waarin armenzorg werd uitgeoefend. Zoo ontstonden orphanotrophia, gerontocomia, nosocomia, xenodochia, etc. Weliswaar meenen velen, op grond der bepaling, dat wanneer iemand bij uitersten wil een deel zijner bezittingen tot een zoodanig doel wilde bestemmen, de bisschop deze making zou aanvaarden (verg. o.a. Lex 28 C. I. Tit. III en Nov. 131 cap. X), en op grond van het toezicht, dat aan de kerk op die instellingen toekwam (Lex 49 C. I. Tit. III), dat zij eigenlijk deel uitmaakten van het vermogen van de kerk, doch uit andere plaatsen blijkt ten duidelijkste, dat zij wel degelijk afzonderlijke rechtsbevoegde wezens waren. Zeer scherp komt dit o.a. uit in § 7 van laatstgenoemde wet zelve: „Haec tamen omnia locum habere sancimus quando non certi xenonis vel certi ptochotrophii vel

certae ecclesiae nominatio a testatore subsecuta est, sed incertus est eius sensus. *Sinautem in personam certam, venerabilemve certam domum respexerit, ei tantummodo hereditatem vel legatum competere sancimus*". Uit het erfrecht, hier aan de „venerabiles domus" toegekend, volgt onwederlegbaar hun rechtsbevoegd en dus afzonderlijk bestaan.

Ook gedurende de Middeleeuwen heeft het rechtsinstituut der stichtingen zich gehandhaafd, en dat niettegenstaande de vele beperkende bepalingen, die ook ten onzent uit vrees voor te grooten invloed van de z.g.n. doode hand er tegen uitgevaardigd werden. Juist deze bepalingen echter bewijzen haar bestaan. Zoo verbood in 1328 WILLEM DE GOEDE den verkoop van onroerende goederen aan kloosters (die den vorm van stichtingen kunnen aannemen). KAREL V strekte in 1515 dit verbod uit tot alle stichtingen, en verbood bij placcaten van 1518 en 1520 de oprichting van stichtingen zonder „expresse consent ende octroy van ons." Gedurende de republiek bleven die tractaten rechtens gelden, doch werden bij het heerschende stelsel van decentralisatie nooit toegepast en geraakten al spoedig in vergetelheid. Hoe het met de stichtingen ging gedurende de Fransche overheersching en tot aan de invoering van ons B. W. is uitvoerig door den Hr. v. TRICHT [1]) beschreven.

En heden ten dage vindt men nog alom in den lande tal van stichtingen. De stad onzer inwoning is daaraan niet het minst rijk. Hoofdzakelijk zijn zij van drieërlei aard. In de eerste plaats heeft men stichtingen van weldadigheid, als weeshuizen, oudemannen- en vrouwenhuizen, gods- en gasthuizen,

---

[1]) T. a. p. blz. 123 vlgg.

vrijwoningen. Verder stichtingen van onderwijs, kunsten en wetenschappen, waaronder vooral de studiebeurzen eene voorname plaats innemen, en eindelijk stichtingen van godsdienstigen aard, die tot voorwerp hebben het onderhoud of van geestelijken, of van kerkgebouwen, het lezen van missen etc. Naast deze 3 categorieën blijven natuurlijk andere soorten mogelijk, want er zijn andere doeleinden van blijvend belang, waaraan men zijne bezittingen kan willen ten offer brengen; doch deze zijn de voornaamste. — Eene andere indeeling der stichtingen is in die van publiek- en van privaatrechtelijken aard, naarmate zij geregeld en bestuurd worden door het openbaar gezag of door bijzondere personen. Ook de laatste zijn vaak in sommige opzichten van het openbaar gezag afhankelijk; zoo ten onzent de stichtingen van weldadigheid, en volgens het nader te bespreken nieuwe ontwerp B. W. alle stichtingen.

Uit de veelheid dier stichtingen, zoowel heden ten dage, als in vroegere tijden, laat zich gereedelijk afleiden, dat de maatschappij ze noodig heeft. Toch zijn er, die haar reden van bestaan ontkennen, en meenen, dat men het beoogde resultaat even goed of beter langs anderen weg zou kunnen bereiken. Deze meening is echter door den Hr. VAN TRICHT [1]) voldoende weerlegd, meer in 't bijzonder wat betreft stichtingen, die men bij testament zou willen oprichten. Hij heeft in de eerste plaats aangetoond, dat het middel van een erfstelling of legaat onder last geen doel zou treffen. Maakt men immers eene beschikking ten behoeve van een bijzonder persoon onder den last aan hem, dien men door de stichting

---

[1]) t. a. p. blz. 6 vlgg.

zou hebben willen bevoordeelen, zekere uitkeeringen te doen, dan is men niet zeker van de uitvoering van den last, langer dan gedurende het leven van dien persoon. En als deze zich verstaat met de erfgenamen, of wanneer hij zelf erfgenaam is, met hen die ab intestato erfgenamen zouden zijn, en die alleen tot de uitvoering van den last zouden kunnen dwingen, dan is men zelfs voor dit korte tijdperk niet gewaarborgd. Nu kan men wel de gemeente zijner inwoning of eene corporatie aanwijzen, als den persoon, ten behoeve van wien men de beschikking onder last maakt, maar dit is weer om andere redenen niet wenschelijk. De gemeente toch, daargelaten dat het vrij onzeker is, of zij de beschikking zal willen aanvaarden, vooral waar het beoogde doel wel in strijd kan zijn met de bedoelingen van haar bestuur, is een minder geschikte persoon, wanneer het oogmerk der beschikking armenzorg is. Want het gevolg zou dan allicht zijn, dat zij zich in verhouding tot de grootte der beschikking ontslagen zou rekenen van de taak van armenzorg, die toch reeds op haar rust, zoodat dan niet de armen, doch alleen de gemeente bevoordeeld zou zijn. En wanneer men de beschikking maakt ten behoeve eener corporatie, staat niemand er borg voor, dat haar vermogen — en dit geldt ook bij beschikkingen sub modo aan bijzondere personen — niet eens door vreemde oorzaken uitgeput raken, en zoo de uitvoering van den last ophouden zal.

Een ander middel zou zijn, in zijn testament te bepalen, dat eene corporatie ad hoc zal opgericht worden, en aan zijn erfgenamen den last te geven, daaraan een zeker kapitaal ter bevordering van het beoogde doel uit te keeren. Maar dan wordt men in

de eerste plaats afhankelijk van zijne erfgenamen, die dat kapitaal aan de corporatie zullen moeten doen toekomen, en daartoe alleen door hen, die heredes ab intestato zouden zijn, kunnen gedwongen worden, en in de tweede plaats van het tot stand komen der corporatie. Weliswaar zou men aan dit bezwaar kunnen ontkomen, door bij zijn leven eene corporatie tot stand te brengen, en daaraan bij testament goederen na te laten, doch ook dit heeft weer zijn eigenaardige bezwaren. Deze zijn ten eerste daarin gelegen, dat niet altijd personen zullen kunnen gevonden worden, die bereid zijn, niet alleen hun tijd en inspanning, maar ook hun goederen in den vorm van contributies, die bij eene corporatie toch wel noodig zullen zijn, aan het beoogde doel ten offer te brengen. En in de tweede plaats — wat van meer belang is — wat zou de positie van die vereeniging zijn vóór den dood van den oprichter? Zij zou het kapitaal, waarmede zij werken moest, voorloopig nog missen, en eigenlijk alleen bestaan met het doel, later een erfenis of legaat deelachtig te worden, een doel, dat zeker den wetgever van 1855 niet als mogelijk voor oogen gestaan heeft.

Verre verkieslijk boven al die omslachtige hulpmiddelen is voorzeker het oprichten van eene stichting, waarbij dan zeker kapitaal voorgoed bestemd wordt, om als eigendom van een zelfstandig persoon beheerd te worden ter vervulling van een bepaald doel. En al ware het anders, er zou nog geen reden zijn de stichtingen te verbieden. Mr. Aug. Philips [1]) heeft in de vergadering der Ned. Juristen-Vereeniging, waar het rechtsinstituut der stichtingen met bijna

[1]) Handelingen der Ned. Jur.-Vereen. 1873, blz. 84.

algemeene stemmen voor noodzakelijk verklaard werd, terecht opgemerkt: „Het recht heeft de taak, de vele verschijnselen van het leven te regelen, niet ze te dooden. Het oprichten van stichtingen, het geven van een doel aan een zeker vermogen, is een der vormen, waarin de mensch de aardsche goederen dienstbaar maakt aan het bereiken van maatschappelijke oogmerken. Zoolang niet helder is aangetoond, dat dergelijk middel onbruikbaar is tot het bereiken van iets goeds, moet dat middel ook bewaard worden in het tuighuis van wapenen, waarmede de mensch strijdt tegen de natuur en tegen de invloeden buiten hem, ter verwezenlijking van zijn doel".

Sommigen hebben echter wel degelijk gemeend, te kunnen aantoonen, dat door stichtingen niet iets goeds, maar veeleer iets verkeerds bereikt werd. In dezelfde Juristenvergadering werden zij bestreden door Mr. Fockema Andreae [1]), in de eerste plaats omdat hun doel vaak niet nuttig zou zijn, maar zij alleen zouden dienen om de ijdelheid van den stichter te streelen, wien het niets kost, bij testament eene stichting in het leven te roepen. Wij behoeven echter slechts om ons heen te zien, om overtuigd te worden van het nut, alom door stichtingen verspreid, en kunnen dan de beweegredenen van den stichter wel laten voor wat zij zijn. Dat de bestuurders eener stichting daarvoor niet zooveel hart zouden hebben, als de leden eener corporatie voor hunne vereeniging, is ook een argument, dat o. i. door de praktijk weerlegd wordt. Maar het grootste bezwaar van den Hr Fockema Andreae was dan ook hierin

[1]) Handelingen der Ned. Jur.-Vereen. 1873, blz. 21.

gelegen, dat het doel der stichting zijne nuttigheid kan verliezen, terwijl zij toch blijft voortbestaan. Dit bezwaar heeft echter slechts betrekkelijke waarde, wanneer men bedenkt, dat het volstrekt niet onmogelijk zijn zoude, eene macht aan te wijzen — zoo men niet het bestuur der stichting zelf wil, dan den rechter of een der takken van de administratieve macht — die in dat geval het recht zou hebben, wijziging in het doel te brengen.

De bezwaren, die in het algemeen tegen het bezit in de z. g. n. „doode hand" aangevoerd worden, gelden natuurlijk niet in de laatste plaats tegen stichtingen. Zij zijn o. a. uitvoerig uiteengezet in het proefschrift van Mr. TELDERS [1]).

Het is er bij ons ver vandaan, dat de opeenhooping van bezittingen in de doode hand haar zooveel macht zou geven, dat het evenwicht in den staat er door verbroken werd, zooals in de Middeleeuwen door de uitgestrekte eigendommen der kerk het geval was. Maar indien het waar is, dat de bezittingen van de doode hand doorgaans op eene wijze geadministreerd worden, die hare productieve waarde — want wij hebben hier in het bijzonder het oog op onroerende goederen — niet vermeerdert, dan blijft daarin een groot nadeel gelegen. Daargelaten echter of deze bewering juist is, daar toch in de meeste gevallen de goederen wel verpacht zullen worden, zou ook aan dit bezwaar door den wetgever tegemoet gekomen kunnen worden, wanneer hij voorschreef, dat stichtingen — om ons tot deze te bepalen — niet meer dan eene bepaalde uitgestrektheid onroe-

---

[1]) Mr. A. TELDERS, „Bijdrage tot eene geschiedenis van het bezit in de doode hand", Utrecht 1868, blz. 215 vlgg.

rende goederen, of niet meer dan voor hun bestaan dringend noodig was, in eigendom mochten hebben.

Evenzoo is het gesteld met een ander vaak breed uitgemeten nadeel van de goederen, die in de doode hand zijn, dat zij n.l. nooit een recht van overgang of successie aan den fiscus zullen opbrengen. Terecht heeft Mr. v. TRICHT [1]) opgemerkt, dat dit niet zoozeer een fout is, die de doode hand, als wel die de belastingwetten aankleeft, en dat die fout gemakkelijk te verbeteren zou zijn, door van de bezittingen, die in de doode hand zijn, om een bepaalden termijn, van b.v. 20 jaar, een vast recht te heffen. Zelfs hebben wij zulk eene belasting gekend in den vorm eener jaarlijksche heffing van 4% der opbrengsten van de goederen, die in de doode hand waren. [2]) Weliswaar zal het mogelijk zijn aan eene dergelijke belasting te ontkomen door de goederen tijdig op naam van derden te schrijven, doch dit is eene ontduiking, waartegen geen enkele wet gevrijwaard is.

Indien het ons gelukt is, voorzoover het bestek dit toeliet, kortelijk aan te toonen, dat de stichtingen een deugdelijke reden van bestaan hebben, en de bezwaren, die er tegen aangevoerd worden, wel vermeden kunnen worden, zullen wij met te meer belangstelling in eene nadere beschouwing van dit

---

[1]) T. a. p. blz. 220.

[2]) Zonderling genoeg werd die heffing ingesteld bij Kon. Besl., en wel van 27 Maart 1825 (no. 126.) De Koning besloot nl. deze voorwaarde te verbinden aan het verleenen van de vereischte autorisatie voor het aannemen van makingen en schenkingen. — De bepaling gold tot 1841.

De bedoelde belasting was niet de eerste van die soort. Zoo vinden wij eene publicatie van het Provinciaal Bestuur 's Lands van Utrecht van 24 Juni 1797 (afgekondigd 17 Juli), waarbij eene heffing van den 20sten penning werd gearresteerd, op te brengen door alle vermogende corporatiën, rijke gestichten en fundatiën binnen de provincie.

rechtsinstituut kunnen treden. En dan moet in de eerste plaats de vraag beantwoord worden, of en waar het in ons recht geregeld wordt.

---

§ 2.

REGELING DER STICHTINGEN IN ONZE WET.

In onze wet is het leerstuk der rechtspersonen vrij gebrekkig geregeld. Het ontwerp van 1816 had een titel, den laatsten van boek I, waarvan het opschrift luidde: „van vereenigde lichamen en inrichtingen als personen beschouwd." Daarin werden de stichtingen als zedelijke lichamen erkend, wanneer zij als zoodanig rechten konden hebben, of aan anderen verbonden konden zijn (art. 971), terwijl dit nader toegelicht werd door art. 976, dat haar in dit geval alle rechten gaf, welke de wet aan bijzondere personen toekende. — En ook in het ontwerp van 1820 kwam een titel voor „van korporatiën, vereenigde lichamen en stichtingen als personen beschouwd". Deze konden niet tot stand komen zonder kennisgeving aan het plaatselijk bestuur, terwijl die vereenigingen en stichtingen, welke ten doel mochten hebben gemeenschappelijke, staatkundige of godsdienstige bemoeiingen, uitdrukkelijke goedkeuring van den Koning behoefden, om als zedelijke personen te kunnen bestaan, of als zoodanig eenige burgerlijke rechten te hebben (art. 874). — Het goede voorbeeld van deze twee ontwerpen is in het wetboek van 1830 niet gevolgd, daar dit geheel het stilzwijgen bewaart over de rechtspersonen. Eerst 13 Febr. 1833 is de tiende titel van boek III „van zedelijke lichamen"

ingelascht. Deze is het, die nog heden geldt voor de vereenigingen; of ook de stichtingen er onder vallen, is eene vraag, die wij nu zullen moeten onderzoeken.

Prof. OPZOOMER in „het B. W. verklaard" [1]) is schier de eenige, die haar bevestigend beantwoordt. De gronden, die hij hiervoor aanvoert, komen ons echter zeer zwak voor. Wel luidt het opschrift „van zedelijke lichamen", en zou het voor de hand liggen, onder dien naam alle rechtspersonen te verstaan, zooals dan ook het ontwerp van 1816 en dat van 1820 (zedelijke personen) deden. Zelfs moet men toegeven, dat men daarbij in de eerste plaats zou moeten denken aan de „pia corpora" van het Romeinsche recht, maar daartegenover staat, dat art. 1690 al dadelijk het onderwerp van den titel beperkt tot vereenigingen van personen, zoodat althans in dezen titel de wetgever alleen deze op het oog kan gehad hebben, wanneer hij van zedelijke lichamen spreekt. Immers wij kunnen moeilijk met OPZOOMER aannemen, dat de woorden „van personen" in art. 1690 alleen bij vergissing ingeslopen zouden zijn, doordat men in den vorigen titel toch al met personenvereenigingen bezig geweest was. De vergissing zou in allen gevalle te groot zijn, om geen gevolgen te hebben. Dat onze titel geheel in de plaats zou gekomen zijn van dien van het ontwerp van 1820, kan dan ook niet toegegeven worden. Daarin werd uitdrukkelijk van stichtingen gesproken, terwijl zij hier even uitdrukkelijk zijn uitgesloten. Wij mogen het betreuren dat dan onze wet nergens de stichtingen regelt, maar dit kan nooit een argument zijn, om haar woorden geweld aan te doen. Op blz. 184 van hetzelfde deel

[1]) Deel IX, blz. 30 vlgg.

verklaart OPZOOMER dan ook, dat men zijns inziens de waarheid nog het scherpst uitspreekt, „wanneer men zegt, dat de wetgever, schoon *nu en dan* (in dezen titel) aan alle rechtspersonen denkend, toch in den regel alleen aan de vereenigingen van personen heeft gedacht, en van deze gesproken". En zeker zijn er sommige artikelen (1690—1693, 1700) die naar hunnen aard ook wel op stichtingen zouden *kunnen* toegepast worden. Maar behalve uit de uitdrukkelijke woorden van art. 1690 blijkt uit den inhoud van verreweg de meerderheid der artikelen, die van de leden van het zedelijk lichaam gewagen, dat de wetgever onder dien naam hier alleen vereenigingen van personen wilde verstaan.

Een argument voor OPZOOMERS meening zou ook nog geput kunnen worden uit art. 7 der armenwet (28 Juni 1854, Stbl. n°. 100). Hier toch wordt bepaald, dat kerkelijke en bijzondere instellingen van weldadigheid — en onder deze wordt de voornaamste plaats ingenomen door stichtingen — in geval de hier gevorderde mededeeling der statuten aan het gemeentebestuur niet binnen de gestelde termijnen geschiedt, van het oogenblik van het verstrijken dier termijnen af, totdat zij plaats heeft, missen zullen de bevoegdheid bij art. 1691 B. W. aan zedelijke lichamen toegekend, tot het aangaan van burgerlijke handelingen. Hieruit zou men kunnen afleiden, dat art. 1691 aan stichtingen die bevoegdheid toekende, en dus stichtingen in dezen titel onder de zedelijke lichamen begrepen waren. Door eene authentieke interpretatie zou dit dan uitgemaakt zijn. Niets dwingt ons echter deze bedoeling in art. 7 te leggen. Even goed kunnen wij er in lezen, dat de stichtingen, zonder zedelijke lichamen te zijn, eene dergelijke bevoegdheid hebben

tot het aangaan van burgerlijke handelingen, als dezen in art. 1691 is toegekend, en dat zij die bevoegdheid in het aangegeven geval zullen missen.

De discussies, over dit artikel gevoerd [1]), geven ons weinig licht. Want wel blijkt, dat men de begrippen „instelling van weldadigheid" en „zedelijk lichaam" voortdurend op ééne lijn stelde, maar tevens, dat men geen juist begrip van de zaak had. Zoo zeide b.v. de Hr. VAN REEDE VAN OUDSHOORN wel uitdrukkelijk: „De inrichtingen in art. 7 opgenoemd, zoo de kerkelijke als de bijzondere, zijn overeenkomstig art. 1690 van het B. W. te beschouwen als wettig bestaande zedelijke lichamen [2])", maar later zou blijken, dat hij bij die inrichtingen alleen aan vereenigingen dacht. Hij zeide toen n.l.: „Ik heb beweerd, dat zij (d. i. bepalingen als art. 7 al. 5), welke de kerkelijke instellingen betreffen, te huis behoorden in de wet op de kerkgenootschappen, en wat de bijzondere *vereenigingen* aangaat, in de wet op het recht van vereeniging en vergadering." [3]) — Het is om deze redenen, dat wij niet mede kunnen gaan met de meening door Prof. OPZOOMER in de Juristenvergadering uitgesproken, dat men in art. 7 kennelijk bedoeld heeft, de stichtingen als een soort zedelijke lichamen voor te stellen. [4])

Wanneer alzoo de titel, die over zedelijke lichamen handelt, niet rechtstreeks op stichtingen van toepassing is, zou nog de vraag kunnen rijzen, in

---

[1]) Zie Mr. J. H. G. BOISSEVAIN „De armenwet opgehelderd door eene aanteekening" blz. 26 vlgg.

[2]) t. a. p. blz. 46.

[3]) t. a. p. blz. 48.

[4]) Dat titel X van boek III B. W. de stichtingen niet omvat, werd ook beslist door den Hoogen Raad 30 Juni 1882 (Wkbl. 4800).

hoeverre hare bepalingen naar analogie ook voor stichtingen moeten gelden. OPZOOMER [1]) meent, dat dit wel mogelijk zijn zou. Maar wanneer men in het oog houdt, dat wij slechts een vijftal artikelen hebben kunnen ontdekken, waarvan de inhoud van dien aard was, dat hij bij stichtingen te pas kon komen; dat van deze 5, al dadelijk artt. 1690 en 1691 niet naar analogie op stichtingen mogen toegepast worden, omdat juist de hierin gegeven rechtspersoonlijkheid het eenige punt van overeenkomst is tusschen zedelijke lichamen en stichtingen, waarom zij ook vóór de toepassing naar analogie al moet vaststaan [2]), en eindelijk, dat de artt. 1692 en 1700 niet veel vaststellen, dat niet toch reeds vanzelf van stichtingen zou gelden, dan blijkt, dat er van die toepassing naar analogie niet veel heil te wachten is.

Sommige stichtingsbestuurders, bevreesd, dat het feit, dat onze wet dit onderwerp niet regelt, en daardoor zelfs de rechtsbevoegdheid der stichtingen ten onzent zeer bestreden is, hun moeilijkheden zou baren, hebben wel eens getracht de aan hun zorgen toevertrouwde inrichting eene kunstbewerking te doen ondergaan, waardoor zij, zonder haar karakter van stichting te verliezen, toch onder de voor vereenigingen gemaakte bepalingen zou vallen. Dit middel was, volgens de wet van 1855, voor het bestuur der stichting als eene vereeniging erkenning door den Koning aan te vragen. En werkelijk werden b.v. bij K. B. van 23 April 1861 (Stbl. 23) zoo de statuten goedgekeurd der „Vereeniging tot beheer der

---

[1]) T. a. p. blz. 167.

[2]) Mr. FEITH. Praeadvies, Ned. Jur. Vereen. 1873, blz. 59.

Bischoffsheimsstichting te Amsterdam." Daarentegen werd bij ministerieele missive van 7 November 1865 de erkenning geweigerd van eene vereeniging tot het beheer van het schoolfonds eener Hervormde gemeente. Dit gaf aanleiding tot een adres van het betrokken bestuur aan den minister, en eene hernieuwde weigering, neergelegd in een schrijven aan den Commissaris des Konings van 8 December 1865. Mr. S. wijdt in Wkbl. nº. 2836 aan deze kwestie een kort artikel, en is van meening, dat de weigering terecht geschiedde, omdat door de erkenning der vereeniging van bestuurders de stichting zelve a.h.w. als vereeniging zou erkend zijn.

O. i. is die meening onjuist, al hopen wij later aan te toonen, dat de erkenning terecht geweigerd werd. Wat toch is het geval? Door de erkenning der vereeniging van bestuurders wordt niet de stichting rechtspersoon, doch alleen haar bestuur. De goederen der stichting blijven haar eigendom, en gaan niet over aan de pas opgerichte corporatie, die alleen ten doel heeft ze te beheeren. Doch dan wint de stichting er ook niets bij. Twee gevallen zijn mogelijk: óf de stichting was al rechtspersoon, óf zij was het nog niet, en werd het ook niet door de ondergane operatie. In het eerste geval was naturlijk de erkenning der vereeniging van bestuurders overbodig; in het tweede was zij eveneens geheel zonder gevolg. Want wordt in dit geval eene verbintenis gesloten in naam van de stichting, dan zal zij ongeldig zijn, ook al wordt zij vertegenwoordigd door eene vereeniging, die rechtspersoonlijkheid bezit. En toch was juist de bedoeling der adressanten te voorkomen, dat het gemis van erkenning door kwade betalers zou tegengeworpen worden. Wordt zij echter gesloten

in naam der vereeniging, dan zal zij geldig zijn, maar dan zal de stichting er ook niet door verbonden worden, evenmin als wanneer de afzonderlijke bestuurders haar gesloten hadden, om zich daarna natuurlijk op de stichtingsgoederen te verhalen. — En evenzoo is het met makingen. Was de stichting geen rechtspersoon, dan zijn makingen aan haar ongeldig, terwijl zij door makingen aan de vereeniging, die haar beheert, niet gebaat wordt.

Dient dus de erkenning dier vereeniging tot niets, de Koning *mag* haar o. i. ook niet verleenen. De stichter toch heeft bij den stichtingsbrief het bestuur opgedragen aan een aantal personen, en waarschijnlijk voorzien in de wijze, waarop ontstaande vacatures zouden vervuld worden. Nu zou het in strijd zijn met dien stichtingsbrief, dat meerhoofdig bestuur te vervangen door één rechtspersoon, al moet toegegeven worden, dat het praktisch zeer weinig verschil zou maken.

Keeren wij na deze uitweiding terug tot de vraag, die wij ons in deze § ter beantwoording stelden, n.l. wat onze wetten van de stichtingen zeggen. En dan blijkt de oogst zeer schraal te zijn. Tot de artikelen van ons B. W., waaronder de stichtingen en het bestuur vallen, behoort in de eerste plaats art. 34, regelende de verplichting tot aangifte van hun bestuur van het gesticht, [1]) waarin een pas geboren vondeling wordt opgenomen.

---

[1]) Tusschen „stichting" en „gesticht" bestaat natuurlijk een grammatisch verschil. Bij „gesticht" denkt men aan een gebouw. Niet bij iedere stichting behoort een gesticht, men denke slechts aan studiebeurzen. En niet ieder gesticht behoort bij een stichting; zij kan ook het eigendom zijn van eene vereeniging, van de gemeente, ja van een particulier persoon.

Art. 54 doet ons de verplichtingen kennen van de besturen van burgerlijke of militaire gasthuizen, gevangenhuizen en *andere openbare gestichten*, wanneer daarbinnen iemand komt te overlijden. Hier maken wij voor het eerst kennis met de uitdrukking „openbaar gesticht", die gewijzigd tot „openbare stichting" of „openbare instelling" nog herhaaldelijk in de wet voorkomt, en wegens hare vaagheid wel eenige nadere verklaring behoeft. Wij vinden die uitdrukkingen gecombineerd nu eens met deze, dan eens met die andere begrippen, b.v. in de artt. 947, 1717, 1889, 1991 B. W. en 4, 242, 324 Rv. Dat in al die artikelen de beteekenis niet dezelfde kan zijn, blijkt reeds daaruit, dat art. 947 B. W. openbare instellingen en armeninrichtingen naast elkaar noemt, terwijl art. 324 Rv. spreekt van armeninrichtingen en *andere* openbare stichtingen. Wat de wetgever in ieder bijzonder geval met die uitdrukking bedoelde, is vaak moeilijk uit te maken; de verdenking ligt voor de hand, dat het hemzelven niet altijd helder voor den geest stond, en hij er zich door eene zoo algemeene uitdrukking maar af wilde maken — tot groot ongemak van den uitlegger. Wat nu art. 54 betreft, onder „openbare gestichten" kan hier o. i. niets anders verstaan worden dan gestichten, die òf aan den staat, de gemeente of andere lichamen van publiekrechtelijken aard (zooals de provincie en zoo het ooit voor mocht komen het waterschap) toebehooren, òf door het openbaar gezag geregeld en bestuurd worden [1]). Het woord „andere" zal die burgerlijke gasthuizen, die onder deze omschrijving

---

[1]) Hiertoe behooren dus o. a. de instellingen van weldadigheid, bedoeld in art. 2 a en d der armenwet.

van openbare gestichten niet vallen, niet van de toepassing van dit artikel behoeven buiten te sluiten, daar dit woord wel alleen op de gevangenhuizen, die zeer zeker in dezen zin openbare gestichten zijn, zal kunnen slaan.

Art. 421 handelt over de wettelijke voogdij der regenten van gestichten van weldadigheid. De beteekenis van deze uitdrukking is vastgesteld in art. 1 der armenwet.

Het is een zeer betwist punt, of stichtingen ook bedoeld worden in de artt. 855 en 857, die bepalen, dat vruchtgebruik ten voordeele van een zedelijk lichaam ophoudt door zijne ontbinding, en daaraan niet langer dan voor 30 jaren kan worden toegestaan. Boven hebben wij gezien, dat onder „zedelijk lichaam" eigenlijk iedere rechtspersoon verstaan kan worden, doch dat om bijzondere redenen in art. 1690 en volgende daaraan een meer beperkte beteekenis gehecht moest worden. Deze bijzondere redenen bestaan hier niet, waarom wij gelooven, dat deze beide artikelen ook op stichtingen toegepast moeten worden. Het eerste zou, indien het niet geschreven ware, toch al voor hen gelden; de ratio van het tweede bestaat in gelijke, zoo niet grootere mate voor stichtingen als voor vereenigingen van personen.

Wanneer wij de nietszeggende tweede alinea van art. 946 voorbijgaan, dan vinden wij het eerst bij het doorlezen van het B. W. in art. 947 weer van stichtingen gesproken. Makingen ten behoeve van openbare instellingen, godsdienstige gestichten, kerken of armeninrichtingen zullen zonder verlof des Konings niet aanvaard mogen worden. „Openbare instelling" kan hier weer niets anders beteekenen, dan instelling door het openbaar gezag geregeld en bestuurd. Van

die, welke aan publiekrechtelijke lichamen *toebehooren*, kan hier natuurlijk geen sprake zijn, daar deze niet bij testament bedacht kunnen worden — wel die lichamen zelve.

Hetzelfde wat art. 947 voor makingen bepaalt, bepaalt art. 1717 voor schenkingen. Hier is echter alleen sprake van openbare of godsdienstige gestichten. Nu kan men onder de laatste wel kerken brengen, maar de armeninrichtingen, voorzoover zij niet openbare of godsdienstige gestichten zijn, vallen buiten dit artikel, daar het als eene uitzondering niet mag uitgebreid worden. Dit verschil tusschen de artt. 947 en 1717 is zeker zonderling, doch wij mogen het gebrek aan logica des wetgevers niet verbeteren.

In art. 1889 alinea 3 lezen wij, dat gemeenten en openbare instellingen geene dading kunnen treffen, dan met inachtneming der formaliteiten, voorgeschreven bij de wetten, die haar betreffen. Het volmaakt overtollige van deze bepaling maakt het onnoodig, de vraag te beantwoorden, die zich anders zou kunnen voordoen, of onder „openbare instellingen" hier alleen hetzelfde bedoeld wordt, als in art. 947, dan of ook de andere publiekrechtelijke lichamen dan de gemeenten er onder begrepen zijn.

Die vraag komt eerder te pas bij art. 1991. Hier toch wordt gesproken van den staat, de gemeenten en „andere openbare gestichten." Op grond van het woord „andere" zullen wij hier onder „openbare gestichten" niet alleen de openbare instellingen in art. 947 bedoeld moeten verstaan, maar ook alle publiekrechtelijke lichamen. Zij zullen dus alle aan dezelfde verjaringen onderworpen zijn, als bijzondere personen, en daarvan op gelijke wijze gebruik kunnen maken. Dat overigens de staat en de gemeenten

nooit gestichten, doch alleen instellingen genoemd kunnen worden, en dat dit artikel slechts weinig minder overtollig is dan art. 1889 alinea 3, is duidelijk.

Ook in een viertal artikelen van het Wb. v. B. Rv. is van stichtingen sprake. Art. 4 2° bepaalt, dat exploiten ten aanzien van openbare instellingen of stichtingen en zedelijke lichamen gedaan zullen worden „aan den persoon of ter woonplaats van het hoofd des bestuurs, of ter plaatse, waar het bestuur deszelfs zitting of kantoor houdt." Natuurlijk zal ten aanzien van de niet-openbare hetzelfde moeten gelden.

Art. 242 regelt de wijze, waarop zal worden te werk gegaan bij het verhoor op vraagpunten, wanneer de te hooren partij is eene openbare instelling, eene stichting of een zedelijk lichaam. Die bijzondere regeling was natuurlijk noodig omdat het verhoor op vraagpunten alleen door een natuurlijk persoon kan worden ondergaan, zoodat rechtspersonen hiertoe vertegenwoordigers behoeven. In dit artikel zouden wij openbare instelling willen vertalen door publiekrechtelijk lichaam (gemeente etc.) en zedelijk lichaam door vereeniging van personen. Alle rechtspersonen zijn dan er onder begrepen.

Art. 324 1° schrijft voor, dat het O. M. zal gehoord worden in alle zaken, welke betreffen „de openbare orde, den staat, de domeinen, de provinciën, de gemeenten, de armeninrichtingen en andere openbare stichtingen". Ook hier treffen wij dus weer die onduidelijke uitdrukking aan. Wij zullen er hier onder moeten verstaan publiekrechtelijke lichamen, voorzoover die niet al genoemd zijn (dus b. v. waterschappen), en stichtingen door of van wege het openbaar gezag geregeld en bestuurd. Verder zal alweer het woord „andere" de niet-openbare armen-

inrichtingen niet van dit artikel behoeven uit te sluiten, ten eerste wegens de onbepaaldheid van de uitdrukking „andere openbare stichtingen", ten tweede omdat „andere" wel slaan kan op den staat, de provinciën en de gemeenten, vooral wanneer men bedenkt, dat art. 1991 B. W. den Staat en de gemeenten ook al met den naam van stichtingen bestempelde.

Ten slotte laat art. 874 o. a. armeninrichtingen en besturen van gods- en gasthuizen toe tot de pro-Deo-procedure, zelfs zonder verplichte overlegging van een bewijs van onvermogen.

Dit zijn de weinige bepalingen, die in beide wetboeken voorkomen. Belangrijke bepalingen vinden wij echter nog in afzonderlijke wetten, meer speciaal wat instellingen van weldadigheid (d. i. die armenverzorging in of buiten gestichten voortdurend ten doel hebben — art. 1) in hoofdstuk I der wet tot regeling van het armbestuur (28 Juni 1854, Stbl. n°. 100). De stichtingen van weldadigheid zijn hierin vrij volledig geregeld. Men vindt hier bepalingen omtrent hare onderscheiding, oprichting en reglementen, omtrent het gebruik harer bezittingen en inkomsten, wanneer haar doel is vervallen, omtrent de opgaven door hare besturen te doen, en in afdeeling 3 omtrent het bestuur van die, welke òf alleen door de burgerlijke overheid, òf door haar in verbinding met eene kerkelijke gemeente of met bijzondere personen of bijzondere, niet-kerkelijke, vereenigingen geregeld en bestuurd worden.

Art. 100 der wet van 28 April 1876 tot regeling van het hooger onderwijs (Stbl. n°. 102) bevat nog het voorschrift, dat tot het openen van eene bijzondere school van hooger onderwijs, gesticht bij uiterste

wilsbeschikking, (en dus eene stichting zijnde), de goedkeuring des Konings noodig zal zijn.

Een K. B. van 26 Dec. 1818 (Stbl. n°. 48) regelt voorts „de administratie der goederen, toebehoorende aan de stichting der beurzen of van kollegiën." Art. IX bepaalt o.a., dat elke akte van nieuwe stichting, welke in het vervolg mocht plaats hebben, zal worden ingeschreven in een register ter griffie der Provinciale Staten, hetwelk door een iegelijk zal kunnen worden geraadpleegd. Dit K. B. is aangevuld bij K. B. van 2 Dec. 1823 (Stbl. n°. 49) en van 21 Dec. 1837 (Stbl. n°. 70.) Dat van 1823 bevat eene volledige regeling van de wijze, waarop die beurzen zullen worden beheerd, en van de rechten en verplichtingen der bestuurders. Terecht o. i. wordt echter door velen aan deze besluiten rechtskracht ontzegd, als regelende burgerlijk recht.[1])

Zoo blijkt het dus, dat de rechtsstof der stichtingen ten onzent zeer onvolledig geregeld is. Nergens vindt men algemeene bepalingen omtrent hare oprichting, haar bestuur en haar te niet gaan. Zelfs is haar rechtsbevoegdheid nergens uitdrukkelijk uitgesproken. Wij zullen dus in de eerste plaats hebben te vragen, of desniettegenstaande ons burgerlijk recht stichtingen als rechtsbevoegde wezens kent.

---

[1]) De Hooge Raad was in zijn arrest van 29 Dec. 1865, Wkbl. 2757, van andere meening, en wel op den o. i. vrij zwakken grond, dat die Kon. Besluiten in nauw verband stonden met de regeling van het Hooger Onderwijs, die onder de Grw. van 1815 nog niet aan de wet was opgedragen, maar alleen verklaard was een voorwerp van aanhoudende zorg der Regeering te zijn.

§ 3.

VEREISCHTEN VOOR HET ONTSTAAN VAN RECHTSPERSONEN. RECHTSVATBAARHEID EN RECHTSBEVOEGDHEID.

Alvorens de rechtsbevoegdheid van stichtingen naar ons recht tot een voorwerp van onderzoek te maken, moeten wij ons afvragen, wat van een algemeen dogmatisch standpunt voor de rechtsbevoegdheid van wezens buiten den mensch noodig is.

Twee stelsels staan hier tegenover elkaar. Volgens het ééne is hiervoor noodig eene fictie, door den wetgever gemaakt, die een overigens niet denkend en willend wezen verheft tot een, dat wel willen kan, en daaraan dan rechtsbevoegdheid verleent. Deze meening wordt ten onzent o. a. voorgestaan door Prof. OPZOOMER, die t. a. p. blz. 169 steeds van gefingeerden persoon spreekt, door Prof. GOUDSMIT, die den rechtspersoon definieert als „een vermogenswezen, dat uitsluitend aan het recht (eene rechtsfictie) zijn aanzijn ontleent" [1]) en door Mr. F. A. J. VAN LANSCHOT in zijne dissertatie [2]) op blz. 21 en vlgg. Volgens het andere stelsel is eene fictie door den wetgever geheel overbodig, daar rechtspersonen ook zonder deze wel degelijk als willende wezens bestaan. De erkenning door den wetgever schept dit wezen dus niet, maar verleent alleen aan het reeds aanwezige lichaam rechtsbevoegdheid, en verheft het daarmede tot rechtspersoon, in den zin door ons aan dit begrip gehecht.

---

[1]) „Pandectensysteem" blz. 59.

[2]) „Stichtingen als rechtspersonen beschouwd", Leiden 1856.

Deze leer, met welke wij ons eerder dan met de andere zouden kunnen vereenigen, wordt o. a. verkondigd door Prof. DIEPHUIS. Hij zegt [1]): „Het bestaan van rechtspersonen is in zijn oorsprong geen gevolg van hare erkenning door het recht, maar deze veelmeer een gevolg van haar bestaan; dit ging vooraf, die erkenning [2]) volgde slechts".

Ook Prof. LAND in zijne „Verklaring van het Burgerlijk Wetboek", dl. I, blz. 490 zegt, dat het recht den rechtspersoon niet schept of fingeert, maar den feitelijk reeds vroeger juris intellectu bestaanden rechtspersoon alleen erkent. Wanneer iemand hier een fictie maakt, dan is het niet de wetgever, doch de uitlegger van de wet, die door de wet rechtsbevoegd verklaarde wezens buiten den mensch, in zeker opzicht met menschen gelijkstelt, om door middel van die *hulplijn* de zaak te verduidelijken [3]).

---

[1]) „Het Nederlandsch Burgerlijk recht", I, blz. 375.

[2]) Of die erkenning in eens aan alle rechtspersonen of aan eene geheele categorie rechtsbevoegdheid verleent, zooals in art. 1691 B. W. aan alle vereenigingen van personen, dan wel of dit voor iederen rechtspersoon afzonderlijk geschiedt, zooals later art. 5 der wet van 22 April 1855 (Stbl. n°. 32) voor deze vereenigingen voorschreef, maakt dan natuurlijk geen verschil. — Voorts onderscheide men de erkenning, die rechtsbevoegdheid verleent, van die, welke alleen ten doel heeft, te verklaren, dat de deelneming aan de vereeniging, welke zij betreft, niet strafbaar zal zijn.

[3]) Tot beter begrip van het onderscheid tusschen deze verschillende soorten van ficties, willen wij hier kortelijk memoreeren welke soorten onderscheiden worden, b. v. door UNGER („Zur Lehre der juristischen Personen", Krit. Ueberschau 1859, VI, blz. 166). Er zijn 2 soorten, die van het recht (praktische) en die van de rechtswetenschap (theoretische). „Das Recht macht Fictionen um einen Zweck, dessen Realisirung wünschenswerth erscheint, in einer Weise zu erreichen, wodurch die Harmonie des ganzen Rechtsgebäudes nicht gestört wird... Zu diesem Behuf beugt das Recht die Thatsachen unter seine Regel, statt sich für die Herrschaft der Thatsachen zu beugen". Zoo b. v. in het Romeinsche recht de fictie, dat iemand die, krijgsgevangen gemaakt, apud hostes stierf, gestorven was bij de

Wat is dus eigenlijk het geval? Er zijn een aantal wezens buiten den mensch, die wel degelijk een bestaan hebben, rechtsvatbaar zijn. Alleen ontbreekt hun rechtsbevoegdheid, en deze wordt hun door de wet verleend. [1]) Zeer uitvoerig is dit uiteengezet door Mr. VAN-TRICHT. [2]) Hij onderscheidt streng tusschen rechtsvatbaarheid en rechtsbevoegdheid. Rechtsvatbaarheid duidt bij hem die eigenschap aan, welke *in staat stelt*, de toegekende rechten te bezitten, en

---

gevangenneming, de z. g. n. fictio legis Corneliae. Anders is het met de ficties der rechtswetenschap. „Die Fictionen, welche die Rechtswissenschaft aufstellt, sind rein theoretischer Natur,... sie sind das Ergebnisz wissenschaftlicher Zusammenfassung oder Abstraction". Soms worden ze gemaakt „um eine Mehrheit von Normen für die Behandlung eines Rechtsverhältnisses in ein einziges leitendes Princip zusammenzufassen, und hierdurch das Studium und die Kenntnisz des Rechts zu erleichtern". Zoo b. v. de fictie „is qui nasci speratur pro superstite est"; voor het gemak neemt men aan, dat de nog ongeborene al geboren is, om niet een aantal voorschriften te moeten herhalen. Deze ficties hebben dus „eine didactische Tendenz". Maar er is nog eene andere soort van theoretische ficties: „Die Jurisprudenz macht aber auch Fictionen um einen Kreis von Phänomenen, welche sich im Rechtsleben gebildet haben, den zusammenhaltenden Mittelpunkt zu geben.... Fictionen dieser Art sollen die Aufgabe lösen helfen, die vorhandenen Verhältnisze zu construiren". Zij brengen het „zu Grunde liegende Princip zum Bewusztsein", en komen eerst bij latere ontwikkeling van het recht te voorschijn. Hiertoe behoort volgens UNGER de fictie: „corpus personae vice fungitur". Wij, die overigens van meening zijn, dat deze drieledige onderscheiding aan juistheid niets te wenschen overlaat, zouden deze fictie liever tot de tweede soort brengen. De persoonlijkheid (in den meer algemeenen zin van rechtsvatbaarheid, waarin door sommigen dit woord gebruikt wordt) der wezens buiten den mensch wordt niet door den uitlegger der wet uit die wet geconstrueerd; hoogstens kan men zeggen, dat hij, om tot een juister begrip der zaak te komen, die reeds rechtsvatbare wezens voor het vermogensrecht met menschen gelijkstelt, eene didactische fictie dus.

[1]) Zoo ook Prof. v. BONEVAL FAURE, „Twee vragen betreffende de rechtspersonen" in Rechtsgel. Mag. II 1883, blz. 305, en Mr. L. U. DE SITTER, „De rechtspersoonlijkheid in het ontwerp tot herziening van het B. W." in Rechtsgel. Mag. VI, 1887, blz. 441 vlg.

[2]) t. a. p. blz. 37 vlgg.

deze is bij ieder willend wezen aanwezig. Rechtsbevoegdheid daarentegen is meer: zij bestaat in het *hebben* van den titel, welke het uitoefenen van bepaalde rechten en — zouden wij er willen bijvoegen — het hebben van bepaalde verplichtingen wettigt; en deze titel kan alleen door de wet geschonken worden. Wanneer dus sommigen ter bestrijding van de leer, dat lichamen buiten den mensch zouden kunnen bestaan zonder de medewerking van den Staat door de te hunnen behoeve gemaakte fictie, wijzen op het ongerijmde, dat er in zou gelegen zijn, als particuliere personen wat niet bestond tot persoon konden verheffen, en daaraan dus allerlei rechten toekennen, dan vergeten zij, dat geen enkel recht, maar slechts de vatbaarheid om die te verwerven toegekend wordt. De rechten kunnen pas volgen, wanneer de wetgever de rechtsbevoegdheid uitgesproken heeft, wat echter reeds bij voorbaat en in het algemeen kan geschied zijn. [1])

Is het nu echter wel waar, dat die wezens buiten den mensch een werkelijk bestaan hebben? Wij zijn het geheel eens met WINDSCHEID, wanneer hij [2]) beweert, dat hun bestaan berust op eene voorstelling, die het dagelijksch leven nauwelijks minder gemeen-

---

[1]) De medewerking van den wetgever bij het verleenen der rechtsbevoegdheid is natuurlijk even onmisbaar, als zij overtollig is, wanneer er alleen sprake is van het geven van rechtsvatbaarheid. Dat een wezen rechtsbevoegd is, komt ten slotte hierop neer, dat de Staat zich heeft verbonden, zijne rechten te handhaven, en het te dwingen zijne verplichtingen na te komen. Voordat deze staatsbescherming ingeroepen kan worden, zal het dus noodig zijn, dat de Staat verklaard heeft, die te zullen verschaffen, d. w. z. medegewerkt heeft bij het verleenen der rechtsbevoegdheid. — Door verjaring kan rechtsbevoegdheid nooit verkregen worden, want zij is niet vatbaar voor bezit.

[2]) t. a. p. blz. 162, nt. 3.

zaam is, dan die eens menschen. Daar wij dagelijks om ons heen naamlooze vennootschappen, vereenigingen van allerlei aard, stichtingen etc. wat het vermogensrecht betreft, geheel als menschen zien behandelen, dagelijks in de gelegenheid zijn den invloed te ondervinden van hun wil, is het ons niet moeilijk, ons die lichamen als personen voor te stellen. Geen leverancier zal verwonderd staan, of aan een fictie denken, wanneer hem eene bestelling wordt gedaan vanwege een lichaam als de Studenten-societeit, want hij kan zich gemakkelijk indenken in de mogelijkheid, dat zulk een wezen bestaat, een wil heeft, rechten en verplichtingen kan hebben. Niet anders zal het zijn, wanneer vanwege eene stichting hem een dergelijke bestelling gedaan wordt, en hij zal het Prof. Goudsmit [1]) waarschijnlijk niet toegeven, „dat er eene niet geringe mate van ontwikkeling toe behoort om de zuivere idee eener rechtspersoonlijkheid in het algemeen, maar zeker die van een subject zonder persoonlijke onderlaag te vatten." In allen gevalle is dit eene mate van ontwikkeling, die in de beschaafde landen sedert lang bereikt is. Zoo komen wij dus langs empirischen weg tot de erkenning van het werkelijk en niet alleen fictief bestaan van wezens buiten den mensch. Wel kunnen wij henzelve met onze zinnen niet waarnemen, doch wij kunnen ze zien werken, wij kunnen de gevolgen waarnemen van wat door hen verricht wordt, hunne verbintenissen, de door hen verworven rechten en aangegane verplichtingen. En evenmin als wij het werkelijk bestaan mogen loochenen van den wind

---

[1]) t. a. p. blz. 75, nt. 2.

of van de electriciteit, en dezen alleen een fictief bestaan toekennen, omdat wij niet henzelve kunnen waarnemen, maar alleen het opgewaaide stof of de uitspattende vonk, mogen wij op grond van de onmogelijkheid om wezens buiten den mensch met onze zinnen waar te nemen, besluiten, dat hun bestaan slechts fictief is.

Ter verdediging van de meening, door ons voorgestaan, of liever ter bestrijding van de fictieleer, wordt vaak nog aangevoerd, dat zoo'n fictie toch niet baten zou, om aan een rechtspersoon het aanzijn te verleenen, omdat door den Staat geen wil kan geschonken worden aan willooze wezens: leges non fingunt absurda. Hiertegen zou echter aangevoerd kunnen worden, dat het eenige, wat de voorstanders der fictieleer verlangen, is een gefingeerden wil in een fictief wezen, en zeker zou de wetgever in staat zijn, indien het noodig ware, dezen te voorschijn te roepen.

Evenmin kan men met recht ter bestrijding van onze meening aanvoeren, dat ook de mensch niet in staat zou zijn, van een willoos een wilskrachtig wezen te maken. [1]) Wanneer men eenmaal zoo ver van het praktisch terrein is afgedwaald, en zulke zuiver theoretische tegenwerpingen maakt, zal men er zich ook bij neer moeten leggen, dat GIERKE van den anderen kant aanvoert, dat de persoonlijkheid deelbaar is, en afzonderlijke stukken daarvan òf zelfstandig eene stichting òf vereenigd eene corporatie kunnen vormen, waardoor deze wezens dan wel degelijk met een wil bezield zijn. Eene bewering die overigens ook weinig praktische waarde heeft.

---

[1]) Mr. HINGST, t. a. p. blz. 87.

Maar het is dan ook volstrekt niet noodig tot zulke spitsvondigheden zijn toevlucht te nemen. Want nooit hebben wij willen beweren, dat de mensch door eene enkele verklaring een zelf willend wezen uit het niet kon doen ontstaan. Neen, de wilsverklaringen van het wezen buiten den mensch worden gevormd door zijne bestuurders. Evenwel niet door ieder van hen afzonderlijk, want dan waren het hunne eigene wilsverklaringen. Om hunne wilsverklaringen tot een besluit van het lichaam, dat zij besturen, te maken, is noodig, dat de bestuurders bij het uitspreken daarvan in hunne hoedanigheid gehandeld hebben, en dat daarbij in acht genomen zijn de regels, voor het nemen van een wettig besluit voorgeschreven. Dus ieder der bestuurders wil, maar hunne wilsverklaringen op bepaalde wijze uitgesproken en samengevat, zijn een besluit van den rechtspersoon. Evenzoo wordt in de hersenen van een mensch zijn wil gevormd, en is dan de wil van dien mensch. De hersenen zijn het orgaan, dat hem in staat stelt te willen. Zoo is ook het bestuur het orgaan, dat den rechtspersoon in staat stelt te willen. De mensch kan dus wel degelijk van een willoos een wilskrachtig wezen maken, wanneer hij daaraan slechts het orgaan schenkt, dat noodig is om te kunnen willen.

Van meer belang is de vraag, of, daargelaten de *theoretische mogelijkheid*, de mensch het *recht* heeft, enkel door zijne wilsverklaring zelfstandige rechtssubjecten te doen ontstaan. Prof. Opzoomer [1]) beantwoordt die vraag ontkennend, speciaal wat stichtingen betreft. Hij beschouwt deze als zelfstandige rechtssubjecten, geboren uit de van staatswege goedgekeurde afzonde-

---

) t. a. p. blz. 173, nt. 1.

ring van een vermogen voor een bepaald doel. En die goedkeuring van staatswege is noodig, omdat de eigenaar, krachtens het privaatrecht, over zijn vermogen, geheel of ten deele, wel heeft het recht van derelictie en het recht van overdracht aan een ander rechtssubject, doch het recht mist om het tot een zelfstandig rechtssubject te maken. Dat dit recht niet opgesloten ligt in het recht van schenking, is terecht opgemerkt door den Hr. H. M. J. WATTEL. [1]) Volgens hem kan men niet schenken aan een persoon, die nog niet bestaat, en valt er bovendien niets te schenken, daar juist de z.g.n. donatie de schepping van den rechtspersoon was. [2]) Wij zijn het met hem eens, doch op andere gronden. Want wat zijn eersten grond betreft, men kan weliswaar niet schenken aan een persoon, die nog niet bestaat (art. 1716 B. W.), doch aan een persoon, die tegelijk met de schenking ontstond (en juist dit is hier het geval), zou men wel kunnen schenken, indien niet art. 1720 als constitutief vereischte voor de schenking aanneming stelde, welke hier noodzakelijkerwijze ontbreekt. En daar wij in het oprichten eener stichting niet zien het afzonderen van een vermogen tot een bepaald doel, waarvoor wij onze redenen later zullen aanvoeren, kunnen wij ook niet toegeven, dat die z.g.n. donatie de schepping van den rechtspersoon zou zijn. Oprichting en schenking moeten o.i. uit elkaar gehouden worden, maar juist daarom ligt in het recht om te schenken niet het recht om stichtingen op te richten.

---

[1]) „De wettelijke stelling van goederen door denzelfden rechtsband verbonden", blz. 48.

[2]) Zoo besliste ook de Rechtbank te Arnhem 18 Juni 1885 conform de conclusie van den officier van Justitie. Zie Wkbl. nº. 5213.

Ten onrechte ook o.i. meent Mr. L. J. Godefroy in Wbl. nº. 4327 uit de soevereiniteit van den wil het recht te kunnen afleiden, om rechtspersonen (hij spreekt in 't bijzonder van stichtingen) te doen ontstaan. Immers de menschelijke wil is niet soeverein buiten het gebied, hem door de wet toegestaan, en het is juist de vraag, die ons op het oogenblik bezig houdt, of het doen ontstaan van rechtsvatbare wezens daarbinnen valt. Hierop nu meenen wij — althans wanneer wij voor een oogenblik afstand doen van het algemeen dogmatisch standpunt, waarvan wij totnogtoe de zaak beschouwden, om alleen het oog te richten op onze wet — toestemmend te mogen antwoorden.

En dat wel op vier gronden. Vooreerst kunnen wij een argument putten uit de geschiedenis. Zij is daar om te bewijzen, dat nooit getwijfeld is aan het den mensch van nature toekomend recht, om door zijne enkele wilsverklaring rechtssubjecten te doen ontstaan, natuurlijk alleen voorzoover de wetgever, wat vaak het geval was, het niet uitdrukkelijk verboden had. En juist zulk een uitdrukkelijk verbod bewijst, dat overigens den mensch dat recht wel toekwam.

Dat dit ook ten onzent zoo is, blijkt uit art. 100 van de wet tot regeling van het Hooger Onderwijs, dat spreekt van bijzondere scholen van hooger onderwijs, *gesticht bij uiterste wilsbeschikking*, en alleen voor het *openen* daarvan de goedkeuring des Konings vereischt. En zou nu, wat den mensch bij testament vrijstaat, hem bij zijn leven verboden zijn? Veeleer nemen wij eene algemeene vrijheid in dezen voor hem aan.

In de derde plaats geven art. 4 al. 2 en art. 5

al. 3 der armenwet aan den gemeenteraad al of niet in vereeniging met kerk- of bijzondere besturen het recht tot het oprichten van instellingen van weldadigheid. Er is geen enkele reden, waarom deze lichamen dit recht eerder zouden hebben dan een particulier persoon.

Ten slotte blijkt, dat onze wetgever de fictieleer niet wilde huldigen, ook hieruit, dat hij voor één categorie van rechtspersonen, de vereenigingen, in art. 1690 B. W. uitdrukkelijk de oprichting door particulieren vrijliet, om daarna aan alle aldus te voorschijn geroepen rechtsvatbare wezens in eens bij art. 1691 rechtsbevoegdheid toe te kennen. Hij ging dus kennelijk uit van de stelling, dat ieder mensch bevoegd was, door zijne wilsverklaring een rechtsvatbaar wezen te doen ontstaan. Daarop is hij in 1855 ook niet teruggekomen; art. 1 van de wet op het recht van vereeniging en vergadering bepaalt ook, dat tot het oprichten eener vereeniging geen machtiging, geen staatshulp noodig zal zijn; alleen zal zoo'n vereeniging niet meer als vroeger door de algemeene erkenning van art. 1691 rechtsbevoegd, rechtspersoon zijn, doch eene bijzondere erkenning behoeven, om de rechtsbevoegdheid deelachtig te worden.

Het resultaat van dit alles is, dat wij noch van een algemeen dogmatisch standpunt, noch in het stelsel van onze wet, eene fictie van staatswege gemaakt noodig hebben, om een denkend en willend wezen buiten den mensch aan te nemen. Integendeel deze bestaan, al zijn zij nog niet rechtsbevoegd. [1])

---

[1]) Op gelijke wijze is een vreemdeling vatbaar om alle rechten en verplichtingen te hebben, die op een Nederlandsch burger rusten, maar wordt hij hiertoe pas bevoegd na naturalisatie door de wet.

Eén groot praktisch gevolg is er aan verbonden, of men de eene of de andere opvatting deelt. Is men een voorstander van de fictieleer, en meent men dus, dat voor het doen ontstaan van een rechtsvatbaar, d. i. willend wezen staatshulp onmisbaar is, dan moet men ook eischen, dat in ieder voorkomend bijzonder geval die staatshulp verleend worde. Meent men echter, dat die wezens ook zonder staatshulp een werkelijk bestaan hebben, en dat staatshulp alleen noodig is om ze rechtsbevoegd te maken, dan kan men zich er mede tevreden stellen, dat de wetgever in het algemeen verklare, dat al zulke wezens, ook die welke nog zullen moeten geboren worden, rechtsbevoegd zullen zijn. M. a. w. kan zulk een wezen niet geboren worden zonder staatshulp, dan zal de staat ook bij elke geboorte moeten assisteeren; beoogt de staatshulp alleen het toekennen van rechtsbevoegdheid, dan zal zij ook bij voorbaat verleend kunnen worden, en alleen wanneer dit niet geschied is, zal een bijzonder besluit van de daartoe aangewezen macht noodig zijn. In het eene geval is dus uitdrukkelijke bijzondere erkenning een onmisbaar vereischte (dat bij verreweg de meeste onzer stichtingen ontbreekt), in het andere is een algemeen voorschrift, ja zelfs eene stilzwijgende erkenning (die in onze wet, zooals wij nader hopen aan te toonen, voor stichtingen gevonden wordt) even voldoende, om wezens buiten den mensch rechtsbevoegd te maken.

Praktisch is dus alleen de vraag: is om als rechtspersoon op te treden *bijzondere* erkenning noodig? En overal, waar, zooals ten onzent voor stichtingen, en vóór 1855 ook voor corporaties, de wet dit vereischte niet uitdrukkelijk stelt, en zelfs veeleer, zooals

wij zagen overhelt tot de leer, die tot praktisch gevolg heeft, dat dit vereischte overbodig wordt, [1]) meenen wij die vraag ontkennend te mogen beantwoorden. Ten onzent zal dus eene enkele wilsverklaring voldoende zijn, om een rechtsvatbaar wezen te doen ontstaan; aan den wetgever om uitdrukkelijk of stilzwijgend, in elk bijzonder geval of desnoods in het algemeen daaraan rechtsbevoegdheid te verleenen. [2])

---

§ 4.

VERLEENING DER RECHTSBEVOEGDHEID AAN STICHTINGEN IN ONS RECHT.

Behoort nu de wet aan al die rechtsvatbare wezens

---

[1]) Artt. 4 al. 2, en 5 al. 3 der armenwet en art. 1 der wet op het recht van vereeniging en vergadering. Uit de artt. 947 en 1717 B. W. zal men ook niet mogen afleiden, dat voor de oprichting van stichtingen de Koninklijke goedkeuring noodig is. Want, dat de oprichting eener stichting bij eene akte onder levenden geen schenking is, merkten wij boven reeds op. Evenmin is de oprichting bij testament eene making bij uiterste wilsbeschikking. Wel zal de Koninklijke goedkeuring noodig zijn voor het aannemen der making of schenking, die gelijktijdig met de oprichting aan de stichting gedaan is. Doch wordt zij geweigerd, dan blijft niettemin de stichting opgericht.

[2]) Of zal misschien daarom door eene wilsverklaring geen rechtsvatbaar wezen ontstaan, omdat eigenlijk geen enkel persoon buiten den mensch een afzonderlijk bestaan heeft, en de goederen van alle rechtspersonen alleen door hunne besturen beheerd worden, doch aan den Staat toebehooren? Dit is de zeer radicale meening van LAURENT (Avant-Projet II, blz. 398), die echter door niets gestaafd wordt. Want al behooren de goederen, door de stichters aan instellingen van weldadigheid afgestaan, niet aan de armen, noch ook aan niemand, volgt daaruit dat zij aan den Staat behooren? En al zullen de goederen, die niet aan particulieren, en dus aan rechtspersonen toebehooren, beheerd worden volgens de regels, die hen betreffen (C. N., art. 537), en zal de wetgever die regels kunnen maken (t. a. p. blz. 405), volgt daaruit dat die rechtspersonen geen eigenaars van die goederen zijn?

buiten den mensch, en in 't bijzonder aan alle stichtingen, waarmede wij ons alleen hebben bezig te houden, rechtsbevoegdheid toe te kennen, en doet zij het ook?

Wat het eerste punt betreft, meent Mr. Van Lanschot [1]), dat de erkenning door den Staat, d.i. in ons stelsel de verleening der rechtsbevoegdheid, alleen dan behoort te geschieden, wanneer de stichting niet alleen niet strijdt met de wet, de openbare orde en de goede zeden, maar zij ook bepaald nuttig is voor het algemeen belang. En dat is volgens hem alleen de stichting met een doel, dat weldadig, godsdienstig, moreel of wetenschappelijk is. In zijn Praeadvies voor de Ned. Jur. Vereeniging voegt hij aan deze opsomming nog toe het doel, om de nijverheid te bevorderen. Daargelaten nu nog, dat er zeer vele nuttige doeleinden buiten de opgenoemde bestaan, en b.v. zeer zeker voor het algemeen belang dienstig zouden moeten geacht worden de stichting van een fonds bestemd voor de verfraaiing van de geboortestad van den stichter en dergelijke, moeten wij verklaren, niet in te zien, waarom het vereischte der algemeene nuttigheid zou moeten gesteld worden. Wat kan er tegen zijn, dat een erflater, in stede van in eenig particulier belang door eene erfstelling of een legaat te voorzien, dit doe in den vorm van eene stichting? Wij zien geen reden eene handeling te verbieden, die niet in strijd is met wet, openbare orde of goede zeden.

De vrees, dat dan echter z.g.n. familiestichtingen, verkapte fideicommissen, zouden ontstaan, is ongegrond. Want is de stichting werkelijk eene ont-

---

[1]) t. a. p. blz. 25 vlgg.

duiking van het verbod der fideicommissen, dan bestaat er zeker wel strijd met de wet, en behoort dus reeds daarom de erkenning geweigerd te worden. Vele familiestichtingen zijn echter van anderen aard. Vóór ons liggen de statuten eener stichting, waarvan het doel is, de revenuen van haar kapitaal te doen strekken tot ondersteuning van zulks behoevende leden van het geslacht des stichters, door eene tegemoetkoming in hunne middelen van bestaan, en door geldelijke bijdragen, die hen in staat zullen stellen door studie etc. dit bestaan te vinden. Hier hebben wij zeker geen fideicommis, want niet alle leden van het geslacht, slechts zij die het behoeven zullen er uit kunnen genieten. Toch is het eene familiestichting, dus eene stichting met een doel, dat niet bepaald nuttig is voor het algemeen belang, en dat wel niettegenstaande dat het een weldadig en wetenschappelijk doel is. Waarom zou zulk eene stichting geen erkenning verdienen?

Welnu, het is onze overtuiging, dat onze wet ook rechtspersoonlijkheid verleent aan alle stichtingen, waarvan de oprichting niet door art. 14 der wet houdende A. B. verhinderd wordt. Uitdrukkelijk is dit weliswaar nergens uitgesproken, want zooals wij zagen omvat art. 1691 B. W. de stichtingen niet, doch dit is ook niet noodig, waar tal van artikelen aan stichtingen allerlei vermogensrechten toekennen, en dus hare rechtspersoonlijkheid veronderstellen. Zagen wij boven (blz. 33), dat de rechtsvatbaarheid van stichtingen niet door logische deductie uit de wet behoefde afgeleid te worden, daar zij zonder dat al bestonden; met de rechtspersoonlijkheid is het anders gesteld. Wij moeten wel, evenals men van den cirkelomtrek uitgaat om het middelpunt te zoeken,

uit de reeks van bepalingen, waarin door onze wet rechten aan de stichtingen gegeven worden, hare rechtspersoonlijkheid construeeren.

De bepalingen, die wij hierbij op het oog hebben, zijn de artt. 947 en 1717 B. W., die veronderstellen, dat stichtingen bij uitersten wil of door schenking kunnen bevoordeeld worden en dus eigendomsrecht kunnen hebben; de artt. 4, 242, 324 en 874 Rv., volgens welke zij eene persona standi in judicio hebben, en art. 1991 B. W., dat sommige stichtingen aan verjaring onderwerpende, en haar het recht gevende daarvan gebruik te maken, haar zoowel persona standi in judicio als eigendomsrecht toekent. Want uit het feit, dat in een rechtsgeding zoowel aan als tegenover eene stichting beroep op acquisitieve en extinctieve verjaring vrijstaat, blijkt dat zij eene persona standi in judicio hebben, en uit de mogelijkheid van acquisitieve verjaring als wijze van eigendomsverkrijging volgt haar eigendomsrecht. Nu zijn deze beide rechten, zooals trouwens ieder recht, onbestaanbaar zonder een rechtspersoonlijk subject, waaruit wij mogen afleiden, dat de wet in genoemde artikelen implicite de stichtingen tot rechtspersonen verheft. [1])

Ziedaar in het kort de bewijsvoering, waartegen echter vele bedenkingen gerezen zijn. In de eerste plaats, dat genoemde artikelen alleen voor die stichtingen zouden gelden, die reeds van elders, dus door bijzondere erkenning, rechtspersoonlijkheid bezaten. Neemt men in aanmerking, dat geen dezer artikelen eenig recht onmiddellijk toekent, maar zij alleen ver-

---

[1]) Dit was ook de redeneering van den Hoogen Raad in zijn meer te melden arrest van 30 Juni 1882 (R. Bijbl. 1883, A, blz. 144).

onderstelde rechten beperken of nader de wijze bepalen, waarop deze zullen uitgeoefend worden, dan schijnt de bedenking niet ongegrond. Zij moet echter wijken voor de overweging, dat toen ons B. W. gemaakt werd, het al sinds eeuwen geen vaste gewoonte meer was, van eenige overheid erkenning te vragen voor de stichting, die men oprichtte, zoodat de meerderheid der stichtingen wel in gebreke zou moeten blijven, wanneer het geëischt werd, het bewijs der erkenning te leveren. De wetgever wist dit zeer goed, en ook, dat desniettemin al die stichtingen steeds als rechtspersonen beschouwd waren, mede door den Staat zelven, wanneer hij met haar in aanraking kwam. Het is dus onaannemelijk, dat hij, den feitelijk bestaanden toestand geheel voorbijziende, alleen van die weinige stichtingen heeft willen spreken, die zich op eene bijzondere erkenning konden beroepen.

Men zou zich ook tegen onze bewijsvoering kunnen verzetten op grond, dat de enkele rechten, die door de artikelen, waarop zij gegrond is, verondersteld worden toe te komen aan sommige daarin met name genoemde stichtingen, niet mogen uitgebreid worden tot een *algemeene rechtsbevoegdheid* voor *alle stichtingen*. Dit tweeledig bezwaar tracht Mr. Van Tricht [1]) in een uitvoerig betoog te weerleggen. Wat de algemeene rechtsbevoegdheid betreft, deze mag volgens hem afgeleid worden uit de verschillende artikelen in verband met elkaar. Mogen stichtingen eene erfenis aanvaarden, waarom zouden zij dan ook niet b.v. opstal of erfpacht mogen hebben; kunnen zij door schenking bevoordeeld worden, waarom zouden zij dan onbekwaam zijn tot het aangaan van andere

[1]) t. a. p. blz. 192 en vlgg.

verbintenissen; kunnen zij eigendomsrecht hebben, waarom dan niet de mindere jura in re; kunnen zij eigendom verkrijgen door testamentaire erfopvolging (die alleen afzonderlijk genoemd wordt om er eene beperking aan te verbinden), waarom dan niet door andere modi acquirendi? Zoo volgt dus uit al die artikelen stuk voor stuk eene volledige rechtsbevoegdheid.

Aan deze redeneering ontbreekt echter nog één ding, n.l. het bewijs, dat die artikelen ook aan *alle* stichtingen de daarin genoemde rechten toekennen, wat Mr. VAN TRICHT hier stilzwijgend aanneemt. Immers, indien een deel der rechtsbevoegdheid voor sommige stichtingen uit één artikel voortvloeit, en een ander deel voor *andere* stichtingen uit een tweede enz., dan kan nooit uit al die artikelen te zamen volledige rechtsbevoegdheid voortvloeien. Voordat dus de redeneering van Mr. VAN TRICHT op zal gaan, zal moeten bewezen worden, dat ieder van die artikelen het oog heeft op alle stichtingen, zal dus het tweede deel van het tweeledig bezwaar, waarvan wij boven spraken, moeten opgelost zijn.

Eene oplossing daarvan nu wordt ook door Mr. VAN TRICHT gegeven, doch eerst nadat hij op de bovenbedoelde wijze heeft getracht te bewijzen, dat uit al die artikelen volledige rechtsbevoegdheid voortvloeit, en zonder dat hij inziet, dat die oplossing juist nog ontbrak aan zijne bewijsvoering op het eerste punt. Dit is zelfs zoo weinig het geval, dat hij bij zijn verder betoog zich grondt op het antwoord, door hem gegeven omtrent dat eerste punt, met welk antwoord men eerst volledig kan instemmen, wanneer het tweede bewezen is. Zijn betoog komt n. l. op het volgende neer: De beantwoording van

de eerste vraag („al of niet volledige rechtsbevoegdheid?") praejudicieert de oplossing van de tweede („rechtsbevoegdheid voor alle of alleen voor sommige stichtingen?"), want het zou ongerijmd zijn, dat alle bovenbedoelde artikelen eene volledige rechtsbevoegdheid gevende aan de daarin met name genoemde stichtingen, wier opsomming in ieder artikel verschilt, niet aan alle stichtingen die rechtsbevoegdheid zouden willen toekennen. Daar nu echter, zooals wij zagen, juist die volledige rechtsbevoegdheid nog niet bewezen kon geacht worden, zoolang de tweede vraag niet beantwoord was, maakt Mr. VAN TRICHT zich hier onbewust schuldig aan eene cirkelredeneering, die niets bewijst.

Wij zullen op een eenigszins anderen grond trachten aannemelijk te maken, dat de wetgever in de bedoelde artikelen alle stichtingen op het oog had. In verband met Mr. VAN TRICHTS op deze wijze aangevuld betoog omtrent het eerste punt, zal dan geheel het tweeledig bezwaar, waarvan wij spraken, weerlegd zijn.

Wij willen er n. l. op wijzen, dat de Fransche wetgever, die de Codes samenstelde de stichtingen niet kende. De goederen der beurzen waren bij decreet van 8—10 Maart 1793 verbeurd verklaard. Die der godshuizen en andere stichtingen van weldadigheid waren door de wetten van 16 Vendémiaire an V en 16 Messidor an VII gekomen aan de commissions des hospices en de bureaux de bienfaisance in iedere gemeente, en dus publiek eigendom geworden. De stichtingen van godsdienstigen aard waren vervallen door de wetten van 12 Juli — 24 Augustus 1790, 10—18 Februari 1791 en 13 Brumaire an II. De Code Civil, die eerst 30 Ventôse an XII (21 Maart 1804) en de Code de Procédure civile, die eerst 14

April 1806 tot stand kwamen, konden dus moeilijk van stichtingen spreken. Ten onzent was dit in 1838 anders. De wetgever had dus de Fransche artikelen, waarvan art. 947 B. W. en de andere, waarop wij ons beriepen, kunnen en misschien moeten aanvullen door bepalingen omtrent stichtingen. Doch in stede daarvan vertaalde hij eenvoudig het Fransche voorbeeld, en dacht er slechts een enkele maal, zooals in art. 324 Rv., aan de armeninrichtingen in de opsomming op te nemen. Het verklaarbare van het feit, dat niet alle stichtingen in die artikelen vermeld worden, maakt, dat dit ook geen afbreuk doet aan het systeem, dat den wetgever kennelijk er bij voor oogen stond, dat n. l. eigendomsrecht (artt. 947, 1717, 1991 B. W.) of dat eene persona standi in judicio (artt. 4, 242, 324 Rv. 1991 B. W.) aan *alle* stichtingen konden toekomen, waaruit dan weer, zooals wij zagen, *volledige* rechtsbevoegdheid voor alle stichtingen voortvloeit.

Zullen wij echter wel mogen aannemen, dat eene toekenning van rechtsbevoegdheid, door middel van deductie uit de wet afgeleid, voor rechtspersonen voldoende is, waar de rechtsbevoegdheid van natuurlijke personen, zooals bij ons in art. 2 B. W., uitdrukkelijk erkend is, hoewel het hier veel minder noodig was, daar hunne rechtsbevoegdheid veel meer vanzelf spreekt? Wij gelooven het wel. Want bij art. 2 B. W., zal de wetgever wel gedacht hebben: „ce qui va de soi, va toujours mieux en le disant"; dus behoeven wij nog niet a contrario uit dit artikel af te leiden, dat niet-natuurlijke personen nu niet bevoegd zijn tot het genot der burgerlijke rechten. Bovendien had de vermelding der rechtsbevoegdheid van alle natuurlijke personen in art. 2 B. W.

een historischen grondslag, die voor de rechtspersonen gemist wordt. In het Romeinsche recht toch waren een groot aantal menschen — de slaven — niet rechtsbevoegd, en het is als eene herinnering aan dezen toestand, dat art. 2 in ons B. W. is opgenomen.

Wil men echter nog na het aangevoerde niet toegeven, dat de rechtspersoonlijkheid der stichtingen kan afgeleid worden uit de daarover handelende artikelen in het B. W. en in het Wb. v. B. Rv., er is voor de meening nog een grond, die sommigen misschien meer afdoende zal toeschijnen dan al het overige, en hier dus niet met stilzwijgen voorbijgegaan mag worden. Het is art. 7 al. 5 der Armenwet. Boven (blz. 20 en volg.) hebben wij reeds uiteengezet, hoe wij deze bepaling zouden willen opvatten. Wij lazen er toen in, dat particuliere en kerkelijke instellingen van weldadigheid (voor het meerendeel stichtingen) zonder zedelijke lichamen te zijn in den zin van art. 1691 B. W., eene dergelijke bevoegdheid hadden tot het aangaan van burgerlijke handelingen, als dezen in dat art. was toegekend, en dat zij die bevoegdheid zouden missen, wanneer zij de gevorderde mededeeling der bepalingen betreffende hare inrichting en bestuur niet tijdig aan het gemeentebestuur deden. Eene volledige toekenning van rechtspersoonlijkheid dus, en deze is van te meer belang, omdat er niet staat, dat die stichtingen door het doen der vereischte mededeeling aan het bestuur rechtspersoonlijkheid zullen verkrijgen, maar dat zij haar zullen *missen*, wanneer zij die mededeeling verzuimen. [1]) Volgens den wet-

[1]) Terecht merkt Mr. Van Lanschot in zijn Praeadvies aan de Ned. Jur.-Vereeniging (1873) blz. 38 op, dat men mag betwijfelen, of

gever van 1854 bestond dus die rechtspersoonlijkheid al eerder, m. a. w. ook hij huldigde de meening, dat deze reeds voortvloeide uit de artikelen van het B. W. en het Wb. v. B. Rv., waaruit wij haar wilden afleiden. Dit blijkt ook uit de geschiedenis van ons artikel [1]). In de M. v. T. lezen wij, dat de Staat het recht heeft te weten, welke instellingen als zedelijke lichamen bestaan [2]); m. a. w. reeds vóór de mededeeling der statuten bestaat de rechtspersoonlijkheid; zij wordt niet door die mededeeling ver-

---

de meening juist is, dat de mededeeling aan het betrokken gemeentebestuur rechtspersoonlijkheid verleent, daar volgens de algemeene rechtsbeginselen op die wijze geen rechtspersoonlijkheid kan ontstaan. Maar dit beweren wij ook niet; wel dat uit art. 7 volgt, dat de rechtspersoonlijkheid al bestaat, wanneer de mededeeling geschiedt, en zij alleen bij wijze van politiemaatregel geschorst wordt, wanneer die mededeeling verzuimd is. — Verkeerd is ook art. 7 opgevat in het vonnis van de Rechtbank te Roermond van 29 April 1882 (R. Bijbl. 1885, A, blz. 141), waarop wij later nog terug zullen moeten komen. Hier toch lezen wij: „Overwegende, dat derhalve de erflater bevoegd was eene weldadige instelling of stichting in het leven te roepen bij zoodanige akte, als hij verlangde, welke stichting op het oogenblik van het overlijden van den erflater rechtspersoonlijkheid verkreeg, *omdat als vaststaande kan worden aangenomen, dat meergemeld art. 7 binnen den aldaar bepaalden tijd is nageleefd*" enz. Alsof niet-naleving als eene ontbindende voorwaarde achteruit werkte! Uit art. 7 blijkt niets van die werking ex tunc. Of de stichting heeft bij den dood van den erflater dadelijk rechtspersoonlijkheid, en verliest die tijdelijk bij het verstrijken van den termijn zonder kennisgeving, óf zij heeft ze niet en krijgt ze pas bij de kennisgeving, welke meening wij verwierpen. Maar tertium non datur. Het Hof te 's-Hertogenbosch rectificerde dan ook de opvatting der Rechtbank van art. 7 bij zijn arrest in appèl over dezelfde zaak gewezen (t. a. p. blz. 142), verklarende, dat de beteekenis van dit art. was, „dat die rechtspersoonlijkheid van stonde af der oprichting bestaat, en alleen gemist wordt bij niet-voldoen aan de gevorderde mededeeling". Zoo ook de Hooge Raad het beroep in cassatie van dit vonnis van het Hof verwerpende (t. a. p. blz. 144).

[1]) Zie de beoordeeling van Mr. Van Lanschots dissertatie door Mr. De Pinto, Themis 1857, blz. 302.

[2]) Mr. Boissevain, „de Armenwet", blz. 28.

kregen, maar door het verzuim er van tijdelijk verloren. En bij de beraadslagingen bestempelde THORBECKE [1]) het gevolg van het verzuim der mededeeling met den naam van burgerlijken dood, en het is duidelijk dat alleen een wezen, dat reeds rechtspersoonlijkheid bezit, den burgerlijken dood kan ondergaan.

De adv.-gen. bij den Hoogen Raad, Mr. VAN MAANEN liet zich ook in dien zin uit bij gelegenheid zijner conclusie behoorende bij het arrest in noot 1 van blz. 50 bedoeld. (Wkbl. 4800.) Hij zeide n.l.: „En terwijl onze wetgeving zich in dien ontredderden toestand bevindt, stelt de wetgevende macht, van terzijde met de piae causae in aanraking komende deze bepalingen vast: dat zij kent instellingen van weldadigheid door bijzondere personen of door bijzondere niet-kerkelijke vereenigingen geregeld en bestuurd; dat deze de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur dezer instellingen aan het bestuur der gemeente, waar zij zijn gevestigd, moeten mededeelen, en dat zij bij gebreke daarvan missen de bevoegdheid tot het aangaan van burgerlijke handelingen, bij art. 1691 B. W. aan zedelijke lichamen toegekend.

„Mij dunkt, de zin dezer bepalingen van artt. 2 en 7 der armenwet is duidelijk en ondubbelzinnig deze, dat geene mededeeling of goedkeuring der statuten voor de oprichting van bijzondere stichtingen noodig is; dat de enkele wil voldoende is tot oprichting, en geen rechtspersoonlijkheid behoeft te worden gevraagd, doch dat deze verloren wordt door de in het vervolg op te richten piae causae, die hunne statuten niet binnen 1 maand hebben

[1]) Mr. BOISSEVAIN, „de Armenwet", blz. 35.

medegedeeld, tot zoolang die mededeeling alsnog plaats heeft." — Met deze woorden stemmen wij geheel in.

Eindelijk kunnen wij nu de vraag voor afgedaan houden, aan het einde van § 2 gesteld, of ons recht stichtingen als rechtbevoegde wezens kent. Wij kunnen hierop volmondig ja antwoorden, en zelfs constateeren, dat het in ons recht voldoende is, door zijne wilsverklaring eene rechtsvatbare stichting te doen ontstaan, om haar ook van hetzelfde oogenblik af rechtspersoonlijkheid te zien toegekend.

Wij kunnen er nog bijvoegen, dat ons recht, wanneer onze opvatting juist is, overeenkomt met het veel besproken Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich, dat in de § § 58 en 59 oprichting van stichtingen toelaat bij notarieele akte of testament zonder erkenning van staatswege. [1])

---

§ 5.

HET SUBJECT DER RECHTEN, DIE AAN DE STICHTINGEN TOEKOMEN.

Stichtingen zijn dus wezens, die men niet onmiddellijk met de zinnen kan waarnemen, maar tevens rechtsbevoegde wezens. Deze twee eigenschappen in verband met elkaar hebben velen in verlegenheid

---

[1]) Indien de Landesgesetze nog andere eischen (vooral erkenning) stellen, wat schier overal het geval is, hetzij volgens uitdrukkelijk voorschrift, hetzij volgens de uitlegging door de jurisprudentie aan de wet gegeven, zullen deze van kracht blijven (§ 62). De grondregel is echter dezelfde, die voor ons recht geldt. — De bepalingen van het Duitsche ontwerp, die op ons onderwerp betrekking hebben, zijn in Bijlage B van dit proefschrift opgenomen.

gebracht. Het bevredigde hen niet, dat rechten en verplichtingen zouden kunnen toekomen aan een wezen, dat men niet aanschouwelijk maken, niet tasten kon. Men zocht dus naar een tastbare kern in de stichting of naar een substraat, een onderlaag, die althans meer stevigheid zou geven aan het vage begrip. Aan die kern kende men dan de rechten der stichting toe, die kern werd hun subject genoemd. En ook de voorstanders der fictieleer vroegen zich af, wat het eigenlijk was, dat gepersonifieerd werd, en poogden zich bij de stichtingen een subject voor te stellen, dat door hunne fictie met een wil bezield, als drager der rechtsbevoegdheid beschouwd kon worden. Wij zullen echter zien, hoe al die pogingen te kort geschoten zijn, en hoe men, al is het mogelijk een tastbare onderlaag aan te wijzen, toch deze op zich zelve nooit zal mogen beschouwen als het subject der aan de stichting toegeschreven rechten. Men zal er zich mede moeten vergenoegen de instelling zelve en niets anders als zoodanig te beschouwen. Dit is trouwens geheel voldoende; waar men die instelling ziet arbeiden en in rechten optreden, is het geheel overbodig en louter een philosophisch geknutsel, in hare plaats als subject van rechten een tastbare onderlaag te stellen.

Gaan wij nu na, waarin men die onderlaag al zoo gezocht heeft. Bij de vereeniging van personen had men volgens de algemeen gangbare leer zulk een substraat in de leden. Niet een vaag begrip, eene instelling, had hier rechten en verplichtingen, doch een aantal personen. Echter wederom niet deze personen afzonderlijk of alle te zamen, doch deze personen zoo nauw verbonden, dat zij eene eenheid vormden. Wij behoeven nu hier niet de

vraag te beantwoorden, of door deze voorstelling veel gewonnen werd, en of die eenheid eigenlijk ook niet een zeer vaag begrip was. Wij hebben alleen daarom van de vereeniging van personen gesproken, omdat het zoeken van haar rechtssubject in de leden er aanleiding toe gaf, het bij de stichting in het vermogen te zoeken. Was de corporatie eene vereeniging van personen, de stichting zou eene vereeniging van zaken zijn; in deze verdeeling der rechtspersonen in universitates personarum en universitates rerum lag iets stelselmatigs, dat den beoefenaar der rechtswetenschap wel moest aantrekken.

De stichting alzoo eene vereeniging van zaken, een vermogen; aan dat vermogen, dat niet, zooals andere zaken, in eigendom toebehoorde aan een of ander persoon, maar zelfstandig was, zou iets verschuldigd kunnen zijn; dat vermogen zou omgekeerd verplichtingen op zich kunnen laden. [1]) Hier heeft men zeker iets tastbaars, maar ook eene redeneering, die tastbaar onjuist is. Immers, wanneer het vermogen het eigenlijk subject der rechten van de stichting is, dan is het ook subject van haar eigendomsrecht, eigenaar van de deelen van haren eigendom, d.i. van zich zelf. Het dwaze hiervan ligt voor de hand. Of zullen wij met UNGER [2]) verklaren, dat het

---

[1]) Dit schijnt de meening te zijn o. a. van Prof. OPZOOMER (t. a. p. blz. 173, nt. 1). Weliswaar zegt hij: „Ze (de stichting) heeft haar rechtssubject niet in iets anders, maar alleen in zich zelf", doch daarop volgt onmiddellijk: „Haar substraat is het vermogen. Aan dat vermogen is de rechtspersoonlijkheid verbonden; het is de drager der rechtspersoonlijkheid". Hoe het mogelijk is, dat in het vermogen niet het rechtssubject der stichting gelegen is, wanneer dit toch de drager harer rechtspersoonlijkheid genoemd wordt, is ons niet duidelijk.

[2]) t. a. p. blz. 170.

op het gebied der logica volstrekt niet iets zeldzaams is „dasz man die Gesammtheit den einzelnen Bestandtheilen gegenüber als selbständige, von diesen gebildete, und demnach wieder von ihnen unterschiedene und sie beherrschende Einheit (Universitas) betrachtet?" Men stelde zich b.v. een stichting voor met een wetenschappelijk doel, een studiebeurs, waarvan het vermogen bestaat in eene hoeve en hare inkomsten. Moet dan de geheele hoeve gedacht worden als een eenheid, die eigenaar is van den koestal, den hooiberg, de weiden, etc.? Dit is te ongerijmd om van te spreken .... tenzij men in die eenheid iets onlichamelijks ziet, en men wil abstraheeren van het lichamelijke, tastbare, dat haar eigen is. Maar dat wil men niet, want om dat tastbare is het juist te doen. Liet men dit weg en zeide men, het rechtssubject is de onlichamelijke eenheid, dan ware het nog slechts een kwestie van woorden om in de plaats van „onlichamelijke eenheid" de instelling zelve te plaatsen, en dus onze meening te omhelzen.

Behalve in het vermogen zou men het rechtssubject der stichtingen nog kunnen zoeken in het bestuur. Doch ook hiertegen moeten wij opkomen. Wil men beweren, dat het bestuur de kern, de stevige onderlaag der stichting is, het is ons wel. Want zooals wij boven (blz. 37) zagen, is het bestuur het orgaan, dat haar in staat stelt een wil te vormen; in den boezem van het bestuur wordt deze geboren. Het bestuur is daarom de kern der stichting, evenals de hersenen het onmisbare centrale orgaan zijn, waar iedere handeling van den mensch haar ontstaan vindt. Maar even dwaas als het is in de hersenen, en niet in den geheelen individu, den drager te zien van de

rechten, die aan den mensch toekomen, zou het zijn het bestuur op zich zelf, en niet de geheele instelling, waarvan het bestuur slechts een orgaan is, den drager der rechtspersoonlijkheid der stichting te noemen. Het is trouwens eene contradictio in terminis, te zeggen, de rechten komen aan de stichting toe, doch worden gedragen door haar bestuur — tenzij men in stichting en bestuur slechts twee namen voor ééne zaak ziet. Maar dan zou de stichting niets anders zijn dan eene vereeniging, waarvan de bestuurders leden zijn, eene meening, die wij reeds op blz. 6 verwierpen. Zij wordt echter voorgestaan door Mr. HINGST, [1]) die in alle oude stichtingen slechts vereenigingen met bepaalde bestemming ziet. Zijne bewijsvoering komt ons echter zwak voor. Hij beroept zich slechts op twee plaatsen bij VOET en MERULA, waarvan de eerste echter in het geheel niet van stichtingen spreekt. Deze worden hier dus ook niet voorgesteld als vereenigingen van personen; er staat n.l. alleen dit: „Universitas alia rerum est, ut grex, peculium, hereditas, alia hominis veluti collegium licitum, municipium, civitas, vicus, pagus." [2]) Hieruit blijkt slechts, dat de stichting voor VOET geen universitas rerum was, welke meening wij gaarne onderschrijven, niet dat zij nu eene vereeniging van personen is. En al ware het juist, dat stichtingen vroeger steeds als eene vereeniging van personen beschouwd zijn, heden ten dage is het toch niet zoo. Want hoe anders het feit te verklaren, dat zij bij testament kunnen opgericht worden? Met eene

[1]) t. a. p. blz. 96 vlg.

[2]) Althans dit behoorde er blijkens vergelijking met het oorspronkelijke te staan. Zooals de plaats (waarschijnlijk door den zetter der Bijdragen) veranderd is, is zij voor ons onverstaanbaar.

vereeniging van personen zal dit toch wel onmogelijk zijn. Niet de stichting, maar het bestuur, dat haar onmisbaar orgaan is, is dus eene vereeniging.

Evenmin ten slotte als in het bestuur zal men het rechtssubject der stichtingen kunnen vinden in hen, die uit haar vermogen bedeeld worden. Deze toch staan tot de stichting in geen ander verband, dan dat zij door de gunst der bestuurders daaruit tijdelijk genot trekken. Eenig recht op of over het vermogen is hun volkomen vreemd. Nooit kunnen zij dus als de dragers van de rechten der stichting beschouwd worden.

Zoo blijkt het dan onmogelijk een tastbare onderlaag als subject van de rechten der stichting aan te wijzen. Om nu toch maar te ontkomen aan de noodzakelijkheid van te erkennen, dat de instelling zelve en niets meer het subject dier rechten is, heeft men gemeend te kunnen volhouden, dat die rechten toekwamen aan het doel, dat door de stichting werd nagejaagd, of wel dat het de wil van den stichter was, die nog in de stichting voortleefde en de drager was harer rechtspersoonlijkheid. Doch met weinig succes.

Wat het eerste punt betreft, men had terecht opgemerkt, dat het doel der stichting onveranderlijk moest zijn. Bij eene vereeniging kan men verandering van het doel toelaten door eenstemmig besluit der leden, en zelfs door een besluit bij meerderheid van stemmen genomen, wanneer de statuten dit laatste veroorloven, en de erkenning niet op grond van dit verlof, dat met het algemeen belang in strijd zou kunnen geacht worden, geweigerd is. Want het zijn ten slotte de leden, die het kapitaal bijeengebracht hebben, en dus over de wijze, waarop het besteed

zal worden, zullen hebben te oordeelen. Het kapitaal der stichting daarentegen wordt door den oprichter gewijd aan een bepaald doel, en het gaat dus niet aan, dat het bestuur macht zou hebben, dit doel te veranderen. De stichtingsbrief is de grondwet der stichting, waaraan het niet raken mag. Dat ook geen andere macht ten onzent daartoe bevoegd is, zullen wij later zien, doch dit staat nu reeds vast, dat het doel zoo innig met de stichting is saamgevlochten, dat daarmede de stichting staat of valt. Evenwel gaat men te ver, wanneer men stichting en doel zoozeer vereenzelvigt, dat men beweert, dat wat aan de stichting verschuldigd heet, eigenlijk verschuldigd is aan haar doel. Want het doel is steeds iets, waarnaar door de stichting, die om dat doel geschapen is, gestreefd wordt; waren stichting en doel één, dan zou het doel zich zelf najagen, wat even onmogelijk is, als dat het vermogen zijn eigen eigenaar zou zijn. In de Preuszische Gerichtszeitung van 1861 n°. 41 (vertaling in de N. Bijdr. 1867 XVII blz. 541 vlg.) komen van eene onbekende hand, welke later die van von Ihering bleek te zijn, „Vertrauliche Briefe über die heutige Jurisprüdenz" voor, waarin de schrijver op allergeestigste wijze de gewoonte van sommige rechtsgeleerden hekelt, om van de verschijnselen van het dagelijksch leven door juridische constructie geheel andere dingen te maken, dan zij werkelijk zijn. O. a. zegt hij, sprekende van de constructie van toonderpapier als zijnde zijn eigen subject, zelf crediteur van de vordering, die er in gedocumenteerd is: „Is het niet alsof ge Münchhausen zich zelven bij zijn staart uit het moeras zaagt trekken?" Zou niet hetzelfde passen op de leer, die ten gevolge zou hebben, dat het doel der stichting

zich zelf najoeg, of dat haar vermogen zijn eigen eigenaar was? Bij zulk een leer wordt eerst recht Vernunft Unsinn.

Mr. W. H. de Savornin Lohman komt in zijne dissertatie [1]) op voor de meening, dat de wil van den stichter het eigenlijk subject der stichting is. Hij toont aan, hoe eens menschen wil nog na zijn' dood kan voortwerken, want dat die wil in een lichaam woont, is onnoodig: „op rechtsgebied komt wat de mensch nog buiten den wil heeft (het lichaam, „physisches Superfluum") niet in aanmerking." Zoo moeten de testamentaire erfgenamen gehoorzamen aan den wil van den erflater, en de erfenis zoo verdeelen, als hij gewild heeft. Zoo moet de fiduciarius nog na jaren uitkeeringen doen aan den erfgenaam over de hand, omdat de erflater dit bevolen heeft. Zoo is het nu ook met de stichting: zij wordt door den wil des stichters beheerscht. Wij kunnen dit alles toegeven, maar is daarmede de vraag opgelost, die Mr. Lohman zich op blz. 5 stelde (en waarop dit het antwoord schijnt te zijn), wie de eigenaar is der tot de stichting behoorende goederen? Zeker, de wil van de stichting is aan dien des stichters onderworpen, maar blijkt daaruit, dat de wil van den stichter, in een bepaalden vorm gegoten, met een zoo zelfstandig karakter begiftigd is, dat hij als subject van rechten kan optreden? Wij voor ons kunnen ons zulk een zelfstandig geworden wil, die zelf rechtssubject is, in stede van een subject te hebben, dat zich door dien wil met andere subjecten in verbinding stelt, en rechten en verplichtingen krijgt, niet voorstellen.

[1]) „De kerkgebouwen der Gereformeerde (Hervormde) kerk in Nederland". Leiden 1888.

Wij zullen er ons dus mede moeten vergenoegen, dat de stichting zelve de persoon is, aan wie de rechten en verplichtingen moeten worden toegekend, al heeft die persoon geen tastbaar bestaan [1]).

Vele Duitsche schrijvers stellen zich bij de beantwoording der vraag, wie eigenlijk de drager van de rechtspersoonlijkheid der stichting is, nog op een geheel ander standpunt en beweren eenvoudig: er is in het geheel geen stichting en geen drager der rechtspersoonlijkheid; de rechten, die aan haar zouden toekomen zijn dus subjectlooze rechten [2]). Anderen gaan nog verder, en zelfs het bestaan dier rechten ontkennende, nemen zij alleen eene passieve gebondenheid der stichtingsgoederen en stichtingsdebiteurs aan, zonder dat daartegenover staat een actief recht der stichting op die goederen en tegenover die debiteurs. Niemand minder dan Rudolf von Ihering is de vader van die leer der „passieve werkingen der rechten" en het loont de moeite zeer, zijn even vernuftig als helder en voor alle deelen

---

[1]) Dit is ook de meening van Prof. Land („Verklaring van het B. W.", blz. 49) en van Prof. Diephuis (t. a. p. blz. 413). En dat niettegenstaande laatstgenoemde op blz. 374 de rechtspersonen scherp tegenover den *enkelen* mensch plaatste, en niet tegenover den *physieken* mensch, zooals andere schrijvers doen. Mr. Hingst hecht op blz. 102 en vlg. van zijn meergenoemd opstel veel gewicht aan die afwijking door Diephuis gemaakt, en verwijt hem zijne inconsequentie, als hij desniettemin aan stichtingen een niet-physiek bestaan toekent. O. i. is dit verwijt wel gegrond; wij zouden echter de onnauwkeurigheid liever op blz. 374 dan op blz. 413 zoeken, en van meening zijn, dat uit blz. 413 blijkt, dat het Prof. Diephuis geen ernst was, toen hij op blz. 374 de rechtspersonen tegenover den *enkelen* mensch stelde.

[2]) Windscheid, „Lehrbuch des Pandectenrechts", I, blz. 124 vlgg.

der rechtswetenschap belangrijk betoog [1]) hier in 't kort na te gaan.

De rechten uit het privaatrecht, zoo leert hij, zijn eene rechtsverhouding van den gerechtigde tot iets buiten hem, hetzij dan een anderen persoon of een zaak. Zij zijn dus transitief: elk recht heeft naast zijne actieve eene passieve zijde, en met gelijk recht kan men den nadruk leggen op de eene als op de andere. Die passieve zijde nu kan soms zelfstandig voorkomen: „Der Zustand der Gebundenheit nämlich, in den das Recht die Person oder Sache versetzt, und die sich dem Berechtigten gegenüber als rechtliche Unterwerfung, allen anderen Personen gegenüber aber als rechtliche Ausschlieszung charakterisirt, kann unter gewissen Voraussetzungen auch bei vorübergehendem Mangel des Subjects vorkommen." [2]) Dit kan op twee wijzen geschieden. In de eerste plaats als „Zwischenstadium des Rechts" bij tijdelijk wegvallen van het subject. Zoo is b. v. bij de hereditas jacens de erflater overleden, en hebben de erfgenamen nog niet aanvaard; er is dus geen subject van rechten. Toch mag niemand aan die erfenis raken, de goederen, die er toe behooren, vervallen niet als res nullius aan den Staat, de vorderingsrechten van den erflater blijven bestaan, al is er tijdelijk geen crediteur: de goederen en de debiteurs verkeeren in een toestand van passieve gebonden

---

[1]) „Passive Wirkungen der Rechte" in de „Jahrbücher für Dogmatik", dl. X, 1871, blz. 387 en vlgg.

[2]) Deze beschouwing is ongetwijfeld juister dan WINDSCHEID's leer van de „subjectlooze rechten". Want wel kan alleen de passieve zijde van een recht, zoo zij zelfstandig bestaan kan, zonder subject zijn, maar nooit kan een volledig recht met actieve en passieve zijde voorkomen, zonder dat er voor die actieve zijde een subject bestaat.

heid. Nog andere voorbeelden van zulk een toestand worden door VON IHERING genoemd. Wij willen er enkele overnemen. Een servituut blijft bestaan, al is er door derelictie van het praedium dominans een tijdlang niemand uit gerechtigd. (Vergelijk ook ons art. 748 B. W.: zichtbare erfdienstbaarheden gaan niet te niet doordat de beide praedia tijdelijk in ééne hand komen en er dus zoo lang geen gerechtigde is.) Wanneer een wissel of een toonderpapier in de handen van den trekker of uitgever terugkeeren, en hij ze later weer aan anderen endosseert of overgeeft, blijft de oude verbintenis, die er in gedocumenteerd was, met al hare accessoria bestaan, en is dus niet door de vermenging, die het tijdelijk wegvallen van den crediteur ten gevolge had, te niet gegaan. — Alles gevallen van bloot passieve werking van een recht bij tijdelijk ontbreken van het subject.

In de tweede plaats kan het subject van een recht tijdelijk ontbreken, en dit recht toch eene passieve werking hebben in een voorstadium bij het ontstaan van het recht. Dit is b. v. het geval bij eene verbintenis onder opschortende voorwaarde. Er is nog geen crediteur van de zaak, die van zulk eene verbintenis het voorwerp uitmaakt; toch mag de eigenaar met die zaak niet doen wat hij wil; er bestaat voor hem eene passieve gebondenheid, geboren uit de bloot passieve werking van het recht, dat uit de overeenkomst voortsproot. Slechts op gebrekkige wijze kan men dit resultaat bereiken, door aan de vervulde voorwaarde terugwerkende kracht toe te kennen. Hieruit toch volgt geen gebondenheid van den voorwaardelijken debiteur, maar alleen zijne verplichting om bij eventueele vervul-

ling der voorwaarde den crediteur te plaatsen in den toestand, waarin hij zou geweest zijn, zoo de verbintenis zuiver geweest ware.

Zoowel dit Vorstadium als het eerst besproken Zwischenstadium zijn overgangstoestanden. Maar nu openbaart zich soms volgens VON IHERING die onafhankelijke passieve werking der rechten ook bij voortdurend ontbreken van het subject, dus als een blijvende toestand. VON IHERING (blz. 396 vlg.) bespreekt dit punt alleen terloops, als een „Seitenstück" van het geval van tijdelijk ontbreken der actieve zijde van een recht. Als een voorbeeld van zulk een blijvenden rechtstoestand van zaken zonder gerechtigd subject noemt hij daar de res extra commercium, terwijl zich daaraan bij hem onwillekeurig de gedachte aan stichtingen vastknoopt. De goederen van stichtingen hebben dus geen eigenaar, haar vorderingen geen crediteur; er bestaat alleen een passieve werking van eigendoms- en vorderingsrechten, die maakt, dat desniettemin die goederen geen res nullius, de bij die vorderingen betrokken debiteurs niet vrij van contractueele banden zijn. De rechter zal die eigendoms- en vorderingsrechten doen eerbiedigen.

Ziehier in het kort VON IHERINGS leer, voorzoover zij op ons onderwerp betrekking heeft. Uit al de aangevoerde gevallen — VON IHERING geeft er nog veel meer, dan wij overnamen, en uit alle deelen van het privaatrecht — blijkt dat die bloot passieve werkingen der rechten zich overal openbaren. Het is daarom, dat wij het volstrekt niet ongeoorloofd achten, datgene wat zich bij stichtingen voordoet, ook langs dezen weg te verklaren. Wij zullen er ons niet tegen verzetten, wanneer men beweert, dat de rechten, aan stichtingen toegeschreven, eigenlijk geen

rechten zijn, maar er alleen een passieve zijde van die rechten bestaat. Dit is eene beschouwing, die o. i. evenveel recht van bestaan heeft als de onze. Wij leidden uit de werkingen der stichtingen, die wij overal waarnemen, het bestaan van een onzichtbaar wezen af, dat het subject was der waargenomen rechten, de crediteur of debiteur der verbintenissen. Von Ihering stuurt een andere richting, en leidt uit het bestaan van die rechten in verband met het niet vinden van een subject daarvoor af, dat hunne passieve zijde afzonderlijk en dus zonder subject kan bestaan. Ook deze theoretische beschouwing, hoewel lijnrecht aan de onze tegenovergesteld, leidt — wij moeten het erkennen — tot goede resultaten.

Er is echter een bijzondere reden, die er ons toe bracht, het verschijnsel der stichtingen hier liever langs den weg der rechtspersoonlijkheid, dan langs dien der passieve werkingen der rechten te verklaren. Het is deze, dat zoowel onze wet (b. v. in art. 947 B. W.) als het ontwerp tot herziening van ons B. W., op de bespreking waarvan onze beschouwingen eene inleiding vormen, de stichtingen als rechtspersonen behandelen. En wij gevoelden ons te eer gerechtigd dezen weg te bewandelen, omdat ook voorstanders der leer, dat bij stichtingen het subject der rechten geheel ontbreekt, zooals Windscheid, bij de bespreking van die rechten de stichting behandelen als ware zij een rechtspersoon, en dat wel ter wille van de behoeften der juridische techniek [1]). Windscheid is dus van meening, dat het resultaat het-

[1]) Windscheid, t. a. p. blz. 126: „Auf diesem Wege wird zugleich ein Bedürfnisz der juristischen Technik befriedigt, indem es nun möglich wird den Rechtssätzen, ohne Rücksicht darauf, ob sie einem Subjecte zustehen, oder nicht, einen einheitlichen Ausdruck zu geben."

zelfde is, al komt men er toe langs een verschillenden weg.

---

§ 6.

NOODZAKELIJKHEID VAN VERMOGEN EN BESTUUR VOOR STICHTINGEN.

Wanneer wij in het vermogen niet den drager der rechtspersoonlijkheid der stichting zien, dan behoeft zij ook niet noodwendig een vermogen te bezitten, wat in de oogen van de voorstanders der andere leer natuurlijk een onmisbaar vereischte is. Het zal wel nooit voorkomen, dat iemand eene stichting opricht, zonder tevens ter bevordering van het doel, dat zij moet najagen, eenig kapitaal beschikbaar te stellen. Immers de reden, waarom hij voor de bevordering van dat doel eene stichting oprichtte, zal wel daarin gelegen zijn, dat hij eenig kapitaal daarvoor wenschte te besteden, en daarvoor een eigenaar zocht, die langer dan hij zou leven. Maar juridisch onmogelijk ware het niet, door zijne wilsverklaring eene stichting in het leven te roepen en haar niet tevens een vermogen toe te kennen.

Zeker is het althans voor ons, dat een stichting wel een oogenblik zonder vermogen bestaan kan, wat van meer praktisch gewicht is. [1]) Het nieuwe Duitsche ontwerp bepaalt in § 58, dat bij oprichting eener stichting door eene rechtshandeling onder levenden de stichter verplicht zal zijn, aan de stichting het haar bij die rechtshandeling toegezegde

---

[1]) Om te bewijzen, dat stichtingen bij testament kunnen opgericht worden, behoeven wij deze leer echter niet, gelijk wij later zien zullen.

vermogen over te dragen. Vóór dien tijd is er dus een oogenblik een stichting zonder vermogen, tenzij men met de „Motive zu dem Entwurfe" de aanspraak op die uitkeering als zoodanig wil beschouwen, wat zeker gezocht is.

Praktisch voor ons recht is alleen de vraag, of eene stichting kan blijven voortbestaan, wanneer haar vermogen geheel te niet is gegaan. Zij, die het vermogen de onmisbare onderlaag der stichting noemen, moeten hierop wel ontkennend antwoorden en komen daardoor tot groote onbillijkheid. Of is het niet onbillijk, dat daardoor, b.v. een legaat, korten tijd na den volslagen ondergang van dit vermogen (b. v. door executorialen verkoop) aan de stichting ten deel gevallen, haar niet meer zou kunnen bevoordeelen, en van geen waarde zijn zou? Ons systeem leidt tot een veel billijker resultaat. Daarin is er geen reden, waarom de stichting, door verlies van vermogen, zou zijn te niet gegaan; dus zal zij uit het legaat nieuwe kracht kunnen putten.

Niet noodig is het ook voor het voortbestaan der stichting na de geheele vernietiging van haar vermogen, dat er kans besta, dat een nieuw vermogen zal verkregen worden. Dit is wel de meening van Prof. Diephuis [1]), die echter geen gronden aanvoert. Wij zien geen enkele reden, waarom stichtingen op deze wijze zouden te niet gaan. Er behoeft geen vrees te bestaan, dat zij zonder vermogen nog in der eeuwigheid zouden blijven bestaan, en dus eene schenking, misschien over 100 jaar aan haar gedaan, nog geldig zou zijn. Want vóór dien tijd zou wel een andere oorzaak haar hebben doen vervallen, n.l. het ontbreken van een bestuur.

[1]) t. a. p. blz. 415.

Hierin toch zien wij wel niet den drager der rechtspersoonlijkheid, maar toch een onmisbaar vereischte voor de stichting. Boven (blz. 33 vlg.) zagen wij, dat voor hare rechtsbevoegdheid in de eerste plaats rechtsvatbaarheid noodig was. Wanneer wij nu kunnen aantoonen, dat zonder bestuur eene stichting niet rechtsvatbaar is, dan zal een bestuur onmisbaar zijn, zoowel voor het rechtsbevoegd, als voor het rechtsvatbaar bestaan der stichting. En daar een niet-rechtsvatbaar wezen voor het recht geen bestaan meer heeft — immers haar bestaan voor het recht ontleende zij juist aan die vatbaarheid om rechten te verwerven — kunnen wij dan zeggen, dat zonder bestuur de stichting in het geheel niet bestaat.

Dat nu het hebben van een bestuur noodig is, wil men de stichting rechtsvatbaar kunnen noemen, is duidelijk. Want de vatbaarheid om rechten te verwerven en verplichtingen op zich te nemen, bestaat natuurlijk alleen bij een willend wezen. De stichting kan, bij gebreke van een ander orgaan daarvoor, haar wil niet alleen niet uiten, maar ook niet vormen, dan door middel van haar bestuur; de wil van het bestuur is die der stichting; alleen een bestuur maakt haar dus tot een willend, dat is rechtsvatbaar wezen. [1]) Men werpe ons niet tegen, dat ook een krankzinnige een willoos en toch rechtsvatbaar wezen is. Want weliswaar is deze niet vrij bij het vormen van zijn wil, men zou zelfs kunnen zeggen, dat niet hij zelf,

---

[1]) Mr. VAN TRICHT, t. a. p. blz. 23. Het daar aangehaalde arrest van het Hof te 's Hertogenbosch (13 Sept. 1881) besliste in tegenovergestelden zin, „dat het wezen der stichting onafhankelijk is van het bestaan van een bestuur". Wij komen op dit vonnis nog bij de behandeling van eene andere kwestie terug.

maar omstandigheden buiten hem de functies van het orgaan van zijn wil bepalen, maar hij bezit dan toch het orgaan, hoe gebrekkig dan ook, waarin die wil gevormd wordt, en is daarom rechtsvatbaar. Ontneem hem dit orgaan, en zijne rechtsvatbaarheid houdt op, want hij sterft. Zoo staat dus een krankzinnige niet tot een normaal mensch, als een stichting zonder bestuur tot eene, die hiervan wel voorzien is, maar hoogstens als eene stichting, waarvan alle bestuurders krankzinnig waren, zou staan tot eene met normaal ontwikkelde bestuurders.

Prof. LAND [1]) is van meening, dat een bestuur voor de stichting onnoodig is, daar het ontstaan van de stichting toch wel vooraf zal dienen te gaan aan het optreden van het bestuur. Wij zouden hiertegen willen aanvoeren, dat weliswaar de stichting niet eerst na het optreden van het bestuur kan ontstaan, maar dat deze twee momenten wel samen kunnen vallen, zoodat de stichting, waarvan de geboorte begon op het oogenblik van het in werking treden van het testament of de akte onder de levenden, waarbij zij werd opgericht, als volledig, rechtsvatbaar wezen, bestaat op hetzelfde oogenblik, dat het bestuur de benoeming heeft aanvaard.

Wanneer het voor het bestaan der stichting een onmisbaar vereischte is, dat het een bestuur hebbe, dan zal dat bestaan ook onmiddellijk een einde nemen, wanneer dit bestuur geheel komt te ontbreken, wat kan voorkomen, wanneer tengevolge van eene besmettelijke ziekte, van een ongeval allen te zamen overkomen, of van oorlog al zijne leden tegelijk kort na elkaar overlijden. Dan zijn twee

---

[1]) t. a. p. blz. 532.

gevallen mogelijk. Of de bestuurders werden door coöptatie aangewezen, òf zij werden benoemd door eene macht buiten de stichting, b.v. door het gemeentebestuur. In het eerste geval is met den laatsten bestuurder de mogelijkheid verdwenen, dat ooit nieuwe zullen benoemd worden. Want op welken grond zou eene andere macht, b.v. de Staat, zich het recht hiertoe aanmatigen? [1]) Er is dus niets aan te doen, de stichting verdwijnt van het tooneel, hare onroerende goederen vervallen aan den Staat (art. 576 B. W.), en zoolang geen artikel der wet in het geval

---

[1]) De rechtbank te Haarlem besliste terecht 22 Nov. 1883, dat art. 1067 B. W. hier niet van toepassing is, als zijnde niet voor stichtingen geschreven (zie de beschikking bij Mr. Koker in Rechtsgel. Mag., dl. IV, 1885, blz. 508). De arrondissements-rechtbank zal dus niet bevoegd zijn, zooals wanneer wij te doen hadden met eene erfenis, die onder het beheer van bewindvoerders stond, na gedaan verzoek in de vacatures te voorzien. Trouwens de bewindvoerders kunnen niet voor langer dan het leven der erfgenamen aangesteld worden, en in ons geval heeft juist de stichting, die bij toepassing van art. 1067 naar analogie hunne plaats zou innemen, opgehouden te bestaan. — De Haarlemsche rechtbank is op hare bovenbedoelde beschikking later teruggekomen. Nadat toch het Hof op 28 Dec. 1883 (zie Koker) in appèl evenals de rechtbank beslist had, ofschoon op anderen grond, n.l. dat de requestranten (het Burgerlijk Armbestuur in de gemeente, waar de stichting haren zetel had) niet bewezen hadden belanghebbenden bij de zaak te zijn, wendden deze zich tot den Koning. De Minister van Binnenlandsche Zaken verwees de requestranten weer naar de rechterlijke macht bij beschikking van 2 Oct. 1884, waarop een nieuw verzoekschrift bij de rechtbank te Haarlem werd ingediend, die nu naar analogie van de artikelen 1066/67 20 Jan. 1885 besliste, dat zij het recht had administrateurs voor de vacante stichting te benoemen, en dat niettegenstaande de Off. van Justitie in zijne conclusie terecht betoogd had, dat de rechter zulk eene bevoegdheid alleen aan een wetsbepaling, waarin deze haar opgedragen werd, kon ontleenen. Zie conclusie en beschikking in Wkbl. 5200. Zie ook over twee beschikkingen van de rechtbank te Amsterdam (13 Aug. 1887) en van het Hof in dezelfde zaak (23 Sept. 1887), die beide art. 1067 hier niet toepasselijk verklaren, Weekbl. voor Notaris-ambt en Registratie, 1888, blz. 255.

voorziet, zullen wij voor de roerende moeten aannemen, dat zij „fiunt primi occupantis." [1])

In het tweede geval echter, wanneer eene macht buiten de stichting de bestuurders benoemt, kan dit dadelijk na het wegvallen van het oude bestuur geschieden. Wanneer nu de stichting haar vermogen mocht verloren hebben, zullen er wel geen bestuurders meer benoemd worden, ook niet na het overlijden van den laatsten, en zal dus hiermede de stichting tot het verleden behooren. Anders is het, wanneer eene bloeiende stichting door een samenloop van omstandigheden, zich plotseling van haar bestuur verstoken ziet. De daartoe bevoegde macht zal dan zeker niet nalaten in de leemte terstond te voorzien. Zullen wij desniettemin moeten beslissen, dat dit niet baat, daar de stichting, al is het maar een korten tijd, zonder bestuur geweest zijnde, heeft opgehouden te bestaan? En zullen dus hare goederen aan den Staat en aan den primus occupans vervallen? Zeker ware dit hoogst onbillijk.

Hier nu komt ons de leer van de passieve werkingen der rechten te hulp. Weliswaar is het subject der zakelijke en persoonlijke rechten van de stichting vervallen, maar desniettemin kan de passieve zijde van die rechten blijven bestaan. Zoodra zij dus weder een subject krijgen door de benoeming van bestuurders, en het daardoor herleven van de stichting, worden die rechten, waarvan alleen de passieve zijde bestond,

[1]) Art. 576 B. W. zal toch op de roerende zaken wel niet toepasselijk zijn, op grond dat de stichting zonder erfgenamen zou zijn *overleden*. Prof. Diephuis (t. a. p. blz. 415) is wel van die meening, terwijl Mr. Van Lanschot (t. a. p. blz. 61), ofschoon hij zegt, dat van erfrecht bij stichtingen geen sprake zijn kan (en om dezelfde reden toch ook wel niet van „overlijden" of „onbeheerde nalatenschap"), toch meent, dat alle goederen als bona vacantia aan den Staat komen.

ook weder volledige rechten, evenals wanneer door de aanvaarding der erfgenamen de hereditas jacens weer een subject gekregen heeft. De stichting gaat dus weliswaar door het vervallen van het bestuur te niet, doch na een kort tusschenstadium wordt een nieuwe geboren, die geheel aan de oude gelijk is, en haar vermogen overneemt. [1])

Prof. DIEPHUIS [2]) komt tot eene conclusie, die facto hetzelfde resultaat heeft, als onze leer, wanneer hij — zonder aanvoering van gronden — zegt, dat de stichting eerst te niet gaat, wanneer *de gelegenheid* ontbreekt, om in het gemis van een bestuur te voorzien. Naar onze meening gaat zij reeds te niet, zoodra het bestuur ontbreekt, onverschillig of de gelegenheid om in dat gemis te voorzien, bestaat of niet, maar kan zij in het eerste geval later nog herleven, en dan geheel op dezelfde wijze als vroeger voortbestaan, wanneer zij eenig vermogen had.

Boven merkten wij op, dat de stichting eerst ontstond, wanneer het bestuur zijne benoeming aanvaard had. Aan wien behoort nu, gesteld dat de oprichting der stichting bij uitersten wil geschiedde, haar vermogen in het tijdperk tusschen den dood van den erflater en die aanvaarding? Een eigenaar is niet aan te wijzen, tenzij men de erfgenamen als zoodanig zou willen aanmerken; doch ook deze beschouwing gaat dan zeer zeker niet op, wanneer de stichter de

---

[1]) Wanneer wij met VON IHERING de rechten der stichtingen wilden beschouwen als *steeds* zonder actieve zijde en zonder subject, dan heeft natuurlijk het wegvallen van het bestuur in het geheel geen invloed. Daar wij echter de stichtingen als rechtspersonen beschouwen, behoeven wij hier de bloot passieve werking der rechten alleen in een „Zwischenstadium".

[2]) t. a. p. blz. 415.

door hem opgerichte stichting zelve als erfgenaam heeft ingesteld. Veel beter wordt ook in dit tijdperk de onaantastbaarheid der stichtingsgoederen verklaard door de leer van de passieve werking der rechten bij tijdelijk ontbreken van het subject.

---

§ 7.

DEFINITIE VAN STICHTINGEN.

Wij weten nu, wanneer wij van stichtingen mogen spreken. Althans in theorie kennen wij de voornaamste eigenschappen der stichting; in de praktijk zal het nog steeds niet gemakkelijk blijven te beslissen, of het wezen, dat wij vóór ons hebben, al dan niet eene stichting is. Boven (blz. 6 en vlg.) zagen wij reeds, hoe moeilijk het is een vaste grens te trekken tusschen stichtingen en vereenigingen van personen. Bijzonder moeilijk is dit, waar het geldt van ouds bestaande lichamen, zooals kerkgenootschappen, kerkgemeenten, parochiën, kloosters, hun plaats aan deze of gene zijde van de grens aan te wijzen. Speciaal waar, als hier, godsdienstige of althans kerkelijke belangen in het spel zijn, is de strijd vaak hevig ontbrand. Het ligt niet in ons plan de vraag hier uitvoerig te behandelen. Wat de kerkgebouwen der Hervormde Kerk in Nederland aangaat, is onlangs door den Heer W. H. DE SAVORNIN LOHMAN in zijne meer genoemde dissertatie (Amsterdam 1888) op talentvolle en heldere wijze de stelling verdedigd, dat alleen een locaal onderzoek tot juiste resultaten leiden kan, doch dat men toch in het meerendeel der kerken stichtingen zal moeten zien. Wat de R. K.

parochiën en de kloosters betreft, is daarentegen door Mr. Jac. W. van den Biesen in zijn opstel getiteld „Het goed recht der Stichtingen, der Parochiën en der Kloosters enz." (Themis 1878 blz. 497 en vlgg.) betoogd, dat zij tot de vereenigingen van personen moeten gerekend worden. Zonder ons te willen aansluiten bij alles wat door laatstgenoemde in dit opstel beweerd wordt, waarin zelfs zeer veel voorkomt, dat wij niet gaarne zouden onderschrijven, zouden wij toch als onze meening te kennen willen geven, dat de kerkgebouwen zoowel der Roomsch-Katholieke als der Hervormde Kerk eigendom van personen-vereenigingen zijn. Wij moeten Mr. Lohman misschien toegeven, dat kerken in vroegeren tijd als stichtingen beschouwd werden; zeker is het o. i., dat die beschouwing in onzen tijd niet meer opgaat, nu de Kerk voor aller oog den uitwendigen vorm van eene corporatie heeft aangenomen. [1]) Of wij de corporatie, die eigenares is van de kerkgebouwen nu in het geheele kerkgenootschap, dan wel in het bisdom, of de gemeente of parochie moeten zoeken, is eene vraag, die voor ieder kerkgenootschap afzonderlijk zou moeten uitgemaakt worden. — Dat het ook mogelijk blijft aan een op te richten kerk, en vooral aan een klooster, den vorm van een stichting te geven, is duidelijk.

In de tweede plaats is het vaak reeds moeilijk uit te maken, of men wel met een zelfstandig rechtspersoon, hetzij dan een vereeniging van personen of een stichting te doen heeft. Alleen dan is er natuurlijk een rechtsvatbaar wezen, als het een eigen wil, een

[1]) Onder de wet van 22 April 1855 vallen echter kerkgenootschappen niet, blijkens eene verklaring der regeering bij de behandeling der wet gegeven.

zelfstandig bestaan heeft, en zijne goederen niet het eigendom zijn van een anderen rechts- of natuurlijken persoon. Om een voorbeeld te noemen, de vraag is o. a. gerezen naar aanleiding van de spaarbanken, alom door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen opgericht. Behooren hare fondsen aan die Maatschappij of aan afzonderlijke lichamen, die alleen in zeker administratief verband met de Maatschappij staan? Mr. VAN LANSCHOT heeft reeds in 1856 opgemerkt, [1]) dat het onderscheid tusschen deze twee gevallen in de Armenwet niet voldoende in het oog gehouden is. Immers onder de instellingen, bedoeld in art. 2a., vallen zoowel instellingen wier fondsen toebehooren aan den Staat, de Provincie of de Gemeente, maar afzonderlijk en met het doel van armenverzorging beheerd worden (armbesturen etc.), als zelfstandige stichtingen, in wier regeling en bestuur door den Staat etc. voorzien wordt. En onder die, bedoeld in art. 2b en c, vallen weer zoowel zelfstandige stichtingen, als gestichten, die het eigendom zijn van kerkelijke gemeenten of van bijzondere personen of vereenigingen, want de mededeeling der statuten aan het gemeentebestuur geeft geen zelfstandige rechtspersoonlijkheid. Dit staat echter vast, dat het veelbesproken art. 7 al. 5 alleen op zelfstandige gestichten het oog heeft, want andere kunnen nooit rechtsbevoegd zijn.

Al is dus de praktische vraag, of men al dan niet eene stichting vóór zich heeft, moeilijk te beslissen, nu wij weten, wat er voor het bestaan eener stichting noodig is, en wat haar van andere lichamen onderscheidt, kunnen wij althans eene definitie opstellen,

---

[1]) t. a. p. blz. 131.

waaraan wij bij het beantwoorden van die praktische vraag ieder wezen, dat zich stichting zou willen noemen, kunnen toetsen. Wij hebben met opzet niet, zooals andere schrijvers over dit onderwerp (VAN LANSCHOT, WATTEL, VAN TRICHT) gedaan hebben, deze definitie van het begrip vooropgesteld. Immers, wil zij goed zijn, dan zal zij de meest karakteristieke eigenschappen der stichting, die haar hare plaats in het rechtssysteem aanwijzen, moeten opsommen, en dus niet aan het onderzoek naar die eigenschappen kunnen voorafgaan. Wat wel daaraan vooraf moest gaan, was eene verklaring van den naam, opdat men weten zou, welk wezen wij bedoelden, als wij het woord stichting noemden. Die verklaring gaven wij, toen wij boven (blz. 8) spraken van een rechtspersoon, over het vermogen waarvan het bestuur niet vrij mocht beschikken, voor het zoeken eener meer volledige definitie is nu het oogenblik daar.

Onder de vele, die reeds gegeven zijn, is er geen enkele, die ons geheel voldoet. Natuurlijk kunnen wij het niet eens zijn met die definities, die een vermogen als noodzakelijk vereischte van de stichting noemen, zooals die van OPZOOMER [1]): „De stichting is een zelfstandig rechtssubject, geboren uit de van staatswege goedgekeurde afzondering van een vermogen voor een bepaald doel." Nog minder natuurlijk met die definities, die zeggen dat stichtingen een vermogen *zijn*, zooals die van Mr. v. LANSCHOT [2]): „Een stichting is een vermogen, dat voortdurend bestemd wordt tot een bepaald nuttig doel, en dat geen wezenlijken eigenaar hebbende, rechtspersoonlijkheid verkrijgt". Op denzelfden grond

[1]) t. a. p. blz. 173, nt. 1.
[2]) t. a. p. blz. 14.

zijn wij het niet eens met den Heer VAN DEN BIESEN [1]), wanneer hij vrijwel met Mr. LANSCHOT overeenstemmende zegt: „Eene stichting is een vermogen dat voortdurend bestemd wordt tot een of ander liefdadig of godsdienstig doeleinde, en welk vermogen door zijn vorigen eigenaar, als op zich zelf staand rechtspersoon tot bereiking van dit doel is opgericht". Tot dezelfde voor ons verwerpelijke categorie behoort nog de zeer eenvoudige definitie van den Heer WATTEL [2]): „Een stichting is een vereeniging van goederen door denzelfden rechtsband", waartegen nog op te merken zou zijn, dat de rechtspersoonlijkheid, die de Heer WATTEL door de laatste woorden wilde aanduiden, daarin volstrekt niet ligt opgesloten. Want iedere universitas rerum — b. v. een bibliotheek — is eene vereeniging van goederen door denzelfden rechtsband, n.l. het eigendomsrecht van den eigenaar.

Veel meer stemt met onze opvattingen overeen de definitie van Prof. DIEPHUIS, [3]) die met een kleine wijziging door Mr. VAN TRICHT [4]) is overgenomen: „Stichtingen zijn op zich zelf staande (en — voegt Mr. VAN TRICHT er bij — met rechtspersoonlijkheid omkleede) instellingen, in het leven geroepen om onder een eigen bestuur, met eigen fondsen, die haar toebehooren of door haar verkregen worden, een bepaald doel te bevorderen". Laat men die eigen fondsen, die hier trouwens niet als een noodzakelijk vereischte genoemd worden, een oogenblik buiten rekening, dan is er althans in deze definitie niets,

---

[1]) t. a. p. blz. 505.
[2]) t. a. p. blz. 2.
[3]) t. a. p. blz. 411.
[4]) t. a. p. blz. 21.

waarmede wij het niet eens zijn. Zij heeft evenwel weer deze fout, dat zij veel te ruim is. Mr. KOKER heeft in zijne beoordeeling van Mr. VAN TRICHTS proefschrift [1]) terecht opgemerkt, dat het begrip „instelling" op zich zelf even goed definitie behoeft als het begrip „stichting". En wij zien niet in, dat dit woord niet even goed op elk ander rechtspersoon, dan op een stichting zou passen. Ja, wat meer is, de Armenwet gebruikt, zooals wij zagen, de uitdrukking „instellingen van weldadigheid" niet alleen voor corporaties zoowel als voor stichtingen, maar zelfs voor takken van administratie, zooals het burgerlijk armbestuur eener gemeente, die geen rechtspersoonlijkheid bezitten. Terwijl nu ook verder Prof. DIEPHUIS' definitie geene eigenschap noemt, die de stichtingen van andere rechtspersonen onderscheidt — want ook eene corporatie wordt in het leven geroepen, om onder een eigen bestuur, met eigen fondsen een bepaald doel te bevorderen — omvat zij dus veel, wat er buiten zou behooren te vallen.

Veel beter is in dit opzicht Prof. LANDS definitie [2]). „De stichting is de rechtspersoon, waarbij ook op den achtergrond geen menschen staan, aan wie de oppermacht over den rechtspersoon behoort," en wij zouden haar ook gaarne tot de onze maken, ware het niet, dat zij ons wel wat al te laconisch voorkomt. Eene definitie behoort van dien aard te zijn, dat zij de meest karakteristieke eigenschappen van het gedefinieerde begrip voor den geest roept, en dit doet zulk een bloot negatieve definitie niet.

Mr. KOKER eindelijk geeft t. a. p. eene definitie, die veel wat bij Prof. LAND ontbreekt aanvult: „Stich-

[1]) t. a. p. blz. 496.
[2]) t. a. p. blz. 542.

tingen zijn alle rechtspersonen, met uitzondering van die bestaande uit vereenigingen van personen, welke door den stichter zijn in het leven geroepen, om onder een eigen bestuur met een eigen vermogen een bepaald doel te bevorderen." Hierin komt evenwel weer een begrip, „vereeniging van personen", voor, dat eerst definitie zou behoeven, terwijl wij bovendien andere eigenschappen missen, die wij gaarne in de definitie opgenomen zouden zien. — Prof. LANDS definitie zou echter den grondslag kunnen uitmaken, waarop wij de onze willen bouwen.

Daartoe zullen wij eerst hebben na te gaan, wat ons onderzoek ons omtrent stichtingen geleerd heeft. In de eerste plaats, dat zij rechtspersonen waren. Weliswaar is eene stichting denkbaar, die geen rechtsbevoegdheid bezit, doch daar naar onze meening voor ons recht iedere stichting rechtsbevoegd is, zullen wij deze buiten beschouwing kunnen laten.

Dus stichtingen zijn rechtspersonen. Maar wat is een rechtspersoon? Dit begrip zal eerst gedefinieerd dienen te worden. Wij zagen, (blz. 3 en vlg.) dat het waren onlichamelijke wezens, die om als zoodanig te kunnen bestaan, moesten kunnen willen, rechtsvatbaar moesten zijn. Daarbij moesten dan die wezens, om naar de beteekenis, die wij aan het woord hechtten, rechtspersonen te zijn, door den wetgever hetzij in bijzondere wetten, hetzij uitdrukkelijk of implicite in een algemeene wet, rechtsbevoegd gemaakt zijn, d. w. z. de wetgever moest erkend hebben, dat zij vermogensrechten en -verplichtingen konden hebben. Dit alles leidt ons tot deze definitie: Rechtspersonen zijn die onlichamelijke, willende wezens, waaraan door den wetgever rechtsbevoegdheid is toegekend. Wij achten deze definitie vol-

lediger dan die, welke Prof. LAND [1]) geeft: „De rechtspersoon is een persoon, die niet tevens mensch is." Want het begrip „persoon" is een van die, waarvan de beteekenis ook nog niet vaststaat. De definitie hiervan nu is in die, welke wij van rechtspersoon gaven, opgenomen: persoon is n. l. een willend wezen, waaraan door den wetgever rechtsbevoegdheid is toegekend.

Van de andere rechtspersonen nu — wij zagen het boven (blz. 6) — onderscheidt de stichting zich doordat haar aard medebrengt, dat bij haar geen menschen als leden op den achtergrond staan. Weliswaar leert art. 1699 B. W., dat dit in hoogst zeldzame omstandigheden ook het geval kan zijn bij „zedelijke lichamen op openbaar gezag ingesteld", doch de aard van deze lichamen brengt wel het hebben van leden mee. Bovendien onderscheidt dit geval zich van dat der stichtingen, doordat aan deze toch nog altijd menschen, niet als leden, maar als bestuurders, verbonden zijn, terwijl het zedelijk lichaam op openbaar gezag ingesteld, waarvan het laatste lid is weggevallen, ook deze mist. Maar dat niet-hebben van leden kan ons criterium niet zijn, omdat ook bij stichtingen leden voorkomen, wel niet van de stichting, maar dan toch van haar bestuur, en het juist zoo moeilijk is uit te maken, of wij met eene betrekking van lidmaatschap van het bestuur alleen te maken hebben. Wij zagen, dat deze vraag dan bevestigend moet beslist worden — en hierin ligt dus een belangrijk kenmerk der stichting — wanneer de personen, die met den rechtspersoon in betrekking staan, niet vrij zijn in hun recht van

[1]) t. a. p. blz. 488.

beschikking over zijn vermogen (wanneer dit er is), maar gebonden aan den stichtingsbrief, die hun van buiten af is opgelegd, en vooral aan het daarin voorgeschreven doel, waarin zij geen verandering mogen brengen. (blz. 58) [1])

Verder zagen wij (blz. 9), dat de stichting niet op dezelfde wijze kan ontstaan als andere rechtspersonen, meer in 't bijzonder als de corporatie, [2]) want terwijl het lidmaatschap hiervan, en met het lidmaatschap der eerste leden de corporatie zelve, ontstaat uit een contract, is de handeling, die de stichting doet geboren worden eene eenzijdige.

In verband met de noodzakelijkheid, dat de stichting, die geen leden heeft, toch een wil zou kunnen vormen, hebben wij (blz. 68) ook gezien, dat zij een bestuur moest hebben, dat dienst doet als orgaan, waardoor de stichting deze functie verricht.

Dit nu zijn de kenmerkende eigenschappen der stichting, die wij in ons voorafgaand onderzoek leerden kennen. Vatten wij ze alle te zamen, dan komen wij tot deze definitie: Stichtingen zijn rechtspersonen, over wier vermogen, zoo het er is, geen menschen de *vrije* beschikking hebben, en die door de eenzijdige handeling van een stichter (of van stichters) in het leven geroepen, onder een eigen bestuur, een bepaald onveranderlijk doel najagen.

---

[1]) Tenzij natuurlijk de stichtingsbrief zelf hierin eenige ruimte laat. Maar ook dan zal men van een onveranderlijk doel kunnen gewagen, wanneer men maar onder het doel der stichting al datgene wil verstaan, wat de statuten toelaten, dat door haar zal nagejaagd worden.

[2]) De wijze, waarop publiekrechtelijke lichamen, als de Staat, de Provincie etc. in het leven geroepen worden, kunnen wij als van staatsrechtelijken aard, hier geheel buiten beschouwing laten.

Men zal ons misschien tegenwerpen, dat men aan deze definitie weinig heeft, omdat het juist vaak de vraag is, of die vrije beschikking al dan niet bestaat. Wij zouden dan willen antwoorden, dat ook met de andere definities in de praktijk de strijd nooit uitgemaakt is, waar de grens tusschen corporaties en stichtingen gelegen was, en dat men overigens niet kan verlangen, dat de definitie meer zal weergeven, dan het voorafgaand onderzoek aan het licht bracht. Liet dit de juiste plaats van die grens in het duister, dan zal de definitie er ook geen licht op kunnen doen vallen.

---

§ 8.

BEVOEGDHEDEN UIT DE RECHTSPERSOONLIJKHEID VAN STICHTINGEN VOORTVLOEIENDE, GELIJKTIJDIGE STICHTING EN ERFSTELLING.

Wij hebben nu nog slechts te onderzoeken, welke rechten aan de stichtingen, wier wezen wij in de vorige bladzijden trachtten te leeren kennen, toe kunnen komen en op welke wijze die stichtingen te niet gaan.

Wat het eerste punt betreft, vroeger hebben wij reeds opgemerkt, dat de rechtspersoonlijkheid alleen een vermogensrechtelijke beteekenis heeft. Andere private rechten, b.v. familierechten, kunnen natuurlijk aan een rechtspersoon niet toekomen.

In het algemeen kan een stichting alle zakelijke en persoonlijke rechten bezitten, en uit alle schuldoorzaken verbonden worden. Doch hierop bestaan uitzonderingen. In de eerste plaats kan aan eene

stichting nooit het zakelijk recht van gebruik of bewoning toekomen. Want daaronder verstaat onze wet een vruchtgebruik op zekere wijze beperkt, en wel in het algemeen tot de behoeften van den persoon des gebruikers en zijn huisgezin (artt. 868, 873, 876 B. W.) Zij stelde zich dezen dus voor als een natuurlijken persoon, die zelfs gehuwd kon zijn (art. 873). Een recht van gebruik, in den zin, waarin de wet dit woord bezigt, kan dus aan een stichting nooit toekomen. Wel is het echter natuurlijk mogelijk haar een recht van vruchtgebruik te geven, en dat zoo te beperken, dat feitelijk een zakelijk recht ontstaat, dat analoog is aan het recht, bedoeld in titel X van Boek II B. W. Ook dit recht, evenals ieder recht van vruchtgebruik, kan echter aan eene stichting nooit voor langer dan 30 jaren toegekend worden, daar naar onze opvatting boven uiteengezet, „zedelijk lichaam" in art. 857 alle rechtspersonen omvat.

Wat de persoonlijke rechten en verplichtingen van de stichtingen betreft, zij kunnen alleen uit die contracten voortvloeien, die door het bestuur gesloten zijn binnen de perken zijner bevoegdheid. Want alleen binnen die perken is de wil van het bestuur de wil der stichting. Alle andere contracten binden dus niet de stichting, doch alleen hen, die ze gesloten hebben. Wanneer er dus, zooals bij vele stichtingen het geval is, een controleerend lichaam bestaat, welks goedkeuring voor sommige handelingen van het bestuur vereischt wordt, en men verzuimd heeft die goedkeuring te vragen, dan bindt deze handeling de stichting niet. Ook dan niet, wanneer de stichting er door gebaat, of de goedkeuring later alsnog verkregen is. Want art. 1693 B. W., dat contra rationem

juris receptum is, mag niet naar analogie toegepast worden. [1])

Het is een veelbesproken vraag, in hoeverre stichtingen uit art. 1401 verbonden kunnen worden. O.i. hangt de beantwoording weer geheel af van de kwestie, of het bestuur gehandeld heeft binnen de perken zijner bevoegdheid of niet. Wanneer in het eerste geval de daad onrechtmatig [2]) was, en er tevens schade toegebracht is, dan zien wij niet in, waarom hier niet even goed als elders de wil van het bestuur de wil der stichting zou zijn, waarom dus niet de stichting verbonden zou worden. [3]) Het laat zich b.v. denken, dat het bestuur, bevoegd aan de gebouwen der stichting zooveel te veranderen en te verbouwen, als het wil, dit doet in strijd met de bouwverordeningen, en zóó, dat daardoor aan de buren schade wordt toegebracht. In dit geval zou naar onze meening de stichting verplicht zijn deze te vergoeden, behoudens verhaal op de bestuurders, die door voor de stichting iets onrechtmatigs te willen, tegenover haar eene onrechtmatige, schadetoebrengende daad verrichtten.

De rechtspersoonlijkheid strekt zich niet verder uit dan het gebied van het vermogensrecht, een onderdeel van het privaatrecht. Nooit zal dus een

---

[1]) Van Tricht, t. a. p. blz. 53.

[2]) De Hooge Raad besliste 26 April 1872 (Wkbl. n°. 3451), dat een ambtenaar binnen den kring zijner bevoegdheid onrechtmatige daden kan verrichten.

[3]) § 46 van het nieuwe Duitsche ontwerp bepaalt: „Die Körperschaft haftet für den Ersatz des Schadens, welchen ihr Vorstand oder ein Mitglied desselben durch eine in Ausführung seiner Vertretungsmacht begangene, zum Schadensersatze verpflichtende Handlung einem Dritten zugefugt hat". § 61 verklaart deze § ook op stichtingen toepasselijk.

stichting strafrechtelijk verbonden kunnen zijn tot het betalen van boete. Mr. VAN TRICHT [1]) komt op een anderen grond tot dezelfde conclusie. Volgens hem kan een rechtspersoon wel delinqueeren, b. v. eene politieverordening overtreden, die aan de eigenaars van huizen eene zekere verplichting oplegt. Maar daar de hechtenis, die de boete bij wanbetaling vervangt, niet aan een rechtspersoon kan worden opgelegd, en het dus van zijnen wil afhangt, die boete al of niet te voldoen, meent hij, dat een rechtspersoon door zulk een overtreding ook niet strafrechtelijk verbonden wordt. Wij zouden een stap verder willen gaan, en zijn van meening, dat uit deze bepaling het stelsel van onze wet blijkt, dat de leer huldigt, dat slechts een physiek persoon in strafrechtelijken zin kan delinqueeren. Zoo besliste ook de H. R. 26 April 1872 (Wkbl. 3451). Ware het anders, dan zou zich o. a. het vermakelijke geval kunnen voordoen, dat de Staat — ook een rechtspersoon, die eigenaar is van gebouwen — door den strafrechter veroordeeld werd, al was de boete bij gebreke van dwangmiddel niet executabel.

Verder heeft de stichting eene persona standi in judicio, zij kan partij zijn in een geding. Kan zij in die hoedanigheid ook gebruik maken van het bewijsmiddel van den eed? Mr. VAN TRICHT [2]) antwoordt bevestigend. Want wanneer het bestuur der stichting in alle andere gevallen haar wil vormt en uit, dan zal zij dat ook kunnen doen, waar het geldt in rechten eene plechtige verklaring af te leggen. Men zal Mr. VAN TRICHT misschien tegenwerpen, dat dan toch de eed wordt afgelegd door

[1]) t. a. p. blz. 57.
[2]) t. a. p. blz. 62 en vlg.

iemand, die niet partij doch vertegenwoordiger eener partij is, wat art. 1982 B. W. verbiedt. Doch o. i. is dat niet het geval. De bestuurders leggen den eed niet af als particuliere personen, doch in hunne hoedanigheid van bestuurders. Hun eed is als iedere wilsverklaring die van de stichting, die partij is in het geding. Bovendien art. 1982 heeft alleen er voor willen waken, dat niet de procureur der partij den eed zou afleggen. — Een krachtig argument voor Mr. Van Trichts meening is nog te vinden in art. 242 Rv., dat mogelijk maakt, dat een der leden van het bestuur eener stichting op vraagpunten gehoord worde, terwijl toch alleen partijen gehoord kunnen worden. Doch niettegenstaande dit alles gelooven wij, dat de stichting geen gebruik kan maken van het bewijsmiddel van den eed. Immers wanneer men Mr. Van Trichts meening toegedaan is, zal men ook consequent moeten zijn, en den eed ook toelaten omtrent daadzaken niet persoonlijk verricht door de bestuurders, die hem afleggen. Dit toch verbiedt dan art. 1968 niet, want hij, aan wiens eed de beslissing wordt overgelaten, is blijkens art. 1966 een der partijen, in casu de stichting. Omtrent alles wat door haar verricht is, ook onder een vroeger bestuur, zou dus de eed opgedragen kunnen worden. En dan zou men tot het ongerijmde gevolg komen, dat bestuurders q. q. een eed aflegden omtrent iets, dat zij zich onmogelijk konden herinneren. De ratio van art. 1968 B. W., dat n.l. de partij, aan wier eed de beslissing wordt overgelaten, zich de feiten moet kunnen herinneren, bewijst dan o. i. ook, dat de eed alleen kan worden opgedragen aan een mensch, zoodat rechtspersonen, in foro optredende van dit bewijsmiddel verstoken

moeten blijven, tot tijd en wijle de wetgever, evenals hij dit voor het verhoor op vraagpunten deed, voor hen een mildere bepaling zal hebben in het leven geroepen.

Ten slotte heeft de stichting erfrecht. Geen testamentifactio activa, want de wetgever bedoelde deze alleen toe te staan aan physieke personen. Dit blijkt al dadelijk uit art. 921, dat ieder het recht geeft bij uitersten wil te beschikken over de goederen bij zijn *overlijden* nagelaten. Van overlijden nu kan bij rechtspersonen nooit sprake zijn. Trouwens gedurende het bestaan der stichting mogen de bestuurders de gelden alleen voor haar doel aanwenden; zij zullen dus wel niet de bevoegdheid hebben, ze eene andere bestemming te geven voor het geval, dat zij te niet mocht gaan.

Omdat de stichting geen physiek persoon is, heeft zij ook geen bloedverwanten, en kan dus nooit ab intestato erven', althans niet volgens ons recht. Denkbaar ware wel een recht der stichting om de goederen harer bedeelden te erven, welk recht vroeger veel voorkwam. De octrooien, waarbij aan stichtingen zulk een erfrecht verleend werd, zijn echter, nadat lang over hun geldigheid gestreden was, afgeschaft in art. 54 der armenwet, dat evenwel in het midden laat, of die afschaffing ook geldt ten opzichte dergenen, die bij het in werking treden der wet reeds werden ondersteund. De opneming van dit recht in de statuten der stichting heeft natuurlijk niet ten gevolge, dat de nalatenschap der bedeelden als door een contract, bij hunne opname in het gesticht gesloten, aan de stichting vervalt, want in den vorm van een contract, is geen testament mogelijk. Ten onzent dus kunnen stichtingen alleen

ex testamento bedacht worden. Art. 931 B. W. toch zal hieraan wel niet in den weg staan. Immers de nagelaten goederen worden wel gewijd aan een onveranderlijk doel, doch zij zijn daardoor niet onvervreemdbaar geworden. De stichting zal ze mogen verkoopen, en de koopsom tot het in het testament genoemde doel besteden. En al ware het anders, terecht is in een uitspraak van arbiters ('s Hage 28 Dec. 1865 Wkbl. 2754) beslist, dat dan nog niet de geheele making, doch alleen de onvervreemdbaarverklaring voor ongeschreven zou moeten gehouden worden.

Kan echter een stichting in ieder testament bedacht worden? Er bestaat een groot verschil tusschen makingen bij uitersten wil aan eene stichting, en het oprichten eener stichting bij testament. Daarom is de vraag gerezen of de stichting ook voordeel genieten kon uit hetzelfde testament, waarin zij werd opgericht, daar immers makingen aan niet bestaande personen geen gevolg kunnen hebben. (Art. 946 B. W.) Op dezen grond is o. a. de vraag ontkennend beantwoord in de zooeven aangehaalde uitspraak van arbiters. De onmogelijkheid, dat een stichting bij eenzelfde testament zou ontstaan en bevoordeeld worden, zou vrij wel gelijkstaan met de onmogelijkheid om een stichting bij testament op te richten, daar niemand er wat aan heeft een stichting zonder vermogen in het leven te roepen. Daarom is de vraag van zeer veel praktisch belang, vooral ook omdat verreweg de meeste stichters op deze wijze te werk gaan. Men behoeft slechts om zich heen te zien, en overal ontdekt men weeshuizen, gods- en gasthuizen, stichtingen tot het lezen van zielmissen, studiebeurzen, enz., welke hun

ontstaan te danken hebben aan de mildheid van een erflater, die beval dat zekere som uit zijn vermogen zou bestemd zijn voor een tevens door hem opgerichte stichting. Echter hebben ook vele erflaters de klip trachten om te zeilen door het kapitaal, dat voor de stichting bestemd was, na te laten aan bestaande personen, die dan tevens de eerste regenten van de stichting zijn zouden. Men zie b. v. het door den Hr. WATTEL [1]) medegedeelde testament van JAN MICHIELSZ te Leiden, die zijn executeurs tot erfgenamen instelt van een kapitaal, bestemd voor eene stichting, waarvan zij regenten zouden zijn.

De vraag of een stichting voordeel kan genieten uit hetzelfde testament, waarin het werd opgericht, bestaat natuurlijk niet voor hen, die meenen, dat een stichting is een vermogen, bestemd tot een bepaald doel, zoodat de oprichting van een stichting niets anders is dan de afzondering van zulk een vermogen. Oprichting en making zijn voor hen hetzelfde, waaruit volgt, dat een stichting bij testament opgericht, niet alleen in ditzelfde testament kan bevoordeeld worden, maar dat oprichting zonder die bevoordeeling ook ondenkbaar is. Voor den Hr. WATTEL [2]) is het dan ook alleen de vraag, of de woorden van het testament toelaten, er zoo iets in te lezen, wat niet het geval is, wanneer daarin eerst de stichting wordt opgericht, en daarna een kapitaal er aan vermaakt.

Daar wij echter in het vermogen niet den drager van de rechtspersoonlijkheid der stichting zien, en derhalve ook in de oprichting der stichting niet de afzondering van een vermogen, moeten wij oprichting

[1]) t. a. p. blz. 50.
[2]) t. a. p. blz. 78 en vlg.

en making streng uit elkander houden, en dus voor de bevestigende beantwoording der vraag, of gelijktijdige stichting en erfstelling mogelijk is, tot hoedanige beantwoording ook wij willen geraken, andere gronden zoeken. Wij kunnen hierbij met vrucht raadplegen de bekende vonnissen in 3 instanties gewezen in zake het testament van den Heer Heutz, die daarin tot universeel erfgenaam benoemde de weldadige stichting ten behoeve der gebrekkige armen in de gemeente Venlo, die hij bij zijne beschikking tevens in het leven riep. [1])

Het vonnis van de Rechtbank te Roermond verklaarde dit testament geldig, en putte een argument daarvoor uit art. 946 al. 2, B. W. hetwelk bepaalt, dat het voorschrift, dat de erfgenaam moet bestaan op het oogenblik van den dood des erflaters (946 al. 1), niet toepasselijk zijn zal op personen, geroepen om uit stichtingen genot te trekken. De Rechtbank redeneerde nu aldus: dit kan niet beteekenen, dat de bedeelden van de stichting niet behoeven te leven bij den dood van den stichter, want dit spreekt van zelf; de bedoeling kan dus geen andere zijn, dan den erflater de bevoegdheid te geven om bij uitersten wil een stichting daar te stellen, en deze tot erfgenaam of legataris te maken. Hoe de Rechtbank evenwel kon trachten dit af te leiden uit de bij de behandeling van dit artikel gewisselde stukken en uit de woorden van den Heer Crombrugghe is ons een raadsel. [2])

---

[1]) Zie de drie vonnissen in Rechtsg. Bijbl. 1883, A, blz. 141 vlgg., alsmede in de Wkbln. 4554, 4745 en 4800. Zie ook Wkbl. 4758 en Mr. Van Tricht, t. a. p. blz. 177 en vlgg. Zie ook het vonnis der Rechtbank te Maastricht van 21 Oct. 1886 (Wkbl. voor Notaris-ambt en Registratie n°. 954).

[2]) De bedoelde woorden uit het antwoord der Regeering op de vragen der afdeelingen van de 2de Kamer gaven n.l. te kennen: „dat

O. i. bewijzen zij juist, dat de wetgever wel degelijk datgene bedoelde, wat de Rechtbank te recht meende, dat van zelf sprak. [1]) Dit argument laat ons dus in den steek. Wat echter wel uit de aangehaalde woorden volgt, is dat de wetgever van meening was, al bedoelde hij niet in art. 946b die bevoegdheid toe te kennen, dat de bevoegdheid van stichtingen, om genot te trekken uit het testament, waarin zij opgericht werden, buitendien bestond. Want anders had hij niet gesproken van een stichting, daargesteld door een *erflater*, d. i. iemand, die tevens iets aan die stichting vermaakt.

Het arrest van het Hof te 's-Hertogenbosch in appel omtrent dezelfde zaak gewezen, en reeds eenige malen door ons aangehaald, besliste ook de vraag, of gelijktijdige stichting en erfstelling mogelijk was, in bevestigenden zin. Doch het voerde hiervoor een veel deugdelijker grond aan dan het vonnis a quo. Het overwoog n.l.: „dat aan de geldigheid van gelijktijdige stichting en erfstelling niet in den weg staat de bepaling van art. 946 al. 1, dat men om te kunnen genieten moet bestaan op het oogenblik van het overlijden van den testateur; dat het doel van die bepaling is, dat de erflater een bepaald hem bekend

---

men overigens deze bepaling noodzakelijk had geacht, omdat zij werkelijk eene uitzondering van het eerste lid bevat, vermits indien iemand b. v. eene stichting daarstelt tot het onderhoud van weezen of oude lieden, *de begunstigde personen* niet behoeven in leven te zijn, op het oogenblik, dat de erflater sterft, om genot van de making te hebben". De heer Crombrugghe constateerde: „que par une addition on a levé le doute, qui s'était manifesté sur la capacité de recueillir par testament *de ceux qui sont appelés à jouir de fondations*, et qui n'existaient pas au moment de la mort du testateur, qui a fait la fondation".

[1]) In dezen zin is ook art. 946 al. 2 opgevat in meergemelde uitspraak van arbiters (Wkbl. 2754).

persoon zal roepen, en dat er onmiddellijke opvolging en aansluiting van recht zal plaats hebben in den benoemde; dat plaats grijpe, wat art. 1002 B. W. wil dat geschiede; dat die onmiddellijke aansluiting zonder eenigen denkbaren tusschentijd plaats heeft, wanneer hetzelfde oogenblik van sterven ook is het oogenblik van leven van den geroepene; wanneer de erfstelling is, wat art. 1001 haar beschrijft, het geven van hetgeen de testatuur bij — niet slechts na — zijn overlijden zal nalaten."

Het is hier weer hetzelfde geval als met stichtingen, opgericht bij eene akte onder levenden. Wij zagen n.l. boven (blz. 38) reeds, dat indien niet art. 1720 B. W., aanneming als een constitutief vereischte van schenkingen stelde, gelijktijdige stichting en schenking mogelijk zouden zijn, zoodat althans nu mogelijk is, gelijktijdige stichting en schenkingsaanbod, terwijl art. 1716 B. W. hieraan niet in den weg staat. [1]) Evenmin staat art. 946 in den weg aan gelijktijdige stichting en erfstelling. Want het schrijft niet voor, dat de ingestelde erfgenaam *vóór* het overlijden van den erflater moet bestaan, doch alleen, dat hij — behoudens de bepaling van art. 3 — niet eerst *na* dat tijdstip mag geboren worden, in welk geval trouwens strijd zou ontstaan met art. 1002. Bij gelijktijdige stichting en erfstelling evenwel kan art. 1002 zonder bezwaar toegepast worden. Men werpe ons niet tegen, dat er bij gelijktijdige stichting en erfstelling toch geen onmiddellijke erfopvolging plaats heeft, omdat de stichting eerst volledig bestaat, wanneer het bestuur zijn functies aanvaard heeft. Want de geboorte der stichting moge eerst volledig

[1]) De rechtbank te Zwolle was in haar vonnis van 26 Maart 1873 (Wkbl. 3622) van andere meening.

zijn bij die aanvaarding, zij ving toch reeds aan, toen op het oogenblik van den dood des erflaters, zijn testament begon te werken. Evenmin als men, wanneer art. 3 B. W. niet bestond, o.i. een kind, welks moeder gedurende de geboorte overleden was, zou mogen uitsluiten van de erfopvolging harer goederen, mag dit hier met de stichting geschieden. Het ware kleingeestig, dit korte tusschentijdperk in aanmerking te nemen.

Of zal men met den Heer VAN DEN BIESEN [1]) aanvoeren, dat de stichting eerst na den dood van den erflater ontstaat, omdat art. 922 een testament noemt „een akte houdende eene verklaring van hetgeen iemand wil, dat *na* zijnen dood zal geschieden?" Het argument is spitsvondig, en, wat meer is, onjuist. Want ware dit werkelijk de bedoeling van art. 922, dan zou het in strijd zijn met art. 1002, dat juist bepaalt, dat de erfgenamen de goederen van den erflater niet krijgen *na*, maar *bij* zijn overlijden. Wij mogen dus wel aannemen, dat ook andere beschikkingen van den erflater, in casu dat ook de oprichting van een stichting niet *na*, maar *bij* zijn overlijden begint te werken. Hierdoor wordt trouwens zelfs niet te kort gedaan aan de letter van art. 922, want als eene stichting, bij testament opgericht, haren aanvang neemt bij het overlijden van den erflater, dan geschiedt niettemin wat de erflater wilde ook *na* zijn dood, want dan bestaat de stichting.

Het arrest van den Hoogen Raad eindelijk kwam op dezelfde gronden als dat van het Hof tot de conclusie, dat gelijktijdige stichting en erfstelling door art. 946 niet uitgesloten werden, en verwierp de cassatie.

[1]) t. a. p. blz. 513.

Gelijktijdige stichting en erfstelling zijn dus, naar onze meening, mogelijk. [1]) Maar dan moeten ook stichting en erfstelling beide in de woorden van het testament liggen. Het is derhalve niet voldoende, dat daarin een nog niet bestaande rechtspersoon tot erfgenaam ingesteld wordt, zonder dat daarbij vermeld wordt, dat het de wil van den erflater is, dezen tevens op te richten. Het laatste mag niet uit het eerste afgeleid worden. Art. 933 B. W. is dan n.l. niet toepasselijk, want de woorden zijn niet voor tweeërlei uitlegging vatbaar. Wij kunnen ons om die reden niet vereenigen met het vonnis der Rechtbank te Maastricht van 21 October 1886 (Wkbl. voor Notaris-ambt en Registratie 1888, blz. 157), dat geldig verklaarde het legaat, gedaan aan eene niet bestaande en niet tevens opgerichte kapelanie, met het doel om de opbrengst der gelegateerde goederen te besteden tot het doen lezen van zielmissen.

---

§ 9.

TENIETGAAN VAN STICHTINGEN.

Stichtingen gaan als rechtspersonen op drieërlei wijze te niet: door ontneming der rechtspersoonlijk-

[1]) In het nieuwe Duitsche ontwerp lezen wij de bepaling: „Eine Stiftung kann auch durch eine Verfügung von Todeswegen, in welcher der Erblasser den auf Errichtung der Stiftung gerichteten Willen erklärt, errichtet werden" (§ 59). Blijkens de Motive zu dem Entwurfe (I, blz. 120), die weliswaar door de ontwerpers niet erkend zijn, maar toch door de secretarissen der commissie samengesteld, groote beteekenis hebben, is de bedoeling, dat bij diezelfde beschikking een kapitaal aan de stichting zou toegekend worden. Die Motive gaan trouwens uit van de leer, dat de stichting is een vermogen met een bepaald doel.

heid van staatswege, of wanneer de bepalingen van den stichtingsbrief dat meebrengen, of wanneer een der noodzakelijke voorwaarden van haar bestaan komt te ontbreken. Alleen in het eerste der genoemde gevallen blijft de stichting als rechtsvatbaar wezen bestaan, in de beide andere verdwijnt zij geheel.

Wij zullen nu deze verschillende wijzen van tenietgaan nader beschouwen. Omtrent de eerste valt niet veel te zeggen. Indien, zooals wij zagen, de medewerking van den Staat onmisbaar is voor het verleenen der rechtsbevoegdheid, dan staat het natuurlijk ook aan hem die weder te ontnemen. Weliswaar werkt de Staat niet bij het ontstaan van elke stichting in 't bijzonder mee, doch verleende hij de rechtspersoonlijkheid in het algemeen aan alle stichtingen; maar dit neemt niet weg, dat een bijzondere wet, die aan de algemeene derogeert, die rechtspersoonlijkheid weer kan ontnemen. Natuurlijk moet het geschieden door een wet; een Kon. Besl. is niet in staat aan een wet te derogeeren. — Na het verlies der rechtspersoonlijkheid zal de stichting ook wel niet lang meer als rechtsvatbaar wezen blijven bestaan, daar nu ook het vermogen verloren gaat, en dus na het uitsterven van het bestuur wel geen nieuw benoemd zal worden, waardoor ook de rechtsvatbaarheid verdwijnt.

De bepalingen van den stichtingsbrief brengen mede, dat de stichting zal te niet gaan, wanneer daarin aan haar bestaan een eindtermijn of ontbindende voorwaarde verbonden is, en deze verschijnt of vervuld wordt. De macht, die in staat was de stichting te scheppen, kan aan haar natuurlijk ook de kiem der ontbinding meegeven. Zoo kan b. v. iemand bij testament eene stichting

oprichten, waarvan het vermogen bestemd is tot het doen lezen van zielmissen gedurende een bepaalden tijd. Wanneer die tijd dan voorbij is, moet de stichting te niet gaan. Men zou evenwel ook kunnen beweren, dat de reden van tenietgaan dan gelegen is in het vervallen van het doel.

Van meer belang is dus het tenietgaan der stichting door het gemis van een der noodzakelijke vereischten van haar bestaan. Deze vereischten zijn n. l. doel en bestuur. (Zie boven blz. 58, blz. 68 vlgg.) Wanneer dus het doel, dat in den stichtingsbrief genoemd was, komt te vervallen of onbereikbaar wordt, zal van dat oogenblik af de stichting ophouden te bestaan. Zoo zal b. v. een beurs tot ondersteuning van behoeftige studenten aan een bepaalde universiteit met die universiteit te niet gaan. Het kan echter gebeuren, dat de stichter zoo iets voorzien heeft, en de bestemming der gelden voor dit geval geregeld heeft. Alsdan vervalt natuurlijk de stichting niet; men beschouwe de zaak eenvoudig zoo, dat haar doel van den beginne af aan ruimer was dan die eerste bestemming, aan de gelden der stichting gegeven. Dat ruimere doel is derhalve niet vervallen, maar alleen ingekrompen tot de tweede in den stichtingsbrief genoemde bestemming. Het kan ook voorkomen, dat de stichter, wel begrijpende, dat hij niet kan voorzien wat misschien over eeuwen een behoefte zijn zal, voor het geval, dat de eerste bestemming der gelden vervalt, het kiezen van een nieuw doel heeft overgelaten aan het bestuur of aan een andere macht. Alsdan is het doel zijner stichting zoo ruim, dat zij nooit door het vervallen daarvan kan te niet gaan. Doch dan moet er ook uitdrukkelijk in den stichtingsbrief staan, dat het

bestuur of eenige andere macht, bevoegd is, bij het vervallen der eerste bestemming daarin wijziging te brengen. Wanneer er echter b. v. staat, dat in dat geval de goederen zullen moeten overgedragen worden aan het gemeente-bestuur met den last, deze te besteden tot kapitaal voor eene nieuwe stichting, dan is de oude wel degelijk vervallen en heeft de nieuwe met haar niets te maken.

Dat het bestuur, wanneer de stichtingsbrief het hiertoe de bevoegdheid niet verleent, niet eigenmachtig het doel der stichting zal mogen veranderen, zal wel geen betoog behoeven. Maar bestaat er nu misschien niet een andere macht, die hiertoe wel bevoegd is? Kan de Staat, de wetgever het niet doen? Mr. VAN LANSCHOT [1]) meent van ja, omdat ook stichtingen aan de wetten van den Staat zijn onderworpen, even goed als natuurlijke personen. En zeker moeten wij toegeven, dat de wil van den wetgever oppermachtig is, doch alleen, waar het geldt algemeen bindende voorschriften te geven, en dan nog alleen, wanneer hij niet in botsing komt met dien van den grondwetgever. De wetgever heeft dus wel het recht, te bepalen, dat een of andere macht in den Staat het doel der stichtingen zal mogen veranderen, doch niet om alleen uit kracht zijner soevereiniteit zelf in een of ander speciaal geval dit te doen. Evenmin als een bijzondere wet in een andere wilsverklaring, b.v. in een legaat, of in een overeenkomst verandering brengen mag, mag zij verandering brengen in de wilsverklaring, die een stichting in het leven riep, en haar doel bepaalde.

---

[1]) t. a. p. blz. 34.

Trouwens als dit mogelijk ware, zou alles op losse schroeven staan. [1])

Men werpe ons niet tegen, dat de wetgever, zooals wij daareven zagen, wel bevoegd is om de rechtspersoonlijkheid te ontnemen, waardoor de goederen aan den Staat vervallen, en dus waar hij dit meerdere kan, ook tot het mindere in staat moet zijn, en de bestemming der goederen moet kunnen wijzigen. Want van meerder of minder is hier geen sprake; de twee gevallen kunnen niet met elkaar vergeleken worden. Immers niet alle goederen vervallen bij het intrekken der rechtspersoonlijkheid aan den Staat, allereerst zijn hiervan uitgezonderd de roerende. En aan den Staat komen ook alleen die onroerende goederen, die de stichting op dat oogenblik bezit. Wijziging van het doel der stichting echter brengt niet alleen verandering in de bestemming zoowel van alle tegenwoordige roerende als onroerende goederen, maar ook in die van alle goederen, die de stichting later nog mocht verkrijgen. Al is dus in zeker opzicht het recht tot ontneming der rechtspersoonlijkheid eene bevoegdheid, die verder reikt, dan die om wijziging in het doel te brengen, in ander opzicht reikt zij ook weer minder ver. [2])

Wij zijn hiermede afgedwaald van ons eigenlijk onderwerp, het tenietgaan van stichtingen. Als

---

[1]) Met het intrekken der rechtsbevoegdheid is het een ander geval. Tegen dit recht van den wetgever geldt bovenstaande redeneering niet. Want de rechtsbevoegdheid wordt door den wetgever zelven verleend, het doel van de stichting wordt door den stichter er in gelegd.

[2]) Het moet erkend worden, dat de Staat zich steeds het recht toegekend heeft, het doel van stichtingen te wijzigen. Vergelijk b. v. art. 107 der wet op het Hooger Onderwijs (28 April 1876, Stbl. 72, n°. 102), dat bepaalt, dat de Koning in zeker geval wijziging zal kunnen brengen in de bestemming der gelden van zekere beurzen.

tweede noodzakelijk vereischte voor het bestaan van stichtingen, noemden wij het bestuur. Hoe door het gemis hiervan dus de stichting te niet gaat, doch tevens hoe zij dan soms nog kan herleven, hebben wij boven (blz. 68 en 71) reeds gezien. Ook zagen wij, dat het verlies van vermogen niet het te niet gaan der stichting ten gevolge heeft.

Wij hebben nu nog na te gaan, aan wien de goederen der vervallen stichting komen. Of liever, wij hebben volledigheidshalve hier te herhalen, wat wij boven (blz. 70) reeds opmerkten, dat de onroerende goederen volgens art. 576 B. W. aan den Staat vervallen, terwijl de roerende vatbaar worden voor occupatie. Dat alles natuurlijk tenzij de stichter bepaald heeft, wat er bij het te niet gaan van de stichting van de goederen zou worden, hij zijne beschikking ten voordeele van de opgerichte stichting a. h. w. gemaakt heeft in den vorm van een fideicommissum de residuo.

Voor sommige gevallen van te niet gaan van stichtingen heeft de wetgever bepaald, dat de onroerende goederen niet aan den Staat zouden vervallen, noch de roerende aan den primus occupans, doch heeft hij wat in dit geval met die goederen geschieden zou, aan eene bijzondere regeling onderworpen. Wij hebben hier het oog op art. 9 der armenwet, dat bepaalt, dat wanneer eene instelling van weldadigheid te niet gaat door het vervallen van haar doel, het gebruik harer bezittingen en inkomsten tot eene andere, aan de laatst bekende zoo nabij mogelijk komende bestemming zal geregeld worden, en wel naar gelang van den aard der instelling door den gemeenteraad, door de bevoegde kerkelijke besturen, door de oprichters of hun erfgenamen of de bestuurders der instelling,

of door den gemeenteraad en het bevoegd kerkelijk of bijzonder bestuur in gemeenschappelijk overleg. Het artikel laat echter in het midden, of de aangewezen bevoegde machten van dit recht gebruik zullen maken om zich de goederen toe te eigenen, en ze dan tot een bestemming, in het artikel bedoeld, te bezigen, of wel om ze toe te kennen aan een nieuwe, onafhankelijke door hen op te richten stichting.

Wat eindelijk betreft de verplichtingen van de te niet gegane stichting, daar wij ze niet kunnen beschouwen als behoorende tot eene onbeheerde nalatenschap, kunnen wij niet anders dan tot de conclusie komen, dat ze bij gebreke van een debiteur vervallen zijn.

II.

De stichtingen in het Ontwerp tot herziening van het B. W.

Nadat ons B. W. ruim 40 jaren gegolden had, in welken tijd natuurlijk op menig punt de rechtsovertuiging zich meer ontwikkeld had, en op menig ander punt de maatschappelijke toestanden veranderd waren, werd bij Kon. Besluit van 28 Februari 1880 eene Staatscommissie ingesteld, om de herziening van dat B. W. voor te bereiden, en tot dat einde voorstellen te doen in den vorm van wetten met daarbij behoorende memoriën van toelichting. De commissie gaf aan die opdracht gevolg en bood den 30sten Nov. 1886 den Koning een ontwerp van het eerste boek met eene memorie van toelichting aan.

Volgens hare eigen verklaring heeft de commissie, al was de herziening onmogelijk tot stand te brengen door sommige artikelen te veranderen en nieuwe tusschen te voegen, en al was dus een geheel nieuwe redactie noodig, toch geen oogenblik gedacht aan eene doorgaande vernieuwing van den inhoud van het wetboek. Ook heeft zij het niet noodig geacht af te wijken van de gewone indeeling van de rechts-

stof, uit de Instituten overgenomen, en zich aan te sluiten bij de nieuwe z.g.n. systematische volgorde, het eerst door HUGO voorgestaan. Wel echter moesten aan dit nieuwe systeem enkele concessies gedaan worden, en hiertoe behoort de behandeling van de rechtspersonen in het eerste boek. Van dit onderwerp was door de commissie reeds eene regeling ontworpen in het op 21 Nov. 1882 aan den Koning aangeboden ontwerp eener wet, „ter vervanging van den eersten titel van het eerste Boek, en den tienden titel van het derde Boek van het B. W." Dit ontwerp is toen evenwel geen wet geworden, reden waarom de daartoe behoorende titels weder zijn opgenomen in het ontwerp tot herziening van het geheele eerste Boek. Dit geheele ontwerp eindelijk is in 1886 in druk verschenen en uitgegeven, zoodat de juristen gelegenheid gehad hebben, er hunne meening over te kennen te geven.

De beoordeeling is dan ook niet uitgebleven. Van de hand van Prof. LAND verscheen over het ontwerp een reeks artikelen in Themis (Jaarg. 1887 en 1888), terwijl in hetzelfde tijdschrift de zaak ook besproken werd door den Heer Mr. JAC. W. VAN DEN BIESEN (Jaarg. 1889 en 1890). Mr. L. U. DE SITTER eindelijk besprak meer in 't bijzonder de aan de rechtspersonen gewijde titels in het Rechtsgel. Mag. dl. VI (1887). Deze titels zijn de beide laatste van het ontwerp, n.l. tit. XX „van Vereenigingen" en tit. XXI „van Stichtingen." Verder staat nog met dit onderwerp in verband de eerste titel, welke van het genot van burgerlijke rechten spreekt, en in art. 3 daartoe ook rechtspersonen bevoegd verklaart.

In de eerste plaats dient dus bij de behandeling der regeling van de stichtingen in het nieuwe ontwerp over dit art. 3 gesproken te worden. [1]) In dit artikel wordt de inhoud der rechtspersoonlijkheid aangegeven; het is te beschouwen als de grondslag van al wat volgen zal. Wanneer de wet op dit punt zweeg, zou zeker een juist begrip van de later omtrent rechtspersonen te geven bepalingen zeer moeilijk zijn. Is het ontwerp echter volledig in zijne omschrijving van den inhoud der rechtspersoonlijkheid? Wij lezen alleen, dat rechtspersonen bevoegd zijn tot het genot van burgerlijke rechten, doch van verplichtingen geen woord. Het spreekt echter van zelf, dat deze met de rechten hand aan hand gaan. Dat dit ook de bedoeling der ontwerpers was, blijkt ten duidelijkste uit de M. v. T. op dit art., waar verklaard wordt, dat art. 1698 B. W. na art. 3 van het ontwerp als overbodig zou kunnen wegvallen.

Wie nu die rechtspersonen zijn, waarvan art. 3 spreekt, wordt niet gezegd. Dat daaronder in de eerste plaats vereenigingen en stichtingen vallen, leeren ons de artt. 536 en 556, waar wij lezen wat voor deze noodig is, om als rechtspersonen te kunnen optreden. Welke lichamen nog meer tot de rechtspersonen behooren, wordt wegens de moeilijkheid van eene volledige opsomming, die zich tevens zou houden op praktisch terrein, aan den uitlegger overgelaten, [2]) en behoeft ons, die alleen over stichtingen willen spreken, ook niet bezig te houden.

---

[1]) Zie den tekst van de te bespreken artikelen van het ontwerp in bijlage A.

[2]) Mr. v. T., blz. 3.

Slaan wij nu den titel op, die over stichtingen handelt, dan worden wij in de eerste plaats getroffen door de omstandigheid, dat van dit begrip geen definitie gegeven wordt. Hoever dit begrip zich dus uitstrekt, wordt in het midden gelaten, en de strijd, die hierover op praktisch terrein bestaat, zal dus blijven voortduren, ook wanneer het nieuwe ontwerp wet zal geworden zijn. Wij kunnen dit bejammeren; toch mogen wij het niet afkeuren, dat de ontwerpers in gebreke zijn gebleven eene definitie te geven. Want de definities, die mogelijk waren, zouden toch alleen eene theoretische, geene praktische waarde hebben. En evenmin mochten wij van de ontwerpers eene opsomming verwachten van wat onder het begrip stichting viel. Want hoe die ook uitgevallen ware, de kerkelijke belangen, die bij de oplossing dezer vraag, zooals wij zagen, in het spel zijn, zouden zeker een fellen politieken strijd ten gevolge gehad hebben. Het komt ons voor, dat de ontwerpers wijs gehandeld hebben, door de beantwoording dezer vraag aan den uitlegger der wet, aan den rechter, over te laten, liever dan 's Lands vergaderzaal bij de behandeling van een overigens zuiver juridisch onderwerp, als de vaststelling van een burgerlijk wetboek, te maken tot het tooneel van een politiek debat, waarvan de uitslag toch zeker eene groote partij zou verbitterd hebben.

Art. 556, waarmede titel XXI van het ontwerp aanvangt, verklaart, dat stichtingen als rechtspersonen optreden, wanneer zij zijn tot stand gekomen òf bij openbaren uitersten wil, òf bij notarieele akte onder de levenden, en zij als zoodanig zijn erkend door het openbaar gezag. Dit artikel beslist al dadelijk vele principiëele kwesties, die onder de tegenwoordige

wetten omtrent stichtingen gerezen zijn. In de eerste plaats blijkt daaruit, dat het ontwerp von Iherings leer, dat de rechten, die aan stichtingen toekomen, alleen eene passieve zijde hebben, niet wil huldigen. Integendeel, het neemt aan, dat de stichtingen rechtspersonen zijn, dus subjecten van rechten.

In de tweede plaats verklaart het artikel zich tegen de fictieleer. Wel stelt het een bijzondere erkenning als vereischte voor de rechtspersoonlijkheid, doch het constateert tevens, dat stichtingen kunnen tot stand komen (zonder rechtsbevoegdheid) vóór die erkenning. Ieder zal dus, dit wordt hier implicite uitgesproken, de bevoegdheid hebben door zijne wilsverklaring, mits zij in behoorlijken vorm geschiede, een rechtsvatbaar wezen in het leven te roepen. Alleen zal dat wezen niet meer, zooals onder onze tegenwoordige wetgeving, dan dadelijk rechtsbevoegd zijn, doch die rechtsbevoegdheid eerst erlangen na erkenning door het openbaar gezag. De opgerichte stichting zal zelfs blijkens art. 560 recht hebben op die erkenning, die, zooals de M. v. T. verklaart, alleen strekt tot verzekering van de belangen van derden, die weten moeten, of zij met een rechtsbevoegd wezen te doen hebben of niet, en van den Staat, die uit het burgerlijk verkeer rechtspersonen te weren heeft, wier werking in strijd zou zijn met het algemeen belang. [1])

Of nu echter de aangevoerde gronden voor het vereischen van eene uitdrukkelijke erkenning door het openbaar gezag afdoende zijn, is een vraag die wij ontkennend zouden willen beantwoorden. Wat de belangen van derden betreft, is reeds in de Juris-

[1]) M. v. T., blz. 289, 297.

ten-vergadering van 1873 door Mr. A. A. DE PINTO [1]) opgemerkt, dat deze voldoende verzekerd zouden zijn door eene kennisgeving van de oprichting van een rechtspersoon aan het staatsgezag en publicatie daarvan. Een soort van burgerlijken stand voor rechtspersonen zou moeten opgericht worden, zooals art. IX van het Kon. Besluit van 26 Dec. 1818 (Stbl. n°. 48) reeds voor studiebeurzen voorschrijft. (Zie boven blz. 30.) Het aan te leggen register zou voor het publiek steeds ter inzage moeten liggen, en iedere inschrijving door advertentie bekend gemaakt moeten worden, anders zou het voorschrift waardeloos zijn. Er zou dus meer geëischt moeten worden, dan art. 7 van de armenwet voor instellingen van weldadigheid doet, waar immers alleen mededeeling aan het gemeentebestuur en geen publicatie verlangd wordt. Daarentegen is de eisch van erkenning door het openbaar gezag hooger, dan noodig is voor de verzekering van de belangen van derden.

Wat aangaat het belang, dat de Staat er bij heeft, met de openbare orde strijdige lichamen te weren, (vergelijk art. 560), het komt ons met Mr. VAN TRICHT [2]) voor, dat dit belang niet dan een zeer zwakken waarborg zou vinden in het vereischen van erkenning. Want daargelaten, dat een stichting zeer goed feitelijk bestaan en zijn schadelijken invloed uitoefenen, ja zelfs, zoolang de rechter niet in de zaak gemoeid wordt, in het rechtsverkeer met derden optreden kan, zonder rechtsbevoegd te zijn, zal het toch aan het bestuur niet moeilijk vallen, het met de openbare orde strijdig doel der stichting

[1]) Hand. der Ned. Jur. Vereen., blz. 72.
[2]) t. a. p. blz. 260.

te verbergen onder een schoonen dekmantel, en een klinkenden naam, en zoo de wet te ontduiken. Evenmin belet de in art. 36 Kh. voor de oprichting van naamlooze vennootschappen vereischte Koninklijke bewilliging, en die volgens art. 50 niet verleend mag worden, tenzij blijke, dat minstens $^1/_5$ van het kapitaal geplaatst is, dat er naamlooze vennootschappen ontstaan, wier kapitaal alleen op het papier bestaat. Daarenboven geeft de erkenning van een lichaam, ook wanneer het, zonder dat die macht, in den Staat, die haar verleende, het kon vermoeden, een met de openbare orde strijdig doel nastreeft, aan dat lichaam een brevet, dat eenvoudige lieden imponeert, en dus niet dan schadelijk werken kan.

Wil men op afdoende wijze met het openbaar belang strijdige stichtingen uit het verkeer weren, dit doel wordt veel beter dan door het vorderen van bijzondere erkenning, bereikt door aan den rechter de bevoegdheid te geven, wanneer aan het Openbaar Ministerie van dien strijd met het openbaar belang gebleken is, zulk eene stichting vervallen te verklaren van hare rechtspersoonlijkheid. Eene bepaling, die zeker goedkeuring zou verdienen.

Er is meer. Wanneer zal de erkenning in strijd zijn met het algemeen belang en dus geweigerd moeten worden? Zeer zeker dan, wanneer reeds te veel goederen in de doode hand zijn, of wanneer het doel der stichting afbreuk doet aan de openbare orde of de goede zeden. Maar wanneer zal dat het geval zijn? De wisselende inzichten van de elkaar opvolgende ministeries — want het is blijkens art. 557 de Koning, die de erkenning zal verleenen — zullen vastheid van maatstaf wel onmogelijk maken. [1])

[1]) Mr. De Sitter, t. a. p. blz. 448.

En dan zal zonder twijfel het geval zich kunnen voordoen, dat erkenning alleen om politieke redenen geweigerd wordt, want wat aan ééne partij voordeel brengt, kan allicht door de andere in strijd geacht worden met 's Lands belang. Men onderschatte dit bezwaar niet. Weliswaar beleven wij tegenwoordig tijden, waarin van groote politieke hartstochtelijkheid betrekkelijk weinig gemerkt wordt, doch de groote sociale vraagstukken, die zullen moeten opgelost worden, konden dien toestand wel eens doen veranderen. En al is in een tijd van beroering het al of niet erkennen van eene vereeniging allicht een zaak van grooter belang dan het weren van eene stichting, ook over de wenschelijkheid van het laatste — b. v. in het geval dat een fonds werd opgericht ter ondersteuning van werkstakers — kunnen dan ieder oogenblik politieke kwesties ontstaan.

Ook Mr. De Sitter is, waar het vereenigingen betreft van meening, dat een bijzondere erkenning niet gevorderd moet worden, en wel om de redenen, door ons boven aangevoerd. Maar voor stichtingen is hij van eene tegenovergestelde meening. [1]) Bij het tot stand komen daarvan wil hij wel den Staat doen medewerken, en dat om twee redenen, andere dan die door de M. v. T. aangevoerd worden. Vooreerst omdat het rationeel is, waar de Staat toch ook gedurende haar bestaan een oppertoezicht daarover zal moeten uitoefenen, hem ook in de oprichting van stichtingen te kennen. Wij moeten verklaren, dat wij het verband tusschen deze twee zaken niet inzien. Het eenige, wat de Staat behoeft om het toezicht te kunnen uitoefenen, is, dat hij kennis

[1]) t a. p. blz. 552.

drage van het bestaan van alle stichtingen. En dit doel wordt al bereikt door eene eenvoudige inschrijving van de oprichting.

Mr. De Sitter stelt dan ook als argument voor de wenschelijkheid van staatsmedewerking bij de oprichting van stichtingen meer het gevaar van de doode hand op den voorgrond. Wij hebben boven (blz. 16 vlg.) reeds uiteengezet, waarom ons dit gevaar niet zoo groot toescheen. Maar gesteld, dat het komen van vele goederen in de doode hand wel strijdig was met het publiek belang, dan zou het toch nog niet noodig zijn, om die reden de rechtsbevoegdheid van stichtingen van eene erkenning door het openbaar gezag afhankelijk te maken. Voldoende ware dan de bepaling van art. 570 juncto 552 van het ontwerp, dat erfstellingen, makingen en schenkingen ten behoeve van eene stichting geen gevolg hebben, dan wanneer en voorzoover de Koning tot aanneming machtigt. Want onder dit artikel valt ook de making of schenking, die gedaan wordt aan een stichting, die tegelijk daarmede opgericht wordt. Dit is althans onze opinie, daar wij niet, zooals Mr. De Sitter en het met zijne medewerking gewezen en reeds op blz. 38 aangehaalde vonnis der Arnhemsche rechtbank, in de oprichting eener stichting de afzondering zien van goederen met eene blijvende, bepaalde bestemming, doch oprichting en making of schenking streng willen onderscheiden. Al is — wat betreurd mag worden — de vraag, of in het vermogen het substraat der stichting moet gezocht worden, in het nieuwe ontwerp niet ontkennend beantwoord, al schijnt de M. v. T. ook van bevestigende beantwoording uit te gaan (blz. 296), en al wordt ook in art. 558 een vermogen voor iedere

stichting geëischt, toch meenen wij op de boven (blz. 55) aangevoerde gronden, die vraag ontkennend te moeten blijven beantwoorden. Bij onze opvatting vervalt dus het gevaar van de doode hand als een argument voor de medewerking van het openbaar gezag bij de oprichting van stichtingen, daar tegen dit gevaar, indien het bestaat, reeds voldoende door art. 570 Ontw. gewaakt wordt. Op dit artikel komen wij later terug.

Mr. De Sitter geeft nog als zijn meening te kennen, dat de erkenning o.a. zou moeten geweigerd worden, wanneer de legitieme portie door de stichting verkort wordt, en dat, daar dit bij stichtingen onder de levenden moeilijkheden zou veroorzaken, het wenschelijk ware stichtingen in dit opzicht met schenkingen gelijk te stellen. Voor ons, die oprichting en making of schenking willen onderscheiden, is de zaak natuurlijk eenvoudiger. Wanneer de making of schenking, die met de oprichting eener stichting gepaard gaat, de legitieme portie verkort, zullen natuurlijk al vanzelf de gewone bepalingen omtrent de inkorting daarvan van kracht zijn

Ten slotte valt omtrent art. 556 op te merken, dat daardoor aan ieder de bevoegdheid gegeven wordt, om bij testament eene stichting op te richten. In verband met art. 558 4° dat voorschrijft, dat de statuten, wanneer daarop de erkenning aangevraagd wordt, zullen moeten bevatten eene aanwijzing van de goederen en fondsen, en met art. 563 al. 3, waar bepaald wordt, dat deze geacht worden rechtstreeks van den stichter op de stichting te zijn overgegaan, worden nu alle kwesties afgesneden omtrent de mogelijkheid van gelijktijdige stichting en erfstelling.

Mr. De Sitter [1]) betreurt het, dat de mogelijkheid van oprichting van stichtingen bij uitersten wil hier opengesteld wordt, omdat daardoor de gerechtvaardigde verwachtingen der erfgenamen gekrenkt worden, en de stichter even goed bij zijn leven de stichting had kunnen oprichten, wanneer niet de afkeurenswaardige drijfveer bij hem voorzat, om eêrst na zijn dood goed te maken, wat hij bij zijn leven te kort kwam. Onze zienswijze is echter wederom eene andere. Want het moge dan voor de neefjes en nichtjes van den erflater onaangenaam zijn, diens vermogen of een groot deel er van in andere handen dan de hunne te zien overgaan, het zal hun toch wel onverschillig wezen, of het aan een stichting of aan andere erfgenamen of legatarissen komt. Dat erfgenamen in de rechte linie ernstig in hunne verwachtingen teleurgesteld worden door de oprichting van een stichting door den erflater en eene making daaraan gedaan, zal wel niet vaak voorkomen, en in allen gevalle zijn zij gedekt door hun recht op de legitieme portie. Wat het beschikbare deel van de erfenis betreft, er is niet meer reden den erflater te beletten, dit te geven aan een door hem opgerichte stichting, dan aan een ander rechts- of natuurlijk persoon. En zouden de verwachtingen der erfgenamen niet even goed, en alleen wat eerder z.g.n. gekrenkt worden, wanneer — wat Mr. De Sitter wel zou willen toelaten — de stichter bij zijn leven de stichting oprichtte, en haar een kapitaal schonk onder voorbehoud van vruchtgebruik? Dat de stichter hiertoe uit angst voor den toorn zijner aanstaande erfgenamen niet zoo licht zou overgaan als tot eene

[1]) t. a. p. blz. 555.

stichting en making bij uitersten wil, is toch wel niet aan te nemen. [1])

Wanneer de wet verbood stichtingen bij testament op te richten en tot erfgenaam of legataris te benoemen, zou men òf een einde maken aan een oud gebruik, dat, wat ook de motieven der verschillende stichters geweest zijn, reeds vele nuttige instellingen in het leven geroepen heeft, òf hen, die eene stichting na hunnen dood in het leven hadden willen roepen, dwingen hetzelfde resultaat langs een anderen weg, dus door wetsontduiking, na te jagen. Want ook den last aan een erfstelling of legaat verbonden, om een stichting tot stand te brengen, voor niet geschreven te verklaren, zooals Mr. De Sitter wil, zou toch wel wat te ver gaan, en ook niet baten, daar er allicht een vertrouwd persoon zou te vinden zijn, van wien de erflater kon verwachten, dat hij die bepaling niet zou inroepen, om zich van den last te doen ontslaan.

De bezwaren, die verder nog door Mr. De Sitter tegen de oprichting van stichtingen bij uitersten wil worden in het midden gebracht, schijnen ons toe van weinig gewicht te zijn. Al mag de notaris, ten overstaan van wien het testament gemaakt wordt, den erflater slechts raad geven, die raad zal zeker voldoende zijn, om te voorkomen, dat het testament zoo geredigeerd wordt, dat de erkenning zou moeten geweigerd worden (art. 560) op grond, dat aan art. 558 niet voldaan is. Want geen erflater zal wel zoo stijfhoofdig zijn, dat hij, door een kundig raadsman gewezen op een leemte in zijn uiterste wilsverklaring,

---

[1]) In de bij Mr. v. Lanschot t. a. p. blz. 29, nt. 2 aangehaalde wet van Tessino wordt een maximum voorgeschreven, dat aan de doode hand kan nagelaten worden.

die ten gevolge zou hebben, dat het beoogde resultaat niet bereikt werd, daarin niet zou willen voorzien. Ook schijnt ons de kans uiterst gering, dat door conniventie tusschen de erfgenamen en den notaris, die volgens art. 559 stappen moet doen om de erkenning te verkrijgen, de aanvrage zou achterwege blijven.

Het is op deze gronden, dat wij er geen bezwaar in vinden kunnen, wanneer het nieuwe ontwerp de bevoegdheid, om bij uitersten wil stichtingen op te richten, wil bestendigen.

Terecht bepaalt art. 557, nu eenmaal erkenning door het openbaar gezag een vereischte is voor de rechtspersoonlijkheid, dat zij zal verleend worden bij Kon. Besluit. Mr. VAN LANSCHOT [1]) was indertijd van meening, dat deze taak liever aan den wetgever moest opgedragen worden. De door hem gezochte analogie met naturalisatie is echter zeker een zwak argument, vooral omdat veel meer voor de hand ligt, eene analogie te zoeken in de erkenning van vereenigingen door den Koning. Want in de praktijk wordt deze steeds aangevraagd voor 29 jaar en 11 maanden; erkenning door de wet komt dus nooit voor (art. 5 der wet van 22 April 1855 Stbl. n°. 32). Onzekerheid van den rechtstoestand zal natuurlijk evengoed voorkomen worden, wanneer de erkenning bij Kon. Besluit, dan wanneer zij bij de wet geschiedt, en dat de Koning misbruik zou maken van zijne bevoegdheid tot erkenning, die in art. 560 van het ontwerp zeer ruim gemaakt is, is niet eerder te verwachten, dan dat de wetgever dat doen

[1]) t. a. p. blz. 30.

zou, wanneer die bevoegdheid bij hem berustte. Evenmin is er gevaar, dat de Koning minder nauwkeurig ieder geval zou onderzoeken dan de wetgever, bij wien de nauwkeurigheid door de openbaarheid der beraadslagingen en de middelen van onderzoek, die hem ten dienste staan, beter gewaarborgd zou zijn. Bovendien is door Mr. DE PINTO in zijne beoordeeling van Mr. VAN LANSCHOTS dissertatie [1]) terecht opgemerkt, dat de erkenning meer eigenaardig tot de taak van het uitvoerend gezag behoort, terwijl de wetgever alleen algemeene regels stellen moet, en het veel te omslachtig en tijdroovend zou zijn, hem op te dragen elk bijzonder geval te onderzoeken. Wij zouden echter niet met hem mede willen gaan, wanneer hij de erkenning wil overlaten aan de provinciale of gemeentelijke besturen. Weliswaar zou dit voor liefdadige instellingen ter bevrediging van oogenblikkelijke, dringende behoeften (zooals wij b. v. in den afgeloopen winter alom fondsen zagen bijeenbrengen voor het houden van uitdeelingen aan de armen) de zaak zeer vereenvoudigen, doch het gaat toch niet aan, die plaatselijke besturen te laten beslissen over de vraag, of iets al dan niet in strijd is met het algemeen belang.

De erkenning — zegt art. 557 — wordt verleend op de statuten. Wat hebben wij hieronder te verstaan? Gewoonlijk begrijpt men onder die benaming al die meer belangrijke bepalingen, die het wezen der stichting en haren werkkring regelen, niet de huishoudelijke reglementen op het inwendig beheer, de vergadering der regenten etc. Zij zullen dus gewoonlijk, behalve het in art. 558 van het ontwerp genoemde,

---

[1]) t. a. p. blz. 293.

bevatten eene regeling van de samenstelling en bevoegdheid van het bestuur (verg. artt. 565/66) van de wijze, waarop de uit de stichting genot trekkenden zullen gekozen worden, van de belegging der gelden etc. Maar nu behoeft dit alles niet door den stichter geregeld te zijn. Het is zeer wel mogelijk, dat hij zich bepaald heeft tot eenige algemeene aanwijzingen omtrent zijne bedoeling, het aan de eerste bestuurders overlatende dit nader uit te werken. Bij het overlijden van een stichter, die zoo handelde, zijn er dus nog geen eigenlijke statuten. En daar het benoemde bestuur de nog niet rechtsbevoegde stichting ook nog niet kan vertegenwoordigen, zal het vóór de aanvrage der erkenning die statuten ook niet kunnen samenstellen. Daarom kunnen wij onder „statuten" in het ontwerp [1]) niets anders verstaan dan het geheel der bepalingen door den stichter gegeven, den stichtingsbrief. Wij worden in deze opvatting gesterkt door art. 559, dat voorschrijft, dat de notaris, bij wien de uiterste wil van den stichter berust, bij het aanvragen der erkenning een afschrift moet indienen van alle de stichting betreffende bepalingen, welk afschrift kennelijk ten doel heeft den Koning de statuten te doen kennen.

Latere wijziging der bepalingen van den stichtingsbrief is, tenzij deze zelf de mogelijkheid daarvan openstelde, onmogelijk om dezelfde redenen, waarom wij boven (blz. 97) reeds zagen, dat een noodzakelijk onderdeel er van, de aanwijzing van het doel der stichting, niet veranderd kon worden. Wel is echter mogelijk eene aanvulling daarvan, en deze zal steeds moeten plaats hebben, wanneer de stich-

[1]) Ook dus in de artt. 563, 567 en 572.

ter alleen de bepalingen gaf, die art. 558 onmisbaar verklaart voor het verkrijgen der erkenning. Zal nu voor die aanvulling en voor latere veranderingen in het aangevulde wederom de Koninklijke goedkeuring noodig zijn? Wij gelooven het niet. De erkenning door het openbaar gezag toch heeft volgens de M. v. T. alleen de bedoeling te zorgen voor de belangen van derden, die moeten weten, of de stichting rechtspersoon is, en te waken, dat geen stichtingen opgericht worden met een doel, dat in strijd is met het algemeen belang. Deze bedoeling wordt, zoo zij wat het laatste punt betreft althans te bereiken is, bereikt door de eenmaal op den stichtingsbrief verleende erkenning; goedkeuring van een latere aanvulling der bepalingen van den stichtingsbrief is dus onnoodig. Dat dit ook de bedoeling van het ontwerp is, blijkt o. i. daaruit, dat in art. 563 wel wordt bepaald, hoe de erkenning moet gepubliceerd worden, maar niet hoe eene latere eventueele aanvulling of wijziging der bepalingen van den stichtingsbrief en daarop gevolgde goedkeuring zou moeten gepubliceerd worden. Anders is het bij vereenigingen. Art. 538 schrijft wel voor, dat bij verandering der statuten bekrachtiging der erkenning noodig is, terwijl art. 542 al. 3 over de publiceering van die bekrachtiging spreekt. Maar hier is het ook een ander geval, want hier is verandering van de oorspronkelijk aan de goedkeuring des Konings of des wetgevers onderworpen bepalingen door de algemeene vergadering mogelijk, wat bij stichtingen, zooals wij zagen, niet het geval is.

Art. 558 somt op, wat de statuten, d. i. dan de stichtingsbrief, moeten bevatten, wil de stichter de

erkenning aan zijne stichting verleend zien. Dit wil niet zeggen, dat alleen die bepalingen van den stichtingsbrief, welke op de hier genoemde zaken betrekking hebben, aan het oordeel des Konings zullen moeten onderworpen worden; wanneer hij meer bevat, zal ook meer door den Koning aan het algemeen belang moeten getoetst worden. Alleen zal de erkenning moeten geweigerd worden, wanneer de hier genoemde vereischten in den stichtingsbrief niet aanwezig zijn. — Onder de vereischten noemt art. 558 ook „aanwijzing van de goederen en fondsen." Volgens het ontwerp kan dus geen stichting rechtsbevoegd worden, wanneer zij geen vermogen heeft; zij zal ook bij Kon. Besluit opgeheven worden, wanneer dat vermogen te niet gaat, of zelfs wanneer het zoozeer vermindert, dat het naar het oordeel van bestuurders ontoereikend wordt, om aan het doel der stichting te beantwoorden (art. 571). Dit alles bewijst nog niet, dat volgens het ontwerp de stichting zonder vermogen niet zou kunnen bestaan. Dat dit echter wel de bedoeling was, en het ontwerp dus hierin de meening van Prof. Diephuis en Prof. Land, die ook de onze is, niet huldigt, schijnt te moeten blijken uit de M. v. T., die (ad art. 558) de stichting zonder kapitaal ondenkbaar noemt, en elders van stichtingen spreekt als van „vermogens met bepaalde bestemming." Zooals wij zien zullen, volgt echter weer het tegendeel uit art. 571.

Voor het verkrijgen van rechtspersoonlijkheid stelt art. 558 niet het vereischte, dat een bestuur benoemd zij. Trouwens in het systeem van het ontwerp, dat de rechtspersoonlijkheid niet afhankelijk maakt van reeds verkregen rechtsvatbaarheid, doch alleen van eene erkenning door het openbaar gezag, is een

stichting zonder bestuur denkbaar. Maar het was niet de bedoeling, dat stichtingen lang zonder bestuur zouden kunnen blijven; dat blijkt uit de artt. 565/566, die bepalen, dat wanneer de stichter niet of op onvoldoende of onuitvoerbare wijze voor een bestuur gezorgd heeft, de Koning in deze leemte zal voorzien. Dit is een uiterst praktisch voorschrift. In de meeste stichtingsbrieven zal voor een bestuur wel gezorgd zijn, maar wanneer dit niet het geval is, zal het ontstaan der stichting niet door theoretische bezwaren verhinderd worden.

De artt. 559—563 regelen nader de erkenning en hare gevolgen. Over de artt. 559 en 560 is reeds gesproken. Art. 561 bepaalt, dat handelingen, verricht namens niet erkende stichtingen, ten aanzien van derden beschouwd worden als volgende de personen, die daarbij zijn opgetreden, welke hoofdelijk voor de gevolgen daarvan aansprakelijk zijn. Natuurlijk: er bestaat geen rechtspersoon; zij die handelden, moeten dus tegenover hen, met wie zij handelden, beschouwd worden als voor zich zelf gehandeld hebbende. De hoofdelijke aansprakelijkheid is een straf voor het aannemen van een niet bestaande kwaliteit, en een vergoeding voor het bij derden opgewekt vertrouwen. [1]) Waarom wordt er echter gesproken van „niet erkende stichtingen?" Ook de erkende stichting, waarvan de statuten nog niet zijn ingeschreven en bekend gemaakt, bestaat nog niet (art. 563) en is dus nog niet rechtsbevoegd. Hieraan dachten de ontwerpers blijkbaar niet.

En wat beteekenen de woorden „ten aanzien van derden?" Wanneer zij niet geheel overbodig zullen

[1]) Mr. v. T. ad art. 541.

zijn, zullen er personen moeten wezen, ten aanzien van welke die handelingen niet beschouwd worden als volgende de personen, die er bij zijn opgetreden. Dit is wel het geval bij de vereenigingen (verg. art. 541), waaromtrent de M. v. T. opmerkt, dat ook als zij niet erkend zijn, tusschen de leden onderling onder zekere omstandigheden een geldige lastgeving zou kunnen worden aangenomen. Maar bij een niet erkende stichting is het anders. Haar kapitaal behoort niet aan de erfgenamen van den stichter; en evenmin aan de stichting, die nog niet rechtsbevoegd is. (Zie onder blz. 122). Tusschen hen en de personen, die namens de stichting optreden, bestaat geen lastgeving. Al zullen dus die personen gewoonlijk wel in de gelegenheid zijn, zich op de kas der niet erkende stichting te verhalen, hebben zij daartoe geen recht; ook tegenover de erfgenamen van den stichter moeten dus hun handelingen beschouwd worden als hen zelve volgende. De woorden „ten aanzien van derden" komen ons daarom niet in art. 541, maar wel in art. 561 misplaatst voor.

De erkenning door het openbaar gezag geschiedt nooit voor onbepaalden tijd, zooals bij vereenigingen mogelijk is, doch slechts voor hoogstens 60 jaren. Na verloop van den termijn zal dus een nieuwe erkenning noodig zijn. Mr. De Sitter [1]) verklaart zich zeer tegen deze bepaling. Terecht o. i. is hij van meening, dat wanneer blijkt, dat de stichting in strijd is met het algemeen belang (hetzij dat de stichtingsbrief het eigenlijk doel verborgen hield, hetzij dat de veranderde tijdsomstandigheden dien strijd hebben in het leven geroepen) het verkeerd

[1]) t. a. p. blz. 558 en vlg.

is, dat zij nog tot aan het einde van den termijn blijft voortbestaan, en hare goederen tot een met het algemeen belang strijdig doel aanwendt. Hij zou dus wenschen, dat de erkenning voor onbepaalden tijd geschiedde, doch dat de stichting steeds kon ontbonden worden. De M. v. T. zou de macht der regeering, om ten allen tijde de stichting op te heffen, eensdeels niet afdoende vinden, omdat zij toch allicht zou schromen er toe over te gaan, en andersdeels gevaarlijk, omdat zij soms te veel zou ingrijpen (misschien wel om daardoor volgens art. 572 in het bezit der goederen te komen). Maar die bevoegdheid zou dan o. i. ook niet aan de regeering moeten toegekend worden; veel beter ware het, die in de handen van de rechterlijke macht te leggen, en het initiatief bij gebleken strijd met het algemeen belang over te laten aan het Openbaar Ministerie. De erkenning zou dan behoudens intrekking bij rechterlijk vonnis voor onbepaalden tijd verleend kunnen worden.

De vraag zou kunnen rijzen, of de tweede en volgende erkenningen ook verleend worden op de statuten. De tweede erkenning kan alleen geweigerd worden wegens strijd met het algemeen belang. Deze nu kan alleen blijken uit den stichtingsbrief, die aan de regeering reeds bekend is, of uit de geschiedenis der laatste 60 jaren. Het is daarom onze meening, dat voor het verkrijgen der tweede erkenning niet meer het opsturen der statuten noodig is.

Art. 563 schrijft voor, hoe de verkregen erkenning en de statuten ter kennis van het publiek gebracht worden. Noodig is n.l. eene inschrijving der statuten ter griffie van de arrondissements-rechtbank, en bekendmaking in de Staatscourant, alles onder aanhaling van het Kon. Besl. van erkenning. Eerst dan

neemt het bestaan der stichting, en daarmee de werking harer statuten een aanvang. Op dien dag ook wordt de stichting eigenares der haar tegelijk met de oprichting toegekende goederen. Zij worden echter geacht rechtstreeks van den stichter op haar te zijn overgegaan, en dus wanneer de oprichting bij testament plaats had, nooit aan de erfgenamen behoord te hebben. [1])

Zullen wij nu mogen besluiten, dat bij stichting onder de levenden de goederen ook geacht worden reeds op het oogenblik der oprichting aan den rechtspersoon te zijn overgegaan? De M. v. T. verklaart, dat een bepaling als die van art. 563 al. 3 bij vereenigingen overbodig was, omdat de leden daar vrij zijn hun voorloopige overeenkomsten zoo in te richten, dat de goederen geacht worden, reeds bij de oprichting aan de vereeniging te zijn overgegaan. Wij mogen hieruit afleiden, dat wanneer een stichting bij notarieele akte onder de levenden wordt opgericht, tenzij de stichter zijn stichtingsbrief anders inrichtte, de goederen niet geacht worden vóór de inschrijving aan haar te zijn overgegaan.

Naar het schijnt maakt art. 563 al. 3 bij oprichting van stichtingen zoowel onder de levenden, als bij testament, afzonderlijke levering der haar toegekende goederen onnoodig. Want die levering kan niet plaats hebben vóór de inschrijving der statuten, daar dan de stichting nog niet bestaat. En na die inschrijving is levering niet meer noodig, omdat de goederen *alsdan* reeds geacht worden op de stichting te zijn overgegaan. Meerdere duidelijkheid op dit punt ware echter niet ongewenscht.

Aan wien behooren de goederen der stichting bij

[1]) Verg. art. 1129 B. W.

testament opgericht in het tijdperk tusschen den dood des stichters en de inschrijving der statuten? Wij zouden hun rechtstoestand kunnen verklaren, door te zeggen, dat zij zoo lang toebehooren aan de erfgenamen van den stichter, die hun recht eerst bij de inschrijving verliezen, en wel zoo, dat zij volgens art. 563 al. 3 dan geacht worden het nooit gehad te hebben. Een eigendomsrecht dus, dat gebonden zou zijn aan eene ontbindende voorwaarde met terugwerkende kracht. Deze beschouwing gaat echter slecht op, wanneer de stichting zelve tot de erfgenamen behoort of universeel erfgenaam is. Het gaat niet aan, in dat geval de heredes ab intestato als eigenaars der goederen aan te wijzen, want nooit komt aan deze tijdelijk toe, wat aan een erfgenaam in het testament is toegekend. Wel rust op hen de plicht legaten uit te keeren, doch erfgenamen hebben de saisine. Veel beter dus zouden wij dien rechtstoestand — en ook dien van later aan de stichting vermaakte goederen, in het tijdperk tusschen den dood des erflaters en de machtiging tot aanneming door den Koning volgens art. 570 jcto 552 — weer kunnen verklaren met behulp van de leer der bloot passieve werkingen der rechten. Die goederen hebben dan tijdelijk geen eigenaar; toch mag niemand, ook niet een erfgenaam des stichters er over beschikken, zij verkeeren in een voorstadium, dat zich later ontwikkelen zal tot het eigendomsrecht der alsdan ontstane stichting. Overigens wordt door Mr. De Sitter terecht opgemerkt, dat die geheele fictie van art. 563 al. 3 overbodig zou zijn, wanneer men de stichtingen dadelijk bij haar oprichting tot rechtspersonen verklaard had, op straffe van verlies der rechtspersoonlijkheid, wanneer zij niet binnen zekeren ter-

mijn de erkenning vroegen (verg. art. 7 al. 5 der armenwet.)

De artt. 564 — 569 spreken over het bestuur der stichtingen. Wat de verplichtingen van het bestuur betreft, alleen de rekenplicht wordt genoemd in de artt. 568 en 569, al het andere wordt overgelaten aan den stichtingsbrief, desnoods bij Kon. Besl. aan te vullen. De ontwerpers handelden dus niet in overeenstemming met de besluiten der Ned. Jur. Vereen., die in 1873 met groote meerderheid de wenschelijkheid uitsprak van algemeene regelen voor het beheer van stichtingen, door de wet te stellen en desnoods bij stichtingsbrief aan te vullen. Veel meer in bijzonderheden is „het beheer der goederen, behoorende aan de stichtingen der beurzen of van collegiën" geregeld in het meer genoemde Kon. Besluit van 23 Dec. 1823 Stbl. n°. 49 (verg. b. v. de artt. 4, 8, 11), alsook het bestuur van burgerlijke en gemengde instellingen van weldadigheid in afd. 3 van Hoofdst. I der armenwet (verg. b. v. de artt. 16 en 17).

Ook omtrent de bevoegdheden der bestuurders is het ontwerp zeer sober, en bepaalt zich er toe in art. 564 voor te schrijven, dat de stichting in en buiten rechte door haar bestuur vertegenwoordigd zal worden. Deze bepaling is zoo algemeen mogelijk, doch die macht van het bestuur kan natuurlijk in den stichtingsbrief of ook volgens art. 565 bij Kon. Besl. beperkt worden, zoodat er dan handelingen kunnen zijn, waartoe het bestuur niet bevoegd is. Verricht het bestuur eener vereeniging zulke handelingen toch, dan bepaalt art. 547, dat deze er door verbonden zal worden, voorzoover zij er door gebaat is, of de handelingen later behoorlijk goedgekeurd

zijn geworden. Dit artikel is echter als eene uitzondering strictae interpretationis, en mag dus niet toegepast worden op stichtingen. Nooit zal dus een handeling, waartoe het bestuur onbevoegd was, de stichting verbinden, steeds zal zij zich op die onbevoegdheid kunnen beroepen, ook tegenover derden. Trouwens deze konden door de publicatie van statuten en Kon. Besl., in art. 563 voorgeschreven, nauwkeurig weten, hoever de macht van het bestuur ging. [1])

Hoe onbeperkt echter de macht van het bestuur ook in sommige gevallen zij, nooit zal zij — tenzij de stichtingsbrief zelve het toeliet — zoover kunnen gaan, dat het veranderingen kan maken in de wilsverklaring van den stichter. Want deze is als de grondwet der stichting voor het bestuur heilig en onaantastbaar. Anders is het bepaald in het Wetboek van Zürich [2]). Daar kan de meerderheid van het bestuur veranderingen maken in den stichtingsbrief, mits niet in strijd met den aard der stichting, terwijl de minderheid er tegen kan opkomen. Bij ons is zoo iets niet toegelaten; daalde dus de stichter te veel in bijzonderheden af, dan kan slechts een Kon. Besl. volgens de artt. 565 en 566 daarin verandering brengen, en alleen wat de samenstelling en bevoegdheid van het bestuur betreft. [3])

---

[1]) Het nieuwe Duitsche ontwerp bepaalt in § 44, Abschitt 4 jcto § 61: „Die Vertretungsmacht des Vorstandes kann durch die Verfassung *mit Wirkung gegen Dritten* beschränkt werden.

[2]) Aangehaald bij Mr. Van Tricht, t. a. p. blz. 246, nt. 2.

[3]) Wij zouden deze artikelen zoo willen opvatten, dat de Koning daaraan geen bevoegdheid ontleende, willekeurig allerlei voorschriften aan het bestuur te geven, die hunne bevoegdheid beperkten, doch alleen, om dan den stichtingsbrief op het punt van de bevoegdheden van het bestuur te veranderen of aan te vullen, wanneer gebleken was, of wanneer er vrees bestond, dat zijn bepalingen aan de stichting moeilijkheden zouden berokkenen.

Deze artikelen geven een eerste voorbeeld van staatsinmenging in de zaken der stichting. In jure constituendo bestaat op dit punt veel strijd. Men heeft tegen die staatsinmenging wel eens aangevoerd, dat de particuliere weldadigheid — en zeer vele, zoo niet de meeste stichtingen zijn instellingen van weldadigheid — vrij moest zijn. Doch door Mr. VAN LANSCHOT [1]) is terecht opgemerkt, dat dit alleen een reden zou kunnen zijn, om het oprichten van stichtingen — een daad van weldadigheid — vrij te laten, niet om geen staatsinmenging te dulden in de zaken der reeds bestaande stichting, die niet werkt uit weldadigheid, maar omdat zij daartoe door den stichtingsbrief verplicht wordt. En zeer noodig is hier die staatsinmenging, omdat bij stichtingen niet zooals bij vereenigingen in de algemeene vergadering een orgaan bestaat, dat besluiten nemen kan, waartoe het bestuur onbevoegd is, en op de handelingen daarvan kan toezien. Weliswaar zou de stichter zelf zulk een orgaan kunnen aanwijzen, doch 't is onzeker of dit goed zou werken; veel beter is het dus, dat de staat zich het lot der stichtingen aantrekke.

Mr. AUG. PHILIPS heeft in de vergadering der Ned. Jur. Vereen. [2]) de staatsinmenging in bescherming genomen, als een middel waardoor het levend geslacht onttrokken werd aan de heerschappij van een vorig, wanneer b. v. een orgaan van den Staat bevoegd was, zoo noodig in de bestemming van de goederen der stichting verandering te brengen. En wel moet aan Mr. HINGST, die hem in zijn artikel

---

[1]) t. a. p. blz. 242.
[2]) Hand. blz. 84.

over stichtingen [1]) weerlegt, toegegeven worden, dat ook vaak de staatsinmenging dient, om omgekeerd de heerschappij van den doode over de levenden te bevestigen — wanneèr zij b. v. dwingt tot naleving der bepalingen van den stichtingsbrief — maar dit moet ook alleen bij uitzondering geschieden, vooral wanneer die inmenging van het openbaar gezag onmisbaar is, om een nuttige wilsverklaring eens overledenen effect te doen behouden tegenover de aanslagen van leden van het tegenwoordig geslacht.

Onzes inziens n.l. behoort de taak van den Staat zich hierbij tot drieërlei te bepalen:

1° Aanvulling van onvoldoende, en wijziging in den geest des stichters van onuitvoerbare bepalingen van den stichtingsbrief. Hieronder valt o. a. de zorg voor de benoeming van een bestuur, zoo dit ontbreekt, en zoo noodig voor de omschrijving van zijn bevoegdheid (artt. 565/66), en verder het brengen van wijziging in het doel der stichting, wanneer de tijdsomstandigheden dit dringend noodzakelijk maken, en steeds volgens den gepraesumeerden wil des stichters. Die wijziging zal dus nooit een verandering mogen zijn, waarvan het niet hoogstwaarschijnlijk is, dat de stichter haar zou gewild hebben. Stel b.v.: iemand richt bij testament eene stichting op, die ten doel heeft, behoeftige kinderen van leden van zekere kerkelijke gemeente in zijn vaderstad, die zulks behoeven, in staat te stellen in z.g.n. vacantie-kolonies de buitenlucht te genieten in een bepaald aangewezen streek. Blijkt het nu op den duur onmogelijk daar een onderkomen voor die kinderen te vinden, dan zou een wijziging in de aan-

[1]) t. a. p. blz. 89.

wijzing van die streek geoorloofd moeten zijn, daar deze den stichter vrij onverschillig geacht mag worden. Wordt echter de bedoelde kerkelijke gemeente ontbonden, dan zou het niet geoorloofd moeten zijn, de voordeelen, aan de kinderen harer leden toegekend, over te dragen aan die van leden van een andere gemeente in dezelfde stad, maar behoorende tot een ander kerkgenootschap, of in een andere stad, maar behoorende tot hetzelfde kerkgenootschap, daar het zeer onzeker is, of de stichter dit zou gewild hebben. Bij gebreke van doel, zou dan de stichting moeten te niet gaan; de noodige wijziging zou eene algeheele verandering zijn.

De mogelijkheid van het optreden van een orgaan van het openbaar gezag (waartoe wij het liefst den wetgever zouden bestemmen) in laatstbedoelde richting wordt in het ontwerp niet opengesteld, en zal dus, wanneer juist is, wat wij boven (blz. 97) omtrent de bevoegdheid van den wetgever onder het tegenwoordig B. W. zeiden, ook niet bestaan, als het ontwerp in den tegenwoordigen vorm wet zal geworden zijn. Dit is eene groote leemte in het ontwerp, want daardoor zullen nuttige stichtingen te gronde kunnen gaan. Wel zullen dan haar goederen aan den Staat vervallen, en zal deze ze kunnen aanwenden tot een doel, dat aan dat van de stichting nabijkomt, doch niets staat hiervoor borg.

2° Het ontvangen en beoordeelen van de rekening en verantwoording der bestuurders, en het nemen van de vereischte maatregelen, zoo deze niet goedgekeurd wordt. De rekening en verantwoording behoort alleen te dienen tot waarborg tegen oneerlijkheid, en voor het ongeschonden bewaren van het doel der stichting; alleen bij oneerlijkheid en schending van

dat doel zou dus de goedkeuring moeten geweigerd worden. Wij komen hierop bij de artt. 568/69 terug.

3° Het voorkomen, dat de stichting meer schatten opstapelt, dan voor het bereiken van haar doel op onbekrompen wijze noodig is. Wanneer n.l. de stichting meer inkomsten bezit, dan zij behoeft voor het bereiken van haar beperkt doel, zullen deze op rente moeten worden uitgezet, daar zij niet voor een ander doel mogen gebezigd worden. Zoo zal het superflu telken jare vermeerderen; telken jare zal de stichting meer kapitaal bezitten, dat belegd en dus niet tot de bereiking van haar doel besteed wordt. Om hiertegen te waken wil Mr. Van Lanschot [1]) voorgeschreven zien, dat die inkomsten uitgekeerd zullen worden om voor het naastbijzijnde doel gebruikt te worden, en ook Mr. De Sitter schijnt dit te wenschen, wanneer hij [2]) zegt: „hun (d. i. aan de Gedep. Staten) dient tevens de beslissing gegeven te worden, hoe te handelen met die opbrengsten der goederen, die niet voor het bestemde doel gebruikt zijn kunnen worden, omdat ze te ruim vloeiden". De genoemde schrijvers zien echter over het hoofd, dat art. 151 (oud 147) der grondwet zich ten stelligste tegen zulk eene onteigening zou verzetten. Immers al willen zij niet, dat een deel van het kapitaal aan de stichting zal ontnomen worden, zij wenschen toch, dat de stichting zal gedwongen worden, opdat niet meer goederen, dan voor het doel bepaald noodig is, aan het verkeer onttrokken worden, een deel harer inkomsten uit te keeren, (niet zelf te besteden aan eenig ander doel, wat trouwens in strijd zou zijn met den stichtingsbrief.)

[1]) t. a. p. blz. 146.
[2]) t. a. p. blz. 564.

En dit zou strijden met art. 151 Grw. Voor het overige achten wij zulk eene bepaling geheel overbodig naast eene andere van het ontwerp, die reeds voorkomt, dat de stichting onnoodige schatten opstapelt, en dus eene o. i. gewettigde inmenging van het openbaar gezag in de zaken der stichting voorschrijft. Bij eene goede toepassing van art. 570 n.l., zoowel op die erfstellingen, makingen en schenkingen, die gedaan worden aan tegelijk opgerichte stichtingen, als op die, welke haar later te beurt vallen, zal het wel zelden geschieden, dat een stichting gedwongen is overtollige inkomsten te beleggen.

Buiten deze 3 punten zouden wij staatsinmenging niet willen toelaten. Bepaald te ver gaande, en daarom af te keuren, achten wij o.a. eene bepaling als van art. 15 der armenwet omtrent de wijze van belegging der fondsen.

De artt. 568 en 569 spreken over de rekening en verantwoording van het bestuur, die minstens eenmaal 's jaars aan Gedep. Staten gedaan moet worden. Boven spraken wij als onze meening uit, dat het wenschelijk ware, dat de Staten de goedkeuring daarvan slechts in twee gevallen mochten weigeren, n.l. bij gebleken oneerlijkheid, en wanneer goederen gebruikt waren voor een ander doel, dan de stichter aanwees. Maar in het ontwerp hebben zij eene onbeperkte bevoegdheid, om die goedkeuring te weigeren. Wel zegt de M. v. T. (blz. 298): „Overigens spreekt het vanzelf, dat het toezicht zich steeds zal bepalen tot het geldelijk beheer der bestuurders, en hunne verantwoording niet verder zal gaan dan tot deze twee punten: dat het geld werkelijk is uitgegeven, en dat het is uitgegeven voor het doel door den stichter aangewezen, doch

in het ontwerp zelf vinden wij geen enkele bepaling, waarop deze woorden zouden kunnen terugslaan. Zoo zullen dus Gedep. Staten de goedkeuring b.v. kunnen weigeren, omdat huns inziens de belegging der gelden niet soliede was, of omdat door de stichting meer onroerende goederen zijn aangekocht, dan zij wenschelijk oordeelen [1]) en om allerlei andere redenen, die hen veel te diep zouden doen ingrijpen in de administratie der stichting, en de bestuurders bij hun beheer geheel van hen afhankelijk zouden maken. Wel zegt wederom de M. v. T. [2]) dat de bestuurders tegen eene te ver gaande inmenging van het administratief gezag gewaarborgd zijn door beroep op den rechter, doch dit moet op een dwaling berusten. Want de rechter kan wel volgens art. 569 de bestuurders ontslaan, wanneer de goedkeuring van de rekening en verantwoording geweigerd wordt, doch alleen op vordering van het Openbaar Ministerie. Nooit zullen de bestuurders uit deze bepaling het recht kunnen putten, zich tegen de weigering der goedkeuring door Gedep. Staten bij de Rechtbank in hooger beroep te begeven. En als de Rechtbank de vordering van het Openbaar Ministerie om de bestuurders te ontslaan, ontzegt op den grond, dat ten onrechte de goedkeuring der rekening en verantwoording door Gedep. Staten geweigerd is, zal die rekening en verantwoording niettemin door de tot het ontvangen daarvan bevoegde macht afgekeurd blijven, en zullen de bestuurders dus verplicht zijn daarin wijziging te brengen, en desnoods het volgens het eindcijfer der nieuwe rekening in de kas der stichting ontbrekende bij te passen. Of is mis-

[1]) Zie Mr. De Sitter, t. a. p. blz. 559.
[2]) Ad artt. 568 en 569.

schien de bedoeling van art. 569, dat aan het weigeren der goedkeuring door Gedep. Staten geen ander gevolg verbonden is dan dat nu de Rechtbank bevoegd wordt de bestuurders te ontslaan? Maar dan heeft de weigering der goedkeuring eigenlijk geen gevolg, want die bevoegdheid heeft de Rechtbank reeds op grond alleen van plichtverzuim, en wegens weigering der goedkeuring door Gedep. Staten zonder plichtverzuim van den kant der bestuurders, zal de Rechtbank deze toch wel nooit ontslaan. Dit staat dus althans vast; art. 569 geeft òf aan Gedep. Staten een veel te groote macht in zake het beheer van stichtingen, òf eene bevoegdheid om aan de rekening en verantwoording hunne goedkeuring te onthouden, zonder dat daaraan eenig gevolg verbonden is.

De rekening en verantwoording moet, volgens art. 568 aan Gedep. Staten gedaan worden. Art. 19 der armenwet eischt goedkeuring door den gemeenteraad van de rekening en verantwoording der burgerlijke en gemengde instellingen van weldadigheid, terwijl art. 148 der gemeentewet hetzelfde voorschrijft voor al die instellingen van weldadigheid, die uit de gemeentekas gesubsidieerd worden. Hierop zal men bij de invoering van het ontwerp dienen te letten, wanneer men niet wil, dat de besturen van sommige stichtingen tweemaal rekening en verantwoording zullen moeten doen, en dus in groote moeilijkheid zullen komen, wanneer zij b.v. door den gemeenteraad goedgekeurd wordt, doch door Gedep. Staten niet.

Nog eene enkele opmerking zouden wij willen maken omtrent art. 569 al. 3. Hier wordt voorgeschreven, dat wanneer het vonnis, waarbij door de

Rechtbank het bestuur of eenige bestuurders ontslagen zijn, kracht van gewijsde heeft gekregen, de Gedep. Staten de personen zullen aanwijzen, die als nieuwe bestuurders zullen optreden. Deze bepaling is ongetwijfeld goed, wanneer de bestuurders door coöptatie gekozen werden, en nu op eenmaal het geheele bestuur ontslagen is, zoodat het onmogelijk zou zijn op de gewone wijze in de ontstane leemte te voorzien. Maar zoolang dit nog mogelijk is, òf doordat niet het geheele bestuur ontslagen is, òf doordat een macht buiten het bestuur, b.v. de gemeenteraad, volgens de statuten bevoegd is, de bestuurders te benoemen, zien wij niet in, waarom die bevoegdheid voor dit bijzondere geval aan Gedep. Staten zou moeten komen.

Art. 567 werd door ons nog niet besproken. Het stelt de wijze van stemmen der bestuurders vast. Tenzij de statuten anders bepalen, zullen zij ieder slechts ééne stem hebben, en bij meerderheid van stemmen beslissen. Bij staking van stemmen zal het voorstel verworpen zijn. Uit deze regeling blijkt, dat de ontwerpers zich voorstelden, dat er steeds meer dan één bestuurder zou zijn. Ook de artt. 569 en 571 spreken van de bestuurders in het meervoud. Toch zijn zeer goed stichtingen denkbaar, die door slechts één persoon onder den titel van Rentmeester, of hoe dan ook, beheerd worden. Zoo bestaan er in Utrecht eenige stichtingen van vrijwoningen, die alleen een Rentmeester hebben, terwijl de Burgemeester als Superintendent met het toezicht belast is, doch niet onder de bestuurders gerekend kan worden. Wij gelooven niet, dat het de bedoeling van het ontwerp geweest is dezen toestand uit te sluiten, doch voorzichtiger ware het zeker geweest, op het voetspoor

van § 44 Abs. 1, van het Duitsche ontwerp, dit uitdrukkelijk te zeggen. Ten onrechte o.i. past overigens § 61 van dit ontwerp de in § 44 Abs. 1 voor een geldig besluit gevorderde eenstemmigheid der bestuurders eener corporatie ook op stichtingen toe. Hierin verdient de regeling van ons ontwerp de voorkeur.

Voordat wij afstappen van de bepalingen, die in ons ontwerp over het bestuur handelen, moeten wij nog spreken over een artikel, dat wij er in opgenomen zouden wenschen te zien. Wij vinden daarin n. l. geen bepaling, die de strijdvraag beslist, of stichtingen verbonden worden door de onrechtmatige daden, die hunne bestuurders binnen de grenzen hunner bevoegdheid hebben verricht. O.i. zou het wenschelijk zijn, evenals in het Duitsche ontwerp (§ 46 jcto 61) de aansprakelijkheid der stichting voor die daden vast te stellen. Want als een rechtspersoon door zijn vertegenwoordigers rechts- en handelingsvatbaar wordt, is het ook billijk, dat hij het daaraan verbonden nadeel drage, en derden, die er schade door lijden, niet verwijze naar misschien insolvente bestuurders. Zelve zal zij zich dan, zoo mogelijk, op de schuldige bestuurders moeten en kunnen verhalen, want voor de bestuurders van stichtingen volgt de verplichting tot schadevergoeding jegens de stichting in dit geval, dat tot plichtsverzuim te brengen is, uit art. 569 Ontw. Het zal niet noodig zijn, juist in dezen titel van het ontwerp de door ons gewenschte bepaling op te nemen. Zij zal ook een plaats kunnen vinden in het eventueel te herzien artikel 1403, waaronder het geval, dat een stichtingsbestuurder in zijn hoedanigheid een onrechtmatige daad verricht, nu niet valt, omdat hij niet is een dienstbode of ondergeschikte van de stichting.

Art. 570 verklaart art. 552 ook op stichtingen toepasselijk en treedt dus in het ontwerp in de plaats van de tegenwoordige artt. 947 en 1717 B. W. Het vereischen van Koninklijke machtiging voor het aannemen van erfstellingen, makingen en schenkingen ten behoeve van rechtspersonen is een gevolg van de vrees voor de macht der z.g.n. doode hand. Wij, die het gevaar daarvan zoo groot niet achten, kunnen niet medegaan met de bepaling, die den Koning onbeperkte macht geeft, om zelfs zonder opgave van redenen die machtiging te weigeren. Slechts dit achten wij verkeerd, dat een stichting meer schatten ophoope, dan voor de bereiking van haar doel noodig is, zoodat het superflu met interest op interest vermeerdert, zonder aan de bereiking van het doel der stichting besteed te kunnen worden. Wij zouden daarom den Koning alleen dan de bevoegdheid willen geven, om de gevraagde machtiging tot het aannemen dier erfstellingen etc. in een met redenen te omkleeden en in de Staatscourant te publiceeren besluit te weigeren, wanneer er gevaar bestond, dat door de aanneming de stichting werkelijk meer goederen zou verkrijgen, dan zij behoefde om op eene onbekrompen wijze het doel, dat de stichter zich voorstelde, te bereiken.

Art. 552, waarnaar art. 570 verwijst, munt niet uit door duidelijkheid. Al. 1 bepaalt, dat erfstellingen, makingen en schenkingen aan vereenigingen geen gevolg zullen hebben, dan wanneer en voorzoover de Koning tot aanneming machtigt. De vereeniging, die erfgenaam is, zal dus bij den dood des erflaters niet onmiddellijk eigenares der nagelaten goederen worden. Is zij legataris (want met de uitdrukking „makingen" in tegenstelling met erfstellingen, moeten legaten

bedoeld zijn) of door een schenking bevoordeeld, dan zal het legaat of de schenking geen justa causa acquirendi dominii zijn. Is echter de machtiging eens verleend, dan werkt zij, volgens al. 2, bij makingen terug tot het oogenblik, dat de making door den dood is bekrachtigd, en bij schenkingen tot het oogenblik, dat de schenking voorloopig door de bestuurders is aangenomen. Van erfstellingen is hier niet uitdrukkelijk sprake, daarom zal in al. 2 aan „makingen" een meer uitgebreide beteekenis moeten gegeven worden dan in al. 1; in al. 2 zullen, evenals in art. 947 B. W., de erfstellingen er onder moeten vallen. Die terugwerkende kracht der verleende machtiging heeft nu bij erfstellingen ten gevolge, dat de vereeniging alsnog geacht wordt op het oogenblik van den dood des erflaters, eigenares der nagelaten goederen geworden te zijn, en bij schenkingen, dat de eigendomsoverdracht, gedaan na de voorloopige aanneming door de bestuurders, alsnog geacht wordt eene justa causa gehad te hebben en dus geldig geweest te zijn. Maar wat bij legaten? Zal al. 2 van art. 552 ten gevolge hebben, dat de vereeniging (en volgens art. 570 ook de stichting), die legataris is, na verleende machtiging tot aanneming van het legaat, evenals wanneer zij erfgenaam was, geacht wordt bij den dood des erflaters onmiddellijk eigenares der gelegateerde goederen geworden te zijn, zoodat een eigendomsoverdracht daarvan door overschrijving overbodig is? Wij moeten het wel aannemen, al komen wij daarmede in strijd met het systeem van ons recht, dat in tegenstelling met het Romeinsche, Fransche en oud-vaderlandsche recht, doch in overeenstemming met de leer, die het omtrent overeenkomsten huldigt, het legaat niet

als wijze van eigendomsverkrijging beschouwt. Immers in de artt. 639 en 666 B. W. wordt het niet als zoodanig genoemd, en evenmin in eenig ander artikel van het B. W. Toch leiden de woorden van ons artikel ons tot deze opvatting. Want namen wij haar niet aan, dan zou die terugwerkende kracht der verleende machtiging tot het aannemen van legaten van geen beteekenis zijn. Immers het is niet aan te nemen, dat zij deze beteekenis hebben zou, dat de eigendomsoverdracht van het gelegateerde, ook al is zij vóór de verleening der machtiging geschied, alsnog geacht wordt eene justa causa gehad te hebben en dus geldig geweest te zijn. Deze verklaring zou vrij gezocht zijn, en was dit de bedoeling geweest, dan was geen terugwerking noodig geweest tot aan den dood des erflaters, doch slechts tot aan die eigendomsoverdracht. Wanneer dus — wat mogelijk blijft — de ontwerpers niet later blijken in het algemeen omtrent de bestaande controverse, wat betreft de beteekenis van het legaat, eene andere meening dan de door ons voorgestane gehad te hebben, zal dit artikel, als niet in hun stelsel passende, gewijzigd moeten worden.

De beide laatste artikelen van het ontwerp eindelijk handelen over het tenietgaan van stichtingen, en de gevolgen daarvan. Het verdient opmerking, dat terwijl art. 553 spreekt over het tenietgaan van vereenigingen *als rechtspersonen*, art. 571 eenvoudig aanvangt met de woorden: „De stichting gaat te niet" enz. Zouden wij hieruit mogen afleiden, dat naar de meening der ontwerpers de stichting niet zonder rechtspersoonlijkheid bestaan kan? Wij gelooven het niet; immers art. 561 spreekt uitdrukkelijk van

handelingen verricht namens niet erkende stichtingen, stichtingen dus, die ook geen rechtspersoonlijkheid bezitten. Geen wetsbepaling kan dan ook aan de stichting haar rechtsvatbaar bestaan, dat iets bloot feitelijks is, ontnemen; dit gaat alleen verloren, wanneer de wil van den stichter zijne schepping aan één beperkten levensduur gebonden heeft, of wanneer een noodzakelijk vereischte van haar bestaan (in casu alleen haar doel, want in het systeem van het ontwerp is een bestuur voor de stichting niet noodig, zie blz. 117) komt te ontbreken. Daarom meenen wij, dat wanneer de stichting is te niet gegaan op de beide laatste in het ontwerp genoemde wijzen, zij niettemin als rechtsvatbaar wezen blijft voortbestaan, en door eene nieuwe erkenning weer rechtspersoonlijkheid zou kunnen verkrijgen, iets dat echter wel nooit zal gebeuren, zoodat onze opmerking meer van theoretisch dan van practisch belang is.

Art. 571 noemt als een oorzaak van tenietgaan niet het vervallen van het doel. Mr. De Sitter [1]) is van meening, dat deze oorzaak van tenietgaan is opgesloten in de eerste, die het ontwerp noemt: „wanneer de bepalingen der statuten het meebrengen." In allen gevalle zou dit een vrij onduidelijke aanwijzing van deze oorzaak zijn. De M. v. T. schijnt dan ook van meening te zijn, dat een stichting wel kan voortbestaan, al is haar doel vervallen, daar zij (ad art. 562) zegt, dat de regeering geen recht tot ontbinding moet hebben, wanneer het doel is bereikt, zoodat dan de stichting nog moet blijven voortbestaan, totdat de 60jarige termijn verstre-

[1]) t. a. p. blz. 566.

ken is. Het komt ons voor, dat de ontwerpers zelf hier eene verkeerde voorstelling hadden van wat gebeuren zou, wanneer hun ontwerp wet werd. Want het is duidelijk, dat hetzij de wet het bepaalt of niet, de stichting zal te niet gaan, wanneer zij met haar doel haar reden van bestaan voorgoed verloren heeft. Wenschelijk ware het niettemin deze oorzaak van tenietgaan der stichtingen in de wet te noemen.

Als tweede oorzaak van tenietgaan van stichtingen (als rechtspersonen) noemt art. 571 het verstrijken van den tijd, waarvoor zij zijn erkend, zonder dat de erkenning opnieuw is verleend. Boven (blz. 120) hebben wij als onze meening te kennen gegeven, dat het beter was, wanneer de erkenning voor onbepaalden tijd kon verleend worden, en de rechter bevoegd was, de vervallenverklaring der rechtspersoonlijkheid uit te spreken. In overeenstemming hiermede zouden wij art. 571 2° natuurlijk willen vervangen zien door de bepaling, dat de stichting te niet ging (als rechtspersoon) wanneer de Rechtbank op vordering van het Openbaar Ministerie wegens gebleken strijd met het algemeen belang haar van haar rechtspersoonlijkheid vervallen verklaard had.

De derde oorzaak van tenietgaan van eene stichting (als rechtspersoon) in het ontwerp is, dat zij bij Kon. Besl. wordt opgeheven, welk besluit alleen kan genomen worden, wanneer haar vermogen is te niet gegaan of zoozeer verminderd, dat het naar het oordeel van het bestuur ontoereikend is geworden om aan haar doel te beantwoorden. Hieruit volgt, dat naar de meening der ontwerpers het vervallen van het vermogen op zich zelf geen oorzaak van tenietgaan is, eene meening, die ook door ons gedeeld

wordt. [1]) Daar het echter niet wenschelijk is, dat een stichting zonder vermogen, en dus zoo lang eigenlijk zonder reden van bestaan, blijft voortleven, wordt terecht bepaald, dat zij dan bij Kon. Besl. zal kunnen worden opgeheven. Tevens zal dit kunnen geschieden, wanneer het vermogen aanmerkelijk is verminderd. Het oordeel over de noodzakelijkheid der opheffing in dit geval wordt echter aan de bestuurders overgelaten, die er wel niet eerder toe zullen overgaan het Kon. Besl. uit te lokken, dan wanneer de inkomsten de administratiekosten niet meer dekken. In ieder ander geval van aanmerkelijke vermindering van het vermogen zullen zij er wel de voorkeur aan geven, tijdelijk het doel slechts ten deele te vervullen, en intusschen de daardoor vrij geworden inkomsten te laten oploopen.

De laatste alinea van art. 571 schrijft voor, dat het tenietgaan der stichting door opheffing bij Kon. Besl. moet gepubliceerd worden, en op welke wijze. Maar voor de andere gevallen van tenietgaan is die publicatie niet voorgeschreven. Ten onrechte, want ook hier is zij voor derden van groot belang. Wel kan voor hen, dat de stichting niet meer bestaat, wanneer zij op de wijzen van art. 571 1° en 2° is te niet gegaan, blijken uit de statuten en het Kon. Besl. van erkenning, die ingeschreven zijn ter griffie van de Rechtbank, doch niet ieder is met de daar aanwezige registers vertrouwd; eene bekendmaking in de Staatscourant, of nog liever in een of ander plaatselijk dagblad, ware dus zeer gewenscht. En wanneer de stichting is te niet gegaan door het vervallen van het doel, is dit zeker noodig.

---

[1]) Verg. echter boven blz. 117.

Wij zouden dus de laatste alinea van art. 571 willen uitbreiden tot alle gevallen van tenietgaan van stichtingen.

Ook de wijze van publicatie, die in deze alinea wordt voorgeschreven, komt ons niet zeer praktisch voor. Zij geschiedt door eene inschrijving ter griffie van de Rechtbank en door bekendmaking in de Staatscourant. Daargelaten nu nog, dat wij een advertentie in een meer gelezen blad wenschelijk zouden achten, zou toch steeds de inschrijving ter griffie gepaard moeten gaan met eene daarnaar verwijzende kantteekening bij de inschrijving, die krachtens art. 563 geschied is.

De goederen der te niet gegane stichting komen volgens art. 572, tenzij de statuten anders bepalen, na vereffening en betaling der schulden aan den Staat. Door dit artikel wordt de ongerijmde consequentie weggenomen, die wij genoodzaakt waren uit de bepalingen van ons recht te trekken, dat de roerende goederen der te niet gegane stichting aan den primus occupans ten deel vielen, terwijl de schuldeischers onbetaald bleven.

De statuten kunnen de goederen aan een ander dan den Staat toekennen; natuurlijk ook alleen na vereffening en betaling der schulden, anders heeft de stichting geen kans erkenning op die statuten te verkrijgen. Deze bepaling geeft aan de stichting geen testamentifactio activa, want niet de stichting, doch de stichter heeft het recht de bestemming der goederen na haar tenietgaan te regelen.

Art. 572 schrijft niet voor, wat de Staat met de hem ten deel gevallen goederen zal moeten doen. In het geval van art. 571 1° is dit dan ook niet noodig; de stichter, die het te niet gaan zijner schepping

voorzag, had, wetende dat de goederen anders zonder meer aan den Staat zouden vervallen, zelf kunnen aanwijzen, aan wien zij zouden komen, en met welke bestemming. En in het geval van art. 571 3° zou een voorschrift voor het gebruik dat de Staat van de goederen moest maken, van weinig belang zijn. Doch als de stichting te niet gaat door het vervallen van haar doel, of doordat een vernieuwde erkenning geweigerd wordt, komt het ons voor, dat wel degelijk de Staat gedwongen zou moeten zijn aan de goederen eene bestemming te geven, die aan de vorige zooveel mogelijk nabijkwam. Mr. De Savornin Lohman [1]) heeft terecht opgemerkt, dat vaak anderen op bona vacantia meer recht hebben dan de Staat. Zoo bij het tenietgaan van corporaties de leden, omdat die hun krachten aan de vereeniging wijdden (verg. art. 554 Ontw., art. 1702 B. W. en art. 11 der wet van 22 April 1855 Stbl. n°. 32); zoo bij iemands overlijden volgens het systeem onzer wet zijn bloedverwanten. Bij het tenietgaan van stichtingen zouden het volgens de M. v. T. de erfgenamen van den stichter moeten zijn, zoo deze niet moeilijk op te sporen waren. Doch dit is niet de eenig mogelijke solutie: in het Bündnerische Civilgesetzbuch van Zwitserland (§ 96) zijn bij niet openbare stichtingen de laatste bedeelden de gerechtigden. [2]) De Staat komt dus eerst dan in aanmerking, als er geen beter gerechtigden zijn, of wanneer om praktische redenen deze uitgesloten worden. Maar dan zal ook de Staat van het hem te beurt vallende voordeel een gebruik moeten maken, zooveel mogelijk overeenstemmende met de vroegere bestemming der goederen, want

[1]) t. a. p. blz. 96.
[2]) Van Tricht, t. a. p. blz. 287.

niet omdat de billijkheid er toe dwong, doch om andere redenen vielen deze hem toe. Daarom bepaalt ook art. 9 der armenwet, dat het gebruik der goederen eener instelling van weldadigheid, die door het vervallen van haar doel te niet gegaan is, tot eene andere, aan de laatst bekende zoo nabij mogelijk komende bestemming zal geregeld worden.

Wanneer art. 572 van het ontwerp wet wordt, zal dit art. 9 der armenwet toch voor een bijzonder geval er aan derogeeren. Want het vervallen der goederen aan den Staat kan natuurlijk niet samengaan met de bepaling van de bestemming dier goederen door den gemeenteraad of door particulieren, welke in dit artikel voorgeschreven wordt.

In het ontwerp eener wet ter vervanging van den eersten titel van het eerste Boek en den tienden titel van het derde Boek van het B. W., dat, zooals wij zagen, reeds den 21^{en} Nov. 1882 den Koning aangeboden werd, en o. a. de boven besproken artikelen bevatte, waren ook overgangsbepalingen opgenomen, die nu in eene afzonderlijke wet op den overgang van de vroegere tot de nieuwere wetgeving een plaats zullen moeten vinden. Zij zijn door de ontwerpers aan het einde der M. v. T. gevoegd, en zullen nu nog, voorzoover zij op stichtingen betrekking hebben, door ons moeten besproken worden.

Als grondregel stelt art. 572a, dat bestaande stichtingen zullen beoordeeld worden naar de wetten, waaronder zij zijn ontstaan. En terecht; de eenmaal verkregen rechten zullen niet mogen gekrenkt worden. De nieuwe wetgeving zal dus in het algemeen op haar niet toepasselijk zijn. Doch er zijn vele uitzon-

deringen op dezen regel. Op de genoemde stichtingen zal steeds art. 570, houdende het vereischte van Koninklijke machtiging voor het aannemen van erfstellingen etc., toepasselijk zijn, en voorzoover de wetten, waarnaar zij beoordeeld worden of hare statuten geene daarmee strijdige bepalingen bevatten, ook de voorschriften betreffende de vertegenwoordiging door het bestuur, (art. 564), de wijziging of aanvulling van de onuitvoerbaar of onvoldoende gebleken regeling van de samenstelling en bevoegdheid van het bestuur bij Kon. Besl. (art. 566), de wijze van stemmen van het bestuur (art. 567) en het tenietgaan van stichtingen met de gevolgen daarvan (artt. 571/72).

De vraag moest zich natuurlijk voordoen, of die stichtingen ook rechtspersoon waren. Hierop antwoorden de ontworpen overgangsbepalingen (art. 572b) in het algemeen bevestigend. Zij zullen vermoed worden rechtspersoonlijkheid te bezitten, mits zij binnen 3 jaren doen inschrijven, wat volgens art. 558 vereischt wordt, en dit ook in de Staatscourant publiceeren, met uitzondering van de opgave van haar vermogen. Tegenbewijs tegen dit vermoeden zal zijn toegelaten, dus zal nooit een stichting zonder rechtspersoonlijkheid door dit artikel rechtspersoon worden. Het zal natuurlijk bij vele oude instellingen moeilijk zijn uit te maken, of men met eene „bestaande stichting," die voor rechtspersoonlijkheid in aanmerking zou kunnen komen, te maken heeft. [1]) Maar hieraan is niets te doen. Het is een gevolg juist van de oudheid dier instellingen, en van de onzekerheid der oprichting, of van wat door den oprichter bedoeld werd.

[1]) Land, t. a. p. blz. 530, nt. 2.

Wanneer de bestaande stichtingen die inschrijving en bekendmaking nalaten, missen zij natuurlijk ook het voordeel, gelegen in het vermoeden van rechtspersoonlijkheid. Het zou echter een te strenge eisch zijn, van haar te vragen, dat zij, wanneer het noodig was, hare rechtspersoonlijkheid volkomen bewezen. Voor vele oude stichtingen zou dit dan gelijkstaan met ontzegging der mogelijkheid om ooit weer als rechtspersonen behandeld te worden, wanneer zij de inschrijving en bekendmaking van art. 572b verzuimden. Daarom verklaart art. 572 c, dat het dan voldoende zal zijn, wanneer zij het onbetwist bezit van de rechtspersoonlijkheid bewijzen.

Zulke stichtingen, die de inschrijving en bekendmaking verzuimden (niet die, welke het onbetwist bezit der rechtspersoonlijkheid bewijzen, zooals art. 572c al. 2 volgens eene taalkundige interpretatie eigenlijk beteekenen zou) worden hiervoor nog gestraft, doordat, zoodra Gedep. Staten ze ontdekken, en een daartoe strekkend besluit ter kennis van bestuurders brengen, op hen de bepalingen van art. 568/69 (omtrent rekening en verantwoording en, zoo noodig, ontslag van bestuurders door de Rechtbank) toepasselijk worden.

Deze beide artikelen toch heeft art. 572a niet op alle bestaande stichtingen toepasselijk verklaard, zeker om niet in eens een algeheelen ommekeer in het beheer daarvan te brengen, en om daarmee dus eenigszins te gemoet te komen aan de wenschen van hen, die vrijheid voor de stichtingen verlangen. Maar binnen 60 jaren na de inschrijving, bedoeld in art. 572b, of nadat het bestaan der stichting op andere wijze bekend geworden, en dus het in art. 572c bedoelde besluit van Gedep. Staten uitgegaan

is, zullen alle stichtingen de Koninklijke erkenning op hare statuten moeten aanvragen, en daarna zal de geheele nieuw ontworpen titel, voorzoover toepasselijk (art. 562 — 572), dus ook de artt. 568/69, op haar toegepast worden. Aldus art. 572d., dat vrij omslachtig geredigeerd is; veel eenvoudiger toch ware het o. i. het aldus te lezen: Alle bestaande stichtingen zullen binnen 60 jaren na .... enz.... moeten aanvragen.

Wij zijn hiermede gekomen aan het einde van de bespreking der artikelen van het nieuwe ontwerp. Al komen daarin bepalingen voor, die menig jurist anders zou wenschen, wat trouwens bij de vele uiteenloopende meeningen op het punt van stichtingen geen wonder is, niemand zal aan dat ontwerp wel den lof willen onthouden, dat het op praktische wijze eene rechtsstof geregeld heeft, die tot op heden niet geregeld was. Wanneer dit ontwerp — wat wij hopen, dat niet te lang zal mogen duren — eens wet zal zijn geworden, hetzij dan met of zonder groote wijzigingen, dan zullen voorzeker de vragen, die de rechtsgeleerden, waar het stichtingen betreft, nog zullen verdeeld houden, van veel minder ingewikkelden en diepzinnigen aard zijn dan heden. En dit zal geen gering voordeel zijn.

BIJLAGE A.

ONTWERP TOT HERZIENING VAN HET B. W.

EERSTE BOEK.

Van Personen.

EERSTE TITEL.

VAN HET GENOT VAN BURGERLIJKE RECHTEN.

Art. 3. Bevoegd tot het genot van burgerlijke rechten zijn ook rechtspersonen.

TWINTIGSTE TITEL.

VAN VEREENIGINGEN.

536. Vereenigingen van personen treden als rechtspersonen op, wanneer zij zijn tot stand gekomen bij notarieele akte, en als zoodanig erkend door het openbaar gezag.

537. Die erkenning wordt op de statuten verleend bij Koninklijk besluit, wanneer de vereeniging voor niet meer dan dertig jaren wordt opgericht, en anders bij de wet.

538. Bij verandering in de statuten is eene bekrachtiging der erkenning noodig.

539. De statuten moeten bevatten:

1°. duidelijke en nauwkeurige omschrijving van het doel;

2°. opgaaf van den naam;

3°. aanwijzing van eene gemeente des Rijks, waar de zetel zal zijn;

4°. bepalingen omtrent het aannemen en uittreden van leden;

5°. regeling der samenstelling van het bestuur;

6°. opgaaf van den duur.

540. De erkenning wordt alleen geweigerd, wanneer de statuten niet of niet voldoende bevatten, wat in het voorgaand artikel is gevorderd, of wanneer de erkenning in strijd zoude zijn met het algemeen belang.

Het Koninklijk besluit van weigering is met redenen omkleed.

541. Handelingen, verricht namens niet erkende vereenigingen, worden ten aanzien van derden beschouwd als volgende de personen, die daarbij zijn opgetreden; deze zijn hoofdelijk voor de gevolgen daarvan aansprakelijk.

542. De statuten worden, met aanhaling van de wet of het Koninklijk besluit van erkenning, ingeschreven ter griffie van de rechtbank, binnen wier rechtsgebied de vereeniging haar zetel zal hebben; en vervolgens door de Staatscourant bekend gemaakt.

Eerst met den dag na dien der bekendmaking begint het bestaan der vereeniging en de werking harer statuten.

Deze bepaling geldt ook voor de bekrachtiging, in artikel 538 vermeld.

543. Tenzij de statuten anders bepalen, is het lidmaatschap persoonlijk, en gaat niet over op de erfgenamen der leden.

544. Tenzij de statuten anders bepalen, heeft ieder meerderjarig, niet onder curateele gesteld lid, ééne stem, besluiten de vergaderingen bij meerderheid der aanwezigen en beslist bij staken der stemmen de voorzitter der vergadering.

545. Tenzij de statuten anders bepalen, wordt de vereeniging in en buiten rechte door haar bestuur vertegenwoordigd.

546. Tenzij de statuten anders bepalen, heeft het bestuur, zonder bijzonderen last van de algemeene vergadering slechts tot daden van beheer bevoegdheid.

547. Handelingen van het bestuur, waartoe dit onbevoegd was, verbinden de vereeniging slechts voor zoover deze daardoor is gebaat, of de handeling later behoorlijk goedgekeurd is geworden.

Voor de gevolgen van zoodanige handelingen zijn de bestuurders persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk.

Tegen hem, die bewijst het zijne te hebben gedaan, om de handeling te verhinderen, of tot verhindering buiten staat geweest te zijn, wordt geene veroordeeling uitgesproken.

548. Het bestuur belegt, althans éenmaal in het jaar, eene algemeene vergadering, waarin het rekening en verantwoording doet, en verslag geeft van den toestand der vereeniging.

Bij gebreke hiervan heeft ieder lid de bevoegdheid, de bestuurders namens de vereeniging, maar op eigen gevaar, op te roepen tot het afleggen van rekening in rechte.

Het vonnis geldt niet tegen de vereeniging noch tegen de overige leden, tenzij dezen door eene der partijen in het geding zijn geroepen, hetgeen oôk bij openbare dagvaarding kan geschieden.

549. Het bestuur is verplicht, op verzoek van ten

minste tien leden, of zoo de vereeniging minder dan honderd leden telt, van ten minste een tiende der leden eene algemeene vergadering te beleggen; bij gebreke hiervan kunnen die leden zelven de vergadering bijeenroepen.

550. De algemeene vergadering kan te allen tijde de bestuurders of sommigen hunner schorsen of ontslaan.

551. Wanneer tengevolge van geschillen, in de vereeniging gerezen, van weerszijden aanspraak gemaakt wordt op het feitelijk bezit der goederen, kan de rechter op verzoek van belanghebbenden of op vordering van het openbaar ministerie bevelen, dat die goederen onder gerechtelijke bewaring worden gesteld.

552. Erfstellingen, makingen en schenkingen, ten behoeve van eene vereeniging, hebben geen gevolg, dan wanneer en voor zoover de Koning tot aanneming machtigt.

Deze machtiging werkt bij makingen terug tot het oogenblik, dat de making door den dood is bekrachtigd, en bij schenkingen tot het oogenblik, dat de schenking voorloopig door de bestuurders is aangenomen.

Bij weigering der machtiging, en bij het niet nakomen der voorwaarden, waaronder die verleend is, vervalt de making of schenking.

Makingen en schenkingen aan eene vereeniging op naam van een tusschen beiden komend persoon gedaan, worden op vordering van belanghebbenden nietig verklaard.

553. De vereeniging gaat als rechtspersoon te niet:

1°. wanneer de bepalingen der statuten het medebrengen;

2°. wanneer er geen lid meer is;

3°. wanneer in eene algemeene vergadering, opzettelijk hiertoe opgeroepen, met twee derden van de stemmen, die in eene voltallige vergadering kunnen worden uitgebracht, tot de ontbinding wordt besloten;

4°. wanneer zij, op grond van het niet nakomen der statuten, van hare rechtspersoonlijkheid is vervallen verklaard.

Zoodanige verklaring kan op vordering van het openbaar ministerie door de rechtbank, binnen wier rechtsgebied de vereeniging haren zetel heeft, worden uitgesproken.

De rechtbank kan daarbij aan de vereeniging de bevoegdheid tot het verrichten van burgerlijke handelingen bij voorbaat ontzeggen.

Het besluit in n°. 3 bedoeld, de verklaring in n°. 4 bedoeld, zoodra de uitspraak kracht van gewijsde heeft, en de voorloopige beschikking in hetzelfde nummer bedoeld, worden ingeschreven en bekend gemaakt op de wijze, in art. 542 vermeld; zij beginnen te werken met den dag na dien der bekendmaking.

554. Tenzij anders bepaald is in de statuten, of in het ontbindingsbesluit, of in een daaraan voorafgaand besluit der algemeene vergadering, aan dezelfde voorwaarden als het ontbindingsbesluit onderworpen, komen de goederen der vereeniging bij haar tenietgaan, na vereffening en betaling der schulden, aan de laatste leden of het laatste lid.

Wanneer er geen lid meer is vervallen zij aan den Staat.

555. De vereffening en betaling der schulden geschiedt door de laatste bestuurders; zoo die ontbreken, alsmede in het geval van art. 553, nummer 4, door één of meer personen, welke de rechter op verzoek

van belanghebbenden of op vordering van het openbaar ministerie daartoe benoemt.

Zij nemen daarbij in acht de vormen, omtrent onbeheerde nalatenschappen vastgesteld; bij gebreke hiervan zijn zij persoonlijk en hoofdelijk voor de schulden der vereeniging aansprakelijk.

EEN EN TWINTIGSTE TITEL.

VAN STICHTINGEN.

556. Stichtingen treden als rechtspersonen op, wanneer zij zijn tot stand gekomen, of bij openbaren uitersten wil, of bij notarieele akte onder de levenden, en zij als zoodanig zijn erkend door het openbaar gezag.

557. Die erkenning wordt op de statuten verleend bij Koninklijk besluit.

558. De statuten moeten bevatten:

1°. duidelijke en nauwkeurige omschrijving van het doel;

2°. opgaaf van den naam;

3°. aanwijzing van eene gemeente des Rijks, waar de zetel zal zijn;

4°. aanwijzing van de goederen en fondsen.

559. Wanneer de stichtingsakte bij uitersten wil is opgemaakt, verzoekt de notaris binnen veertien dagen, nadat hij van het overlijden des stichters heeft kennis bekomen, de erkenning, en dient daarbij een afschrift in van alle de stichting betreffende bepalingen.

560. De erkenning wordt alleen geweigerd, wanneer de statuten niet of niet voldoende bevatten,

wat in art. 558 is gevorderd, of de erkenning in strijd zou zijn met het algemeen belang.

Het Koninklijk besluit van weigering is met redenen omkleed, en wordt in de Staatscourant bekend gemaakt.

561. Handelingen, verricht namens niet erkende stichtingen, worden ten aanzien van derden beschouwd als volgende de personen, die daarbij zijn opgetreden; deze zijn hoofdelijk voor de gevolgen daarvan aansprakelijk.

562. De erkenning wordt slechts voor een bepaalden tijd verleend, die niet langer mag zijn dan van zestig jaren, behoudens 's Konings bevoegdheid, om haar later opnieuw, op aanvrage van het bestuur, van belanghebbenden of van Gedeputeerde Staten, telkens voor een tijdvak van ten hoogste zestig jaren te verleenen.

Deze nieuwe erkenning wordt alleen geweigerd, wanneer zij in strijd zou zijn met het algemeen belang.

Het tweede lid van art. 560 is in dit geval toepasselijk.

563. De statuten worden, met aanhaling van het Koninklijk besluit van erkenning, ingeschreven ter griffie van de rechtbank, binnen wier rechtsgebied de stichting haar zetel zal hebben, en vervolgens door de Staatscourant bekend gemaakt.

Eerst met den dag na dien der bekendmaking, begint het bestaan der stichting en de werking harer statuten.

De goederen en fondsen worden alsdan geacht rechtstreeks van den stichter op de stichting te zijn overgegaan.

564. Tenzij de statuten anders bepalen, wordt de stichting in en buiten rechte door haar bestuur vertegenwoordigd.

565. Indien de statuten omtrent de samenstelling

en bevoegdheid van het bestuur geene of geene voldoende regeling bevatten, worden de noodige voorschriften dienaangaande gegeven bij het Koninklijk besluit van erkenning, nadat Gedeputeerde Staten daarover zijn gehoord.

566. Indien de statuten omtrent de samenstelling en bevoegdheid van het bestuur eene regeling bevatten, die later blijkt onuitvoerbaar of onvoldoende te zijn, worden hunne voorschriften dienaangaande gewijzigd bij Koninklijk besluit, op aanvrage van het bestuur, van belanghebbenden of van Gedeputeerde Staten, en in ieder geval nadat dit college daarover is gehoord.

567. Tenzij de statuten anders bepalen, besluiten de bestuurders, ieder met slechts ééne stem, bij meerderheid van stemmen; bij staken der stemmen is het gedane voorstel verworpen.

568. Het bestuur doet éenmaal in het jaar rekening en verantwoording aan Gedeputeerde Staten, en geeft hun verslag van den toestand der stichting.

569. Wanneer het bestuur aan deze verplichting niet voldoet, of op zijne rekening en verantwoording de goedkeuring van Gedeputeerde Staten niet verkrijgt, of zich overigens aan plichtverzuim in het beheer der goederen en fondsen schuldig maakt, kan de rechtbank, binnen wier rechtsgebied de stichting haren zetel heeft, op vordering van het openbaar ministerie, de bestuurders of sommigen hunner ontslaan; onverminderd hunne verplichting tot schadevergoeding en tot het doen van rekening en verantwoording aan hunne opvolgers.

De rechter kan, hangende het geding, de bestuurders schorsen, en voorloopig in het beheer der stichting voorzien.

Zoodra het vonnis van ontslag kracht van gewijsde heeft, wordt het door het openbaar ministerie medegedeeld aan Gedeputeerde Staten, die de personen aanwijzen, welke als nieuwe bestuurders zullen optreden.

570. De bepaling, in art. 552 voor vereenigingen gemaakt, is ook op stichtingen toepasselijk.

571. De stichting gaat te niet:

1°. wanneer de bepalingen der statuten het meebrengen;

2°. wanneer de tijd verstreken is, waarvoor zij is erkend, en de erkenning niet opnieuw is verleend;

3°. wanneer zij bij Koninklijk besluit is opgeheven.

Zoodanig besluit kan alleen genomen worden, wanneer het vermogen der stichting is te niet gegaan, of zoozeer verminderd, dat het naar het oordeel van bestuurders ontoereikend is geworden om aan het doel der stichting te beantwoorden.

Gedeputeerde Staten worden daarover gehoord.

Het besluit wordt ingeschreven en bekend gemaakt op de wijze, in art. 563 vermeld, en begint te werken met den dag na dien der bekendmaking.

572. Tenzij de statuten anders bepalen, komen de goederen der stichting bij haar te niet gaan, na vereffening en betaling der schulden, aan den Staat.

OVERGANGSBEPALINGEN.

555a. Vereenigingen, welke vóór de invoering van dezen titel bestonden, worden beoordeeld naar de wetten, waaronder zij zijn ontstaan.

De artt. 551 en 552 zijn op haar toepasselijk; en, voorzoover de wetten, waarnaar zij beoordeeld wor-

den, of hare statuten geene daarmede strijdige bepalingen bevatten, ook de artt. 543 — 550 en 553 — 555.

572a. Stichtingen, welke vóór de invoering van dezen titel bestonden, worden beoordeeld naar de wetten, waaronder zij zijn ontstaan.

Art. 570 is op haar toepasselijk; en, voorzoover de wetten, waarnaar zij beoordeeld worden, of hare statuten geene daarmee strijdige bepalingen bevatten, ook de artt. 564, 566, 567, 571 en 572.

572b. Bestaande stichtingen worden vermoed rechtspersoonlijkheid te bezitten, mits zij binnen drie jaren na de invoering van dezen titel doen inschrijven, hetgeen volgens art. 558 vereischt wordt om erkend te worden, en bekend maken, hetgeen onder n°. 1—3 van dat artikel voorkomt; een en ander op de wijze in art. 563 vermeld.

572c. Bij gebreke van deze inschrijving en bekendmaking, of indien blijkt, dat onjuiste opgaven ingeschreven of bekend gemaakt zijn, gelden zij alleen dan als rechtspersonen, wanneer zij het onbetwist bezit van die hoedanigheid bewijzen.

Op zoodanige stichtingen zijn de artt. 568 en 569 toepasselijk, zoodra een daartoe strekkend besluit van Gedeputeerde Staten genomen en ter kennis van bestuurders gebracht is.

572d. Voor alle bestaande stichtingen geldt art. 562 in zoover, dat zij binnen zestig jaren na de inschrijving, of na de in het vorig artikel bedoelde kennisgeving, de erkenning bij Koninklijk besluit op hare statuten moeten aanvragen; na die erkenning zijn de artt. 562 tot 572 geheel op haar toepasselijk.

BIJLAGE B.

ENTWURF EINES BÜRGERLICHEN GESETZBUCHES FÜR DAS DEUTSCHE REICH.

DRITTER ABSCHNITT.

Juristische Personen.

---

§ 58. Zur Errichtung einer mit juristischer Persönlichkeit versehenen Stiftung durch Rechtsgeschäft unter Lebenden ist erforderlich, dasz der Stifter den auf Errichtung der Stiftung gerichteten Willen in gerichtlicher oder notarieller Form erklärt. Der Stifter ist an das die Errichtung bezweckende Rechtsgeschäft gebunden, auch wenn nur seine einseitige, nicht angenommene Willenserklärung vorliegt. Er ist verpflichtet, der Stiftung das in dem Rechtsgeschäfte zugesicherte Vermögen zu übertragen; Vermögensrechte, zu deren Uebertragung der Abtretungsvertrag genügend ist, gehen mit Errichtung der Stiftung auf die letztere über, wenn der hierauf gerichtete Willen aus dem die Errichtung der Stiftung bezweckenden Rechtsgeschäfte sich ergiebt. Auf die Gewährleistungspflicht des Stifters finden die Vorschriften über die Gewährleistungspflicht des Schenkers entsprechende Anwendung.

§ 59. Eine Stiftung kann auch durch eine Verfügung von Todeswegen, in welcher der Erblasser den auf Errichtung der Stiftung gerichteten Willen erklärt, errichtet werden.

§ 60. Die Verfassung einer Stiftung wird, so weit sie nicht auf Reichsgesetz oder Landesgesetz beruht, durch den Willen des Stifters bestimmt.

§ 61. Die Vorschriften des § 44 Abs. 1, 2, 4 bis 7, des § 45 Satz 1, der §§ 46, 47, des § 49 Abs. 1, Abs. 2, Satz 1, 2 und des § 57 finden auf Stiftungen entsprechende Anwendung. [1])

---

[1]) § 44. Für jede Körperschaft musz ein Vorstand bestellt werden. Der Vorstand ist der gesetzliche Vertreter der Körperschaft sowohl gegenüber Dritten als gegenüber Mitgliedern der Körperschaft. Der Vorstand kann aus einer Person oder aus mehreren Personen bestehen.

Auf die Rechte und Pflichten des Vorstandes gegenüber der Körperschaft finden die Vorschriften der §§ 585, 588 bis 596 (in den titel over „Auftrag") entsprechende Anwendung.

Die Bestellung des Vorstandes erfolgt durch Beschlusz der Mitglieder.

Die Vertretungsmacht des Vorstandes kann durch die Verfassung mit Wirkung gegen Dritten beschränkt werden.

Besteht der Vorstand aus mehreren Personen, so ist zur Gültigkeit seiner Willenserklärung die Zustimmung aller Mitglieder erforderlich.

Für die Mittheilung der Willenserklärung eines Dritten, zu deren Entgegennahme die Körperschaft verpflichtet ist, genügt die Mittheilung an ein Mitglied des Vorstandes. Ist zu der Zeit, in welcher die Mittheilung einer solchen Willenserklärung erfolgen soll, eine zur Entgegennahme derselben berufene Person nicht vorhanden, so hat bei Gefahr im Verzuge auf Antrag des Dritten, welcher die Mittheilung bewirken will, das Amtsgericht, in dessen Bezirke die Körperschaft ihren Sitz hat, zur Entgegennahme der Willenserklärung einen besonderen Vertreter zu bestellen.

Die Vorschriften des zweiten, dritten und fünften Absatzes finden nur insoweit Anwendung, als nicht die Verfassung ein Anderes bestimmt.

§ 45. Bei einem nicht ausschluszlich in der Erfüllung einer Verbindlichkeit bestehenden Rechtsgeschäfte zwischen der Körperschaft und einem Mitgliede des Vorstandes sowie bei einem Rechtsstreite

§ 62. Die Landesgesetzlichen Vorschriften, nach welchen die Errichtung einer Stiftung von noch anderen Erfordernissen als dem im § 58 Satz 1 und im § 59 bezeichneten Erfordernisse abhängt, sowie diejenigen, welche sich auf die Errichtung einer Stiftung mittels Staatsaktes und auf Erlöschen der Stiftungen beziehen, bleiben unberührt.

Ist zur Errichtung einer Stiftung durch Rechtsgeschäft unter Lebenden staatliche Genehmigung erforderlich, so ist der Stifter an das die Errichtung bezweckende Rechtsgeschäft erst von dem Zeitpunkte an gebunden, in welchem er die staatliche Genehmi-

---

zwischen denselben ist das betheiligte Mitglied von der gesetzlichen Vertretung der Körperschaft ausgeschlossen. Wird ein besonderer Vertreter für die Körperschaft erforderlich, so erfolgt die Bestellung nach Maszgabe des § 44, Abs. 3, 7.

§ 46. Die Körperschaft haftet für den Ersatz des Schadens, welchen ihr Vorstand oder ein Mitglied desselben durch eine in Ausübung seiner Vertretungsmacht begangene, widerrechtliche, zum Schadensersatze verpflichtende Handlung einem Dritten zugefügt hat.

§ 47. Im Falle der Ueberschuldung der Körperschaft is der Vorstand verpflichtet unverzüglich auf die Eröffnung des Konkurses zu beantragen. Mitglieder des Vorstandes, welche diese Verpflichtung verletzen, haften den Gläubigern der Körperschaft für den Ersatz des daraus entstandenen Schadens als Gesammtschüldner.

§ 49. Das Vermögen einer erloschenen Körperschaft fällt an denjenigen, welcher in der Verfassung und, sofern weder diese noch ein Reichsgesetz eine Anordnung enthält, in den Landesgesetzen des Ortes an welchem die Körperschaft ihren Sitz hatte, als der Anfallsberechtigte bestimmt ist.

Das Vermögen ist zunächst zur Befriedigung der Gläubiger der Körperschaft zu verwenden. Die Vorschriften über die in Ermangelung anderer Erben dem Fiskus anfallenden Erbschaften finden entsprechende Anwendung, und dies auch dann, wenn der Anfallberechtigte nicht der Fiskus ist. Sofern jedoch das Vermögen unter die Mitglieder der Körperschaft zu vertheilen ist, musz die Liquidation nach Maszgabe der §§ 50 bis 56 erfolgen.

§ 57. In Ansehung des Konkurses über das Vermögen einer Körperschaft finden die Vorschriften der §§ 193, 194 der Konkursordnung entsprechende Anwendung.

gung nachsucht; mit der Versagung der Genehmigung hört die Gebundenheit af.

Ist zur Errichtung einer Stiftung durch Verfügung von Todeswegen staatliche Genehmigung erforderlich, so wird die Verfügung von Todeswegen durch Versagung der Genehmigung unwirksam; wird die Genehmigung ertheilt, so gilt sie in Ansehung des Anfalles als schon vor dem Erbfalle ertheilt.

§ 63. Die landesgesetzlichen Vorschriften, nach welchen dem Fiskus juristische Persönlichkeit zusteht, bleiben unberührt. [1])

---

[1]) Beschlossen ist in das Einführungsgesetz insbesondere die Bestimmung auf zu nehmen:

Die landesgesetzlichen Vorschriften über die Verwaltung und Beaufsichtigung der Körperschaften und Stiftungen, über die Beschränkung der Erwerbsfähigkeit derselben, sowie über die Zulässigkeit des Konkurses über das Vermögen der im § 15 Nr. 4 des Einführungsgesetzes zur Civilprozeszordnung vom 30 Januar 1877 bezeichneten juristischen Personen bleiben unberührt.

ERRATUM.

Blz. 11 regel 21 staat „*tractaten*", lees „*placcaten*",

STELLINGEN.

I.

Stichtingen behoeven volgens het Nederlandsch burgerlijk recht geene erkenning om als rechtspersonen op te treden.

II.

Men kan naar het Nederlandsch burgerlijk recht op meer dan ééne plaats tegelijk zijn domicilie hebben.

III.

Onwaardigheid om te erven (artt. 885, 959 B. W.) bestaat reeds van het oogenblik af, waarop het onwaardig makende feit plaats heeft.

IV.

Een contract tusschen afwezigen komt tot stand op het oogenblik, dat de partij, die het aanbod om te contraheeren ontving, de verklaring, aan de andere partij gericht, dat hij dat aanbod aanneemt, aan dezen of diens lasthebber, of aan een derde overgegeven heeft.

V.

Hetgeen betaald is krachtens rechterlijk gewijsde, waarbij iemand veroordeeld werd een som gelds te betalen, kan door hem, wanneer hij in de gelegen-

heid komt, te bewijzen, dat hij die som reeds betaald had, met de condictio indebiti teruggevorderd worden, tenzij zijne verdediging in het eerste geding op het beweren der gedane betaling berustte.

VI.

Het gebruiken van de retourhelft van eens anders spoorwegkaartje is ongeoorloofd, onverschillig of deze verbodsbepaling in de tarieven, op de kaartjes zelve of elders al dan niet vermeld zij.

VII.

De vennootschap onder firma is geen rechtspersoon.

VIII.

De betaling, gedaan aan een handelsreiziger, die uitgezonden is tot den verkoop van goederen niet à contant, zonder uitdrukkelijk gemachtigd te zijn, om daarvoor den koopprijs te ontvangen, bevrijdt den kooper van zulke goederen niet.

IX.

De gedaagde heeft steeds, ook in eersten aanleg, het recht van anticipatie.

X.

Een speciale rechtspraak voor de geschillen over het arbeidscontract tusschen patroons en werklieden, uit en door patroons en werklieden gekozen, is af te keuren.

XI.

Vereenigingen, waaraan door art. 5 der wet van 22 April 1855 (Stbl. n°. 32) rechtspersoonlijkheid wordt ontzegd, hebben desniettemin het recht van petitie.

XII.

Wanneer eene vrouw op den troon zit, geschiedt de rechtspraak, volgens art. 149 Grw., in naam der *Koningin*.

XIII.

Invoering in onze tegenwoordige meervoudige kiesdistricten van een evenredigheidskiesstelsel, berustende op het beginsel der z.g.n. persoonlijke vertegenwoordiging, is te verkiezen boven splitsing van die districten in enkelvoudige.

XIV.

Bij de bepaling van de mate van straf, aan z.g.n. zedelijk krankzinnigen op te leggen, moet de rechter hunne mindere toerekenbaarheid in aanmerking nemen.

XV.

Poging op een ondeugdelijk object of met een ondeugdelijk middel behoort niet strafbaar te zijn.

XVI.

„Wettelijk voorschrift" in art. 184 Strafwb. beteekent iedere niet uit haren aard concrete bepaling, die door de rijkswet gegeven wordt, of die aan wat daar uitdrukkelijk of implicite gezegd wordt, haar recht van bestaan ontleent.

XVII.

De beklaagde heeft het recht niet, bij gelegenheid van het opstellen eener memorie van suggestie, inzage te vorderen van de stukken, die op de gerechtelijke instructie betrekking hebben.

XVIII.

De verklaring van den persoon, tegen wien het mis-

drijf gepleegd is, waarover in art. 403 Sv. gesproken wordt, behoeft niet beëedigd te zijn.

XIX.

De curator in een faillissement, door een buitenlandschen rechter uitgesproken, mist de bevoegdheid om de zich in Nederland bevindende goederen van den failliet te gelde te maken.

XX.

Het ware wenschelijk, dat zoowel het familie-erfrecht als het testamentaire erfrecht door een erfrecht van den Staat beperkt werden.

XXI.

De verplichting van geadopteerde kinderen tot onderhoud der ouders eindigt jure Romano na opheffing der potestas.